KURTULUŞ

sosyalist dergi

GELİNEN NOKTADA TÜRKİYE'DE DURUM

•

SİYASİ KAMPANYALAR

•

KADIN SORUNU

•

DEMOKRATİK MERKEZİYETÇİLİK ÜZERİNE

- Petrograd Komitesi İçin Bir Yayın Organı Hakkında Konuşma
- Petrograd Komitesi Toplantısında Sunulan Karar Tasarıları
- RSDİP (B) Petrograd Örgütü Mahalli Komitelere Mektup

•

«KIVILCIM»IN SÖNME NOKTASINA KADAR GELMESİ NASIL OLDU?

V. İ. Lenin

OCAK - 1980

36

KURTULUŞ

sosyalist dergi

AYLIK DERGİ
OCAK — 1980
YIL : 4 — CİLT : 7 — SAYI : 36

Sahibi: İsmail AYÇİÇEK/Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Mustafa EKER/Yönetim Adresi: İbrahim Müteferrika Sok. Fazilet Han, Kat: 4, No. 409 ULUS-ANKARA/Yazışma Adresi: Posta Kutusu: 308 Kızılay-ANKARA/Abone Bedeli: Yıllık 250 TL'dır. Yurt dışı abone bedeli iki katıdır./Her türlü ödeme için: İsmail Ayçiçek, Posta Çeki No: 100994

İÇİNDEKİLER

Baskı : UFUK Matbaası

Gelinen Noktada Türkiye'de Durum

Bu yazıda Türkiye'nin, uzun zamandır içerisinde çalkalanmakta olduğu bunalımda hangi noktaya gelmiş olduğunu ve bu noktada biz Sosyalistlere düşen devrimci görevlerin neler olduğunu bir kez daha belirtmeye çalışacağız.

Herşeyden önce bu sözünü ettiğimiz noktada durup bir durum değerlendirmesi yapmanın zaruri olduğunu vurgulamak gerekir. Bunun keyfi bir durum değerlendirmesine, her hangi bir anda akla geldiği için yapılan bir değerlendirmeye göre oldukça büyük bir nesnelliği vardır.Bizim düşünüşümüzden bağımsız, birbiri ardına gelen bir dizi değişiklik bu nesnelliği oluşturmaktadır. Bu bir dizi değişiklik aynı zamanda üzerinde yaşadığımız dünyada birbirini izleyen değişikliklerle bir iç bağlantıya sahip olduğunu en açık biçimleriyle ortaya koyacak bir zamanlama içerisinde cereyan etmektedir. Bunları bütünlüğü içerisinde kavramadığımız müddetçe doğru bir değerlendirmeye varamaksızın, anlık değişmelerin etkisi altında ya rahatlatıcı, ya da telaşa düşürücü sonuçlara ulaşabiliriz.

İkinci dünya savaşı sonucunda dünyanın birçok bölgesinde olduğu gibi, yıkılan Avrupa üzerinde de ABD hegemonyası gerçekleşti. Merkezi Almanya'yla İngiltere arasında olan yeniden paylaşım mücadelesi Hitler Almanya'sının yıkımı ve İngiltere'nin belirleyiciliğinin ABD'ye geçmesiyle sonuçlanması farklı bir konum yarattı. ABD, İngiltere gibi, sömürgelerde egemenlik kurarken, emperyalist metropoller üzerinde de bir egemenlik kurdu. Bu durum emperyalist dünyanın güçlü bir merkez etrafında birleşmesi ve daha önceki dönemlere göre uzun süreli denilebilecek bir «istikrar dönemi»nin yaşanmasını sağladı. Bu yeni dönem ikinci payaşım sa-

vaşı öncesi dünyasıyla mukayese edildiğinde emperyalistler arası çelişkiler açısından büyük bir farklılık arzediyordu. Herşeyden önce daha önceki dönemlerde olduğu gibi birbirine kafa tutabilecek merkezler yoktu. Savaş biri hariç hepsini yıkıntı ve iç sorunlara sürüklemişti. Ve karşılarında kendilerine mengeneye benzer yardım ellerini uzatan, onların tersine iç sorunları olmadığı gibi, savaştanda hemen hemen hiç yara almadan çıkmış bir ABD vardı.

Bütün bunlar yanında yıkılan metropolleri ABD mengenesinin arasına gönüllü olarak girmeye zorlayan bir de dünya Sosyalist Sistemi vardı. Böyle bir dünyada kendi içlerinde yükselebilecek olan ve yükselen sınıf mücadelelerine karşı ABD'den gayrı güvence yoktu. Bu koşullar altında tüm emperyalist metropoller ABD'nin ekonomik, siyasi ve askeri hegemonyasını benimsediler. Ama Lenin'in keşfettiği eşitsiz gelişme yasası, nasıl ABD'ni başa geçirdiyse ona karşı da işlemeye başladı. Sarsılmaz görünen bu hegemonya ilk olarak De Gaulle devrinde Fransa'da çatlak verdi. Fransa ekonomik alanda olduğu gibi siyasal ve askeri alanlarda da bu hegemonyayı tanımamaya başladı. ABD'ne rağmen pazarlar bulmaya çabaladı; ABD'nin siyasi ve askeri tasarruflarına karşı en azından nötr tutumlar alma yolunu seçti. Diğer metropoller askeri ve siyasal alanlarda olmasa da ekonomik alanda gelişmesinin doğal sonucu olarak 65'lerden sonra ABD'ne rağmen pazarlar aramak sorunuyla yüzyüze geldiler. İlk kez bu tarihlerde, altınla eş tutulan Dolar bu ülkeler için bir sorun olmaya başladı. ABD hegemonyasına rağmen Yen ve Mark, Dolar karşısında değer kazanmaya başladılar. Bu hegemonyanın çatlak vermeye başladığının ilk işareti, eşitsiz gelişme yasasının yeniden kanıtlanmasından başka birşey değildi.

Yıkıntı ve hegemonya altında yola çıkan ülkeler ekonomisi öylesine büyümüştü ki dışarıdan işgücü taleb eder duruma bile gelmişti. Küçülen dünya böylesine bir büyümeye eski ilişkiler içerisinde dayanamıyordu. ABD'nin dünya üzerindeki ekonomik rahatlığı artık rahatsızlığa dönüşmüştü. ABD aleyhine olan gelişimleri durdur-

mak, en azından frenleyebilmek için özellikle Almanya ve Japonya'yı kendi aleyhlerine tedbirler almaya zorladı. ABD'nin avantacı konumu içerisinde yaptığı dayatmalar bir ölçüde kabullenildi. Ancak herşeye rağmen aşağıya doğru gidip durmadı. «İyi niyetlerle» dolar düşürüldü. Mark, Yen vs. yükseltildi. Bunlar da ABD ekonomisini rahatlatmadı. Bu seyir kendi haline bırakıldığı takdirde sonuç belliydi: ABD hegemonyası her alanda tümden yıkılacak, ilk önce eşitler arasında birinci ve ardından refaha ve egemenliğe alışmış ABD toplumunda çöküntü ve başkalarından yardım *bekleme* durumu gelecekti. Bu sonuç egemen lidersiz duruma ulaşan emperyalist sistem içerisinde metropoller arası çelişkilerin had safhaya ulaşmasını üretecekti.

Emperyalist sistemin yapısının bu doğrultuda gelişmesini kolaylaştıran bir başka faktör de Sosyalist Sistemden geliyordu. Sosyalist Sistem uzun zamandan beri her alanda yumuşamayı öneren detant politikasını sürekli dayatıyordu. Bu politika emperyalistlerin işine geldiği ölçüde benimsendi. Yıkılan metropollerin savaş ertesindeki komünizm kabusları yerini karşılıklı çıkarlara dayanan ilişkilere terketti. Sınıf çelişkilerini yumuşattıkları ölçüde komünizm kâbusu görmeleri için de neden yoktu. Bunun sonucu olarak savaş ertesinde olduğu gibi, Batı Avrupa ülkeleri ABD'ye daha az mecbur hale geldiler. Bu mecburiyet azalışı kendi politikalarını uygulamada daha fazla bağımsızlık yaratıyordu.

Bunların yanında Sosyalist Dünyanın kendi içinde ortaya çıkan çatışma bir başka rahatlatıcı faktör oldu. Buna paralel olarak kendi içlerindeki sosyalist harekette çoğu yerde ehlileşmiş ve çok parçalı hale gelmişti. Bütün ekonomik ve siyasal rahatlamalar yeniden gelişen metropollere ABD aleyhine olabilecek bağımsız politikaların uygulanması olanağını sağlıyordu.

Yeniden gelişen metropol ekonomileri dışardan büyük miktarlarda işgücü talebettiği gibi ekonominin çapına uygun hammaddeler de talebetmekteydi. Enerjinin büyük bir kısmını karşılayan petrol bu ülkelerin hemen hiç birinde ihtiyacı karşılayacak boyutta çıkmıyordu. Petrol yerine ikame edilebilecek bir başka enerji kay-

nağı da bulunamamıştı. Bu ülkelerin hemen hepsi enerji ve hammadde ihtiyacını karşılayabilmek için —ülkeden ülkeye boyutları değişse de— büyük miktarlarda petrol ithal etmek zorunluluğu içerisindeydiler. İşte ABD, aleyhine olan gelişmeye çare olarak bu tehlikeli silahla oynadı. Büyük çoğunluğu ABD şirketleri denetiminde olan petrol üreten ülkeler petrol fiyatlarını yükseltmeye başladılar. Petrol üreten ülkeler bu yükselişten büyük gelirler elde ettiler. En az onlar kadar petrol şirketleri kâr etti. Bu enflasyon eğilimini sürekli taşıyan kapitalist ekonomilerde tam bir fünye görevi gördü. Elbette bu, ABD'nin kendi içerisinde de etkisini gösterecekti. Ama rezervleri kendisi için yeterli olan ve ihtiyacı için diğer ülkelere göre çok az bir ithalat yapma durumunda olan ABD'ne göre diğer ülkeler daha şiddetle etkilendiler. Kârlarından fedakârlık edemeyecek olan kapitalistler bu eşi görülmemiş fiyat artışlarını geri bıraktırılmış ülke halklarına ve kendi halklarına yıkma yolunu seçtiler.

Kapitalist ekonominin kendi irrasyonelliği dolayısıyla enflasyon kendi kendini emziren bir olaydır. ABD' nin durumunu güvence altına alabilmek için kullandığı bu kılıcın iki tarafı da kesmektedir. Sanayi ürünlerinin fiyatlarında meydana gelen yükseliş bir ölçüde rakiplerin gelişmesini frenleyici olmuşsa da, aynı kılıcın diğer ağzı ABD'nın kendi ekonomisine de darbe vurmuştur. Herşeyden önemlisi bir önceki dönemin düzenli ilişkileri yerini tam bir kaosa bırakmıştır. Dolar üzerinden yürüyen her türlü işlem karma karışık olmuş, tüm yetmişli yıllar boyunca Batı Avrupa ülkeleri bir başka para birimi yaratabilmek için çabalayıp durmuşlardır.

Hegemonyası altında sisteme bir iç düzenlilik kazandırıyor görünen ABD'nin bu hegemonyasının kırılmaya başlaması, emperyalist sistemin yeniden eski kaoslu günlerine dönüşünün dışa vurumundan başka bir şey olmamıştır. Özünde kaos yaratılmasına neden oluyor görünen bu politikalar, sistemin kendi özünde yatan irrasyonelliğin patlamaya yakın bir biçimde kendisini açığa koyması olmuştur. ABD ekonomisinin egemenliği altında, onun bir eklentisi görünümünde bulundukları müddetçe, savaştan yıkıntı içerisinde çıkmış olan ülkeler

ekonomisi sanki krizsiz bir süreç geçirdiler. Bu dönem yıkılan ekonomilerin eski çerçevesine ulaşıncaya değin potansiyellerini kullanabilme imkânlarının açık olmasından geliyordu. Bu süreç boyunca ABD ekonomisinin bir parçası gibi onun isteklerine uygun olarak gelişmiş olmaları bu ekonomilerin kendi dinamiklerini işletmesini engellememiş ve eşitsiz gelişme yasasına tam bir uygunluk içerisinde kendi ellerini kollarını bağlıyor görünen ekonominin karşısına rakip olarak dikilebilmişlerdir. Bu süreç boyunca öylesine yanıltıcı görünümler ortaya çıkmış ki, birçok Marksist geçinen yazar Marksizmin temel tezlerini bir yana koymuş, hatta bir yana koymak değil, tam tersine tezlerin savunucusu olabilmişlerdir. Bir çok Marksist geçinen yazar emperyalist ülkeler ekonomilerinin entegre olduğunu, tek tek metropoller gerçeğinin geride kaldığını ve emperyalist-kapitalist sistemi bundan böyle metropolü, belirsiz çok uluslu tekellerin belirlediği ve dolayısıyla emperyalist metropoller arası bir çelişkinin kalmamış olduğunu iddia eder duruma gelebilmiştir.

Bu gelişmeye paralel olarak ikinci paylaşım savaşından beri, içinde bir yığın, geçmiş dönemlerle mukayese edilemeyecek derecede çok miktarda patlayıcı madde bulundurmasına rağmen durgun bir gelişme gösteriyor olan emperyalist dünya, biriktirdiği patlayıcı malzemenin çokluğu dolayısıyla eteklerinde sayısız denilebilecek zayıf halka olmaya aday ülkeler yarattı. Elli ile yetmiş arasında gerçekleşen devrimlere göre yetmişli yıllarda dünya devrimci hareketi, önüne çıkan kendi içindeki büyük problemlere rağmen sanki zincirlerinden boşandı. Güneydoğu Asya, Ortadoğu, Afrika ve Latin Amerika, eşi görülmemiş bir çalkantı içerisine girdi ve birçok ülke devrimcileri bu çalkantılar içerisinden muzaffer olarak çıktılar. Ve bu durum bütün bir seksenli yıllar boyunca da devam edecektir. Artık emperyalist sistemin nispeten istikrarlı olarak geçirmiş olduğu günlere geri dönmesi olanaksızdır. Gösterebileceği en büyük başarı, yeni bir takım politikalar icadederek bu hızlı gelişme ritmini yavaşlatmak olabilir. Olabilir diyoruz, zira sosyalizmin kendi içerisinde doğmuş bulunan bunalım emper-

yalist metropollere geniş manevra alanları açmaktadır. Bu imkanlar emperyalistler tarafından iyi bir biçimde değerlendirildiği takdirde dünya sosyalist hareketine karşı önemli bir manivela görevi görürler. Ancak bu da hızlanmış olan dünya devrimci süreci için yalnızca bir yavaşlatıcı olabilir. Eski nispi durgunluk dönemine dönülmesine yeterli olamaz; zira bu devrimci hızlanış bazı politikaların sonucu değil, insanların ve sınıfların iradesinden bağımsız, sosyalizmi zorunlu kılıcı nesnel gelişmelerin ürünüdür.

Emperyalist sistem böyle bir duruma ulaşırken çelişkilerin en yoğun olduğu Güneydoğu Asya'da Sosyalist Vietnam'ın kazandığı zafer, ABD'yi dünya üzerinde şiddetle mahkûm ederken, onu o bölgeden de bir ölçüde uzaklaşmaya zorlamıştı. Tam bununla birlikte petrol sorununa paralel olarak çelişkiler Ortadoğuda şiddetlenmiş, ABD'nin Ortadoğu'daki bekçi köpeklerinden İsrail, Arap halkları ve Filistin Devrimi üzerine olan saldırısını şiddetlendirmişti. Tam bununla paralel olarak Afrika ülkelerindeki devrimler şiddetlenmiş ve emperyalist sisteme şiddetli darbeler indirilmeye başlamıştı. Afrika'da hemen hiç birşey başaramazken, Ortadoğu'da kendisi açısından çok daha önem arzeden petrol sorunu dolayısıyla ABD emperyalizmi sonuç alıcı operasyonlara girişmişti. ABD bir anda barış meleği kesilmişti sanki. Afrika'ya müdahale etmiyor, Ortadoğuya barışı geri getirmeye uğraşıyordu! Sorunun esası yukarıda değindiğimiz petrol sorunuydu. Bu, dünyanın bir kaç ülkesinde bağımsızlık savaşlarının başarıya ulaşmasından daha önemli bir sorundu, onun açısından.

Yetmişli yıllara gelindiğinde, elli ve altmışlı yıllarda bir ölçüde sürmüş olan, soğuk savaş yerini yavaş yavaş sosyalist dünyayla işbirliğine bırakmıştı. Daha önce birbirini tanımayan ülkeler diplomatik ilişikler kurmuşlar ve geniş Sosyalist pazarlardan yararlanılabileceği umutları doğmuştu. Barışın ve insan haklarının geliştirilmesi ve ekonomik işbirliğine yönelik anlaşmalar imzalanmaktaydı. Bu durumun yarattığı önemli sonuç; Sosyalist Sistemin Emperyalist Sistemden tecrit olmuşluğunun ortadan kalkmasıydı. Aslında bütün bu geliş-

melerin bir yanıltıcı yanı da yok değilldi. Bu durumu uygulamakta olduğu Detant ve ekonomik yarışma politikalarının başarıya ulaşması olarak niteleyen SBKP sosyalizmle kapitalizm arasındaki mücadelede Sosyalist Sistemin egemen hale geldiğini iddia edebilecek ölçüde yanılgılar içerisine girdi. Buna inananlar dünya devrimi açısından Sovyetler Birliğinden buna uygun atak tavırların gelmesi gerektiğini beklemeye başladılar. Gerçekten de SBKP geliştirdiği bu teorinin doğal sonucu olarak yetmişli yıllar içerisinde, öncesine göre daha atak tutumlar içerisine girdi. Bu konuda Afrika'daki girişimlerin fazla şiddetli denilebilecek tepkiler görmemesi bu teorinin doğrulanması olarak kabul edildi. Aynı durum Çin tarafından da ABD emperyalizminin dişleri sökülmüş bir kaplan haline geldiği görüşünün kanıtı olarak değerlendirildi. Artık ABD emperyalizmi yalnızca kendi durumunu korumakla meşgul olabilirdi. Sovyetler, dünyanın en büyük belası olmuştu! Bu nedenle de bu belaya karşı emperyalist dünyayla işbirliği yapılması zorunluydu. İşte bu noktada Çin ve taraftarları emperyalist dünyanın yanına savruldular ve sınıf savaşını terkederek emperyalistler ve işbirlikçileriyle ittifaklara giriştiler.

Afrika devrimleri sürerken ve kıvılcım Nikaragua ile birlikte Latin Amerika'ya da sıçrarken Ortadoğu'da emperyalist sistemi sarsıcı son derece önemli bir gelişme oldu. Emperyalistlerin hiç beklemedikleri bir biçimde İran devrimi patlak verdi. Sosyalist bir önderlikten yoksun olması dolayısıyla kesintiye uğramak zorunda olmasına rağmen, Ortadoğu'daki statüyü altüst etti. ABD emperyalizminin Ortadoğu üzerine yaptığı bütün hesapları altüst etti. Müdahale etmenin daha da vahim sonuçlar doğuracağının bilincinde olan ABD emperyalizmi, bir an için devrimin kesintiye uğramasını ehven-i şer olarak kabullenmek zorunda kaldı. Ama İran devriminin kendi dinamikleri bu sürecin durgunluğa dönüşmesine elvermiyordu. Çeşitli ulusları egemenliği altına sokmuş olan İran, iç çelişkilerini çözemediği ölçüde emperyalizmle olan ilişkilerini de düzenleyemezdi. Nitekim, İran Ortadoğu'daki statüyü altüst etmiş olmakla

kalmadı, aynı zamanda ABD emperyalizminin başına bela olmaya da devam etti. Böylesine bir durum Sosyalist Sistemi bir önceki duruma göre daha da rahatlatmış ve SBKP'nin geliştirdiği «belirleyicilik» teorisini doğrular göründü. ABD bütün tehditlere rağmen İran'a karşı diplomatik girişimlerden öteye geçemiyordu.

Bu durumda Sovyetler Birliği biraz daha cüretli oldu. ABD emperyalizmi bunca çok sorunla bir anda uğraşamazdı. Uzun yıllardır «kapitalist olmayan yoldan kalkındırmak» istenen Afganistan'da işler son derece kötü gitmekteydi. Hafızullah Amin, Taraki' ye karşı istenmeyen bir darbe gerçekleştirmiş ve emperyalizmin desteğinde rejime karşı mücadale eden isyancılara karşı ve aynı zamanda Halk Partisi içerisindeki rakiplerine karşı eşzamanlı bir savaşı sürdürmeye kalkmıştı. Bu, tabanı zaten zayıf olan rejimi daha da zayıflatmış ve isyancılar açısından daha uygun koşullar yaratmıştı. Gidişin sonu yok gibi görünüyordu. Zaten başından beri de yoktu. Bu durumda Sovyetlerin yapabileceği iki şey kalmıştı. Ya Afganistan' ın «kapitalist olmayan yoldan kalkınması»ndan vazgeçilecek ve kendi kaderiyle başbaşa bırakılacaktı ya da daha ileri adımlar atılacaktı. Birinci durumda işyancılar başarılı olduğu takdirde —ki, Sovyetlerce de öyle görülüyordu— Afganistan yeniden emperyalist dünya saflarına dönecekti. Böyle bile olsa Sosyalist Sistemin kaybedeceği pek bir şey yoktu. Ama Sovyetler koşulların uygunluğunu (!) gözönünde bulundurarak Babrak Karmal darbesiyle birlikte askeri müdahaleye girişti. Büyük askeri güçlerle yapılan bu müdahale işyancıları büyük ölçüde geriletti. Bu cüretli adım karşısında ABD emperyalizmi ve müttefikleri bir şeyler yapmanın zorunlu olduğunu düşündüler ve ilk adım olarak, geniş bir Anti-Sovyet kampanya başlatarak isyancılara olan silah yardımlarını artırdılar. Aynı zamanda ABD, Pakistan'a uygulamakta olduğu ambargoyu kaldırmış ve ona Afganistan'a karşı savaşa girişebilmesi için gerekli silah ve malzeme yardımı yapacağı konusunda güvence vermişti. Aynı güvenceler Çin'den de geldi. Ancak bu arada birçoklarının ummadıkları bir gelişim daha oldu aynı böl-

gede: Bir önceki seçimlerde büyük bir hezimete uğramış olan İndra Gandi, bu kez ezici bir çoğunluk kazandı. Bilindiği gibi İndira Gandi iktidarı dönemi boyunca Sovyetlerle iyi ilişkiler sürdürmüş ve emperyalist dünya ile olan ilişkilerini koparmamakla birlikte Hindistan ekonomisini esas olarak Sovyet yardımlarıyla geliştirmeye çalışmış ve dünya siyasi arenasında da bloksuzluk siyaseti izlemişti. İktidarı kazanır kazanmaz verdiği ilk demeçte bölgedeki soruna değindi ve Pakistan'ın silahlandırılmasının bölge barışını büyük tehlikeye sokacağını; Pakistan'ın alacağı yardımları kendilerine karşı kullanma olasılığının olduğunu ve bu nedenle de silahlandırılmasına şiddetle karşı olduğunu bildirdi. Bu, her ne kadar Sovyetlerin Afganistan'a müdahalesini açıktan destekliyorum demek değilse de, Emperyalistlerin bölgede yapacakları girişimlere, hele Pakistan'ı silahlandırmak suretiyle yapılacak girişimlere şiddetle karşı olduğu anlamına geliyordu. Bu durum, bir kez daha emperyalizmi diplomatik girişimlerin ve el altından yapılan yardımların ötesine geçememe tehlikesiyle yüz yüze getirdi.

Bütün bu Sosyalist dünyanın kazanımıymış gibi görünen olguların, Afgan halkının büyük çoğunluğunca desteklenmemiş olan bir «yardım» hareketinin yaratacağı «*saldırganlık*» demagojisine sağlamış olduğu son derece önemli malzeme karşısında pek bir önemi yoktur. Olmaması ehvendir.

Bu durum emperyalist dünyayı bütün gelişen çelişkilerine rağmen biraz daha birbirine yaklaştırmış ve dünya Sosyalist hareketine karşı bir haçlı seferi başlatılabilmesini biraz daha kolaylaştırmıştır. Benzeri olaylar Latin Amerika'da Küba ve Nikaragua'nın başına da gelebilir.

Bu gelişmeler emperyalist sisteme bağlı, özellikle Türkiye gibi ülkelerde yeni bir takım operasyonların yapılması ve sisteme bağlılıklarının garanti altına alınmasını da gerekli kılmaktadır.

Üzerinde bulunduğu dünyada ve kendisini daha yakından ilgilendiren bölgedeki durum açısından bu konumda bulunan Türkiye'nin durumu, bu çerçevede daha kolay anlaşılır hale gelmektedir.

Emperyalizme bağımlı Türkiye gibi ülkelerde kapitalizm zamanla gelişerek egemen üretim ilişkisi haline geldi. Buna paralel olarak da sınıf ilişkilerinde de ülkeden ülkeye değişen farklılaşmalar ortaya çıktı. Gelişen bu kapitalizm, elbette ki kendi dinamiklerine bağlı olarak gelişmiş kendi içerisinde —kriz dönemleri dışında— dengeli bir kapitalizm değildi. Herşeyden önce bu gelişme emperyalizmin belirlediği ve geniş bir ilkel sermaye birikiminden yoksun bir gelişmeydi. Başlangıçta kendi tüketim mallarını sömürge ve yarı sömürge ülkelerdeki kompradorlarına pazarlattıran ve sermaye ihracını esas olarak hammadde kaynaklarının sömürülmesi, ulaşım yollarının yapımı ve büyük ölçüde de devlet borçları şeklinde yapan emperyalizm, bunların yanında yavaş yavaş kompradorlarına pazarlattığı bir takım mallarının yapımını da işgücünün son derece ucuz olduğu bu ülkelere aktarmaya başladı. Bu işte varolan yerli sermayeyi de kullanarak eski kompradorlarını ortakları haline getirdi. Bütünüyle tüketim ve ara malları sektörlerinde gelişen bu sanayi geniş denilebilecek bir işçi sınıfı yaratırken, bu ülkelerin kendisine olan bağımlılığını da kat be kat artırdı. Kurulmuş olan bu sanayiler ülkenin ekonomisini belirler düzeye geldikçe emperyalizmle olan bağımlılık ilişkisi de o ölçüde pekişti. Zira ülke ekonomisinin temelini oluşturan bu sanayiler bağımlı olunan ülkeden ithalat yapmadığı müddetçe kendi kendine işleyemezdi. Bu bağımlılık yedek parça ve makina olarak olduğu gibi, bir takım hammaddeler üzerinden de devam ediyordu. Bunlar emperyalist ülkeden yeteri ölçüde ithal edilemediği müddetçe, bu sanayilerin krizden çıkması olanaklı değildi. Emperyalist metropolde bu tür nesneler konusunda ortaya çıkan her sorun, bağımlı olan ülkenin ekonomisinde hemen bir kriz olarak yansımaya başlıyordu. İthal edilmesi gereken nesnelerdeki bir azalma, fiyatlarındaki önemli bir yükseliş bağımlı sanayiler için işleyememek demekti. Bağımlı ülkenin sa-

hib olduğu bir yaptırım gücü de yoktu ki, ihtiyaç duyduğu nesneleri kolaylıkla temin edebilsin. Bu tür bir sanayii, efendisinin dişi ağrıdığında dayak yeme durumuyla yüzyüze gelen kölenin haline benzetebiliriz. Bu yapıdan dolayıdır ki, kapitalizmin egemen üretim ilişkisi haline gelmiş olduğu ülke ekonomileri son derece sınırlı dönemler dışında, bunalımsız olmazlar. Hele emperyalistler arası çelişkilerin şiddetlenmiş olduğu ve sistemin istikrarının bozulmaya başladığı yetmişli yıllar içerisinde sözünü ettiğimiz ekonomiler için daha da zor günler gelip çatmıştır. Üstelik aynı yıllar bu tür ekonomilerin daha fazla geliştiği yıllar olması dolayısıyla sorunlar bir kat daha artmıştır. Bu ülkeler normal olarak yapmaları gereken ithalatı bile karşılayamazken, bir de petrol fiyatlarındaki eşi görülmemiş artışların gelmesi, yapıyı altüst etmiş ve bütün bir on yıl boyunca bir ekonomik bunalımdan diğerine sürüklenmişlerdir.

Türkiye'de bu türden ülkelerden biri olması dolayısıyla bu altüst oluştan payını almış ve iç çalkantılarını durdurmamıştır. Durmaksızın yükselen toplumsal muhalefet, son CHP hükümetini yaşayıncaya değin Sosyal Demokrat bir kabukla sarılmış ve düzenin temellerine yönelmesi bir ölçüde engellenmiştir. Bu tür bir engelleme onu yok etmek yerine başka niteliklere bürünmeye hazır hale getirmiştir. Bunlardan biri faşizm, diğeri ise Sosyalizm ve Devrimci Demokrasi olmuştur. Ancak bu yöneliş bir çırpıda gerçekleşecek bir iş değildir. Başka bazı ara aşamalardan geçebileceğini bizim bildiğimiz kadar oligarşi de bilmektedir.

Geriletilen bu toplumsal muhalefet içerisinde son derece önemli bir öğeyi taşımaktaydı: Kürdistan Halkının anti-sömürgeci mücadelesi. Katliamlar ve zorla asimilasyon politikaları sonucu varlığı bile birçoklarınca gözardı edilmekte olan Kürt Ulusu kapitalizmin gelişimine paralel bir biçimde ulusal bilincini geliştirmiş ve Türkiye siyasi arenasına kimsenin artık inkâr edemeyeceği bir güç olarak girmişti. Özellikle Irak'taki bağımsızlık mücadelesi ve İran devrimi sırasında İran Kürdistan'ındaki gelişmeler Kürt ulusunun anti-sömürgeci bir bilinç kazanmasında derin etkiler yapmış ve

egemen Türk burjuvazisini Kürdistan'ın yarısında sıkıyönetim ilan etmek zorunda bırakmıştı.

Kapitalizmin gelişmesiyle birlikte, gerek egemen sınıflar safında olsun ve gerekse yönetilen sınıflar safında olsun cereyan eden sınıfsal ayrışmalar siyasal partilerin yapılarında da önemli değişiklikler yarattı. Her sınıfı bünyesinde barındıran CHP, parçalana parçalana bir yığın yeni egemen sınıflar partileri doğururken, kendisi de Sosyal Demokrat oldu. Ancak Avrupa'da görülen ve işçi partilerinin ihanetiyle hayat bulmuş olan Sosyal Demokrat Partilere göre oldukça farklıydı. O partiler işçi kökenli olmanın getirdiği bir takım özellikler taşırken, CHP, devletin kurucu ve koruyucusu olmanın özelliklerini taşıyordu. Bu diğer Sosyal Demokrat Parti'lere göre önemli bir farklılık da ülkelerin yapılarının ve dolayısıyla egemen sınıfların taleplerinin farklı olmasından kaynaklanıyordu. Bu yapı ve istekler Sosyal Demokrasi'nin yaratmak istediği, sınıflar işbirliğine dayanan uzun vadeli istikrar politikalarıyla şiddetle çelişiyor ve CHP'de egemen sınıf partisi olarak uzun vade ve kısa vade hesapları arasında sallanıp durmak zorunda kalıyordu.

Gerek DP iktidarları döneminde ve gerekse AP iktidarları döneminde olsun, büyümekten ve burjuvazinin kârlarını maksimuma çıkarmaktan başka hiçbir hesaba dayanmamış olan programlar Türkiye ekonomisini büyük çıkmazlarla yüzyüze getiriyor ve toplumsal muhalefetin şiddetle yükselmesine neden oluyordu. Buna karşılık geçmişinde olduğu gibi büyümeyi sınırlasa bile istikrarlı bir gelişmeyi gerçekleştirme hesapları içerisinde olan CHP, istikrar talebeden kitlelerin desteğini alarak iktidara geldi. Dış ödemeler dengesi şiddetle bozulmuş olan bir ekonomi, istikrar sağlayabilmek için her şeyden önce büyük miktarlarda dövize ihtiyaç duymaktaydı. Büyümeyi aynı boyutlarda tutmak, ABD'nin uygulamakta olduğu ambargo ile birlikte düşünüldüğünde olanaksızdı. CHP hükümeti de istikrar adına, kıtlıklara sebep olacak olsa da, büyümeyi sınırlama yoluna gitti. Ancak bu politikası kendisinden çok şeyler bekleyerek destek vermiş olan halk kitlelerinin kısa bir süre içeri-

sinde «umut»lardan uzaklaşmasını ve yer yer eskinin daha az kötü olan günlerini aramasını getirmişti. Aslında CHP hükümeti, toplumdaki her kesimin umduğundan daha kötü bir durumda kalmıştı.

MC'nin yarattığı yıkıntıdan ve şiddetle yükselmiş olan toplumsal muhalefetten bir müddet için olsun sıyrılabilmeyi henüz parlamenter imkânlar çerçevesinde isteyen oligarşi, toplumdaki en büyük çoğunluğu bir araya getirecek olan AP-CHP işbirliği ve koalisyonunu gerçekleştirmeyi hesaplıyordu. Ancak bu hesabın gerçekleşmisinin zorlukları ve CHP etrafında toplanmış olan umutların da baskısıyla oligarşi, CHP'sini biraz daha iktidarda törpülemek üzere, CHP ağırlıklı bir hükümet kurulmasına razı oldu. Oligarşi bunu yaparken hem toplumsal muhalefetin sınırlanacağını, hem de Ecevit'in dünya üzerinde yaratmış olduğu hava ile bir miktar döviz bulabileceğini düşünüyordu. Bu hesapta herkes gibi oligarşi de yanıldı. CHP'nin izlemeyi düşündüğü istikrar programları Türkiye gerçeği açısından, emperyalizm tarafından doğru bulunmadı.

Türkiye'de ekonomik yapı emperyalizmle olan bağımlılığı çerçevesinde uzun vadeli programlara sahip olamazdı. Zira her uzun vadeli program emperyalist sistem içerisinde cereyan eden günlük değişmelere göre bile değişikliklere uğramak zorundaydı. Türkiye'de yapılan plan, işte bu istikrarsızlığın planıydı. Ortaya konulmakta olan hedefler Türkiye'nin bağımlılığı içerisinde sahip olması gereken düzensizliği gözönünde bulundurmalı ve dengeli bir ekonomi olmak için çaba göstermemeliydi. Halbuki CHP'nin bütün planları ekonomiyi bir dengeye kavuşturmaya yönelikti. Uzun vadeli planı bu iken egemen sınıfın partisi olarak gerçeğe de cevap vermek zorunda idi. Bir yandan günlük gelişmelere cevap verirken diğer yandan da uzun vadeli istikrar programlarını hayata geçirmek için çaba gösterdiler. Böyle bir düzenlenmenin yapılabilmesi, devletin ekonomide daha fonksiyoner kılınabilmesiyle olanaklıydı. CHP, eski geleneğine de uygun olarak devlet müdahalesini geliştirmeye çalıştı. Böylesine bir politika elbetteki çelişkiliydi. Hatta birçokları CHP'nin ne yaptığını kendisinin

CHP her alanda bu kadar yıprandıktan sonra oligarşinin 1977'den beri hesabını yapmakta olduğu bir AP-CHP işbirliği için hazır hale geldi. Hele 14 Ekim seçimlerinde yediği darbe, onu, oligarşi karşısında daha uysal bir hale getirdi. Ancak Süleyman Demirel böyle bir durumu kabullenemezdi. 77'den beri kabullenemezdi. 14 Ekim seçimlerinden sonra ise kendisi açısından daha avantajlı bir konumun doğmuş olması dolayısıyla hiç kabul edemezdi.

77'den beri kabul edemezdi, çünkü MHP ile sağın liderliği konusunda aralarında şiddetli bir rekabet vardı. Bu rekabet daha MHP'nin kitleselleşmeye başlamasından itibaren ortaya çıkmıştı. Düzenin iki büyük partisi, temsil ettikleri sınıflar adına toplumu sağdan ve soldan denetleme ve yönlendirme görevini üstlenmişlerdi. CHP düzenin sınırlarına varıncaya değin kendi soluyla olan rekabetini sürdürdü ve solun epeyce bir kesimini, kuyrukçusu haline getirerek denetim altına aldı. Düzen dışına düşenleri ise faşistlerle aynı kefeye koyup terörist diye tecrit etmeye çalıştı. Ve onlarla olan sınırlarını net olarak çizdi. Ancak, AP için aynı durum söz konusu değildi. Kendi sağında sınırlar çizmek, parlamentarizmi yaşatmak adına sağına karşı tavır almak doğru olmazdı. Bu iki açıdan böyleydi. Birincisi kendi sağı olarak esas tehlike ve gelişen güç MHP idi ve onu düzen için gerekli, yeri geldiğinde sistemin kurtarılması için gerekli bir mekanizma olarak görmekteydi. AP'nin sağı diyemeyeceğimiz MSP ise sadece oy bölücü idi. Türkiye'nin ulaşmış olduğu gelişme seviyesi açısından daha fazla gelişebilmesi olanaklı olmayan bir partiydi. Diğer partileri ise kolayca eritmişti AP. Bütün sorun MHP ile idi. Sağ cephenin liderliği bu iki parti arasında cereyan ediyordu. AP'nin MHP'ni sistem açısından gerekli görmesi belirlemedi kısa vadeli politikayı. Esas belirleyen onun kendisinden farklı bir alternatif olarak bu dönem içerisinde kabul edilmesini engellemekti. Bu nedenle, MHP'nin sürdürdüğü demagojilerin benzerini o da sürdürdü. MHP kadar milliyetçi, anti-komünist ve islamcı oldu. Bunun yanında birinci MC içerisinde de kendisine yer vererek, devlet avantajları ile faşizmin önem-

li bir demagojisini satın aldı. Aynı şeyi ikinci MC döneminde de tekrarladı. MHP'ne sunulmuş devlet avantajları öylesine çekiciydi ki, MHP kapitalizme karşı olma demagojisini buna feda etmemezlik edemedi. Bu durumda AP, kendisini MHP'ne karşı korumuş oldu. Ve bu durumu daha da sürdürmek zorunda hissetmektedir kendisini. Bunda da haksız olduğu söylenemez. Böyle olduğu takdirde de MHP'ni dışta bırakacak bir hükümet formülüne AP'nin yanaşması olanaklı olamazdı. Ancak MHP ile bu ilişkiler içerisinde iken de CHP-AP ile işbirliğine yanaşamazdı. Fakat koşullar yapılan hesapların süresine göre çok hızla değişmektedir. Ne AP, ne de CHP nin hesapları gibi gitmiyor hayat. Türkiye'nin içinde ve çevresinde cereyan eden olaylar, bütün bu hesapların dışında davranışlar içerisine girilmesini zorunlu kılmaktadır.

Son beş yıldır hızla yükselmekte olan fiyatlar yirmi aylık CHP hükümeti döneminde daha da büyük bir hız kazanmış ve hayat, emekçi sınıflar için çekilmez boyutlara ulaşmıştır. Peşpeşe denenen hükümetler hep birbirlerini aratmışlar ve kısa AP hükümeti de yeni bir şey getiremeyeceğini hemen kanıtlamıştır. Oligarşi ve yönlendiricisi emperyalizm bu işleri görüp de seyirci kalamazdı. Ya devlet güçleri etkin bir biçimde bir müddet daha kullanılacak ve sistem ayakta tutulacaktı ya da denetimi koruyabilmek için açık bir diktatörlüğe geçilecekti. Ancak sistemin karşısında olan alternatifin güçsüzlüğü oligarşiyi rahatlatıyordu. Bu açıdan, açık bir diktatörlük şart olmayabilirdi. Ama toplumsal muhalefetin çekildiği geri konumdan yeniden saldırıya geçmesi ve Türkiye'yi sadece toplumsal sorunlarıyla uğraşan bir ülke haline sokması uzak bir ihtimal değildi. Devlet sektöründe yarım milyonu aşkın işçi toplu sözleşme bekliyordu. Özel sektörde, başta metalurji işçileri olmak üzere tekstil ve gıda işçileri hareketlenmişler ve toplu sözleşmelere, grev ve direnişlere hazırlanıyorlardı. Devlet sektöründe egemen olan sarı sendikalar işçileri satsalar bile, son derece zorlaşmış olan hayat şartları karşısında kolaylıkla tatmin edilemezlerdi. Hele hele başka sınıfdaşları ciddi mücadeleler verirken etkilenme-

meleri olanaksızdı. Bu kesimde başlangıçta hiç bir hareketlilik olmasa bile --ki, öyle değil. Tek Gıda-- İş'in tabanı tekel işyerlerinde daha şimdiden kaynamaktadır— Metalürji ve tekstil iş kollarında yüzbine yaklaşan işçinin eşzamanlı ya da birbirini izleyen grevlere girişmesi uzak bir ihtimal değil. Daha şimdiden Maden-Iş ile MESS arasında uyuşmazlık çıkmıştır. Aynı durumun Tekstil'de de cereyan edeceğini söylemek kehanet olamaz. Bu sendikaların bugünkü koşullar içerisinde daha baştan işçileri satışa çıkarmaları olanaksızdır. Böyle bir yola girmeleri demek, kendiliğinden mücadelelerin başlaması demektir. Bunun kanıtları bu günden aşikar bir biçimde görülmektedir. Denilebilir ki, önümüzdeki günler içerisinde toplumsal muhalefetin yeniden hızla yükselmeye başlayışının başını tekstil ve özellikle de metalürji işçileri çekecekler ve gelişmelerin bir ölçüde belirleyicisi olacaklardır. Bu, devrimci güçler içinde son derece önemli görevleri öne sürmektedir. Devrimciler bu mücadeleleri desteklemek ve geliştirmek için bütün güçleriyle çabalamalıdırlar. Birlik her zamanki gibi en önemli soruh olarak ele alınmalıdır.

Böyle bir gelişim göstermesi kesin gibi görünen Türkiye emperyalizm tarafından kullanılabilir olmak için bu tür sorunlardan uzaklaşmış olmalıdır. Bu da ancak güçlü ve demokratik görünümlü bir hükümetle sağlanabilir Tek yolu da AP-CHP işbirliğinden geçer. Kumandanların verdikleri muhtıra işte bu gelişmelerin ürünüdür. Muhtıranın verileceğini öğrenen Ecevit'in atak davranıp diyalog önerilerinde bulunması bu hesaplardan haberdar olduğunu ve onayladığını kanıtlamaktadır. Ancak Süleyman Demirel, Partisinin çıkarları açısından bir erken seçimi yeğlerken böyle bir durumla karşılaşmış olmaktan elbetteki, memnun olmamıştır. Ancak yapılması zorunlu olanı da yapmaktan başka çaresi yoktur. Daha önceki hesapları ne olursa olsun bütün hesaplarını bu yeni duruma uyarlı hale getirmek mecburiyeti vardır.

Ancak hayat gene de hesaplara göre değil tarihin tekerleğinin belirlediği doğrultuda akacaktır. Oligarşi, bu oyunlarını oynarken devrimciler bu süreçte doğru

davranabildikleri takdirde sürecin belirleyicisi olacaklardır. Ancak, bu konuda sorumluluk taşıyan davranışları görebilmek oldukça zor. Toplumun, gözlerimizin önünde ikiye bölündüğünü ve faşizm tehlikesinin her geçen gün biraz daha yaklaştığını göre göre, dar grup çıkarlarının savunuculuğuna ve doktrinerliğe devam etmek proletarya davasına yapılabilecek en büyük ihanet olacaktır.

Bu dönemde proletarya sosyalistlerine düşen görev önümüzdeki mücadele günlerine bütün güçleriyle hazırlanırken, tüm ilerici güçlerin bir araya gelebilmesi için tabanda birlik çabalarına hız vermelidirler. Önümüzdedeki kampanya, gerek Türkiye'de ve gerekse Kürdistan'da olsun bu perspektifle ele alınmalı ve örgütlenme çabalarına bu mücadelenin gereklerine uygun bir biçimde hız vermelidirler.

KURTULUŞ

Siyasi Kampanyalar

Proletaryanın devrimci partisi için siyasi kampanyalar iki temel göreve sahiptir. Birinci olarak siyasi kampanyalar partinin programının bir somut olay çevresinde işçi sınıfına ve diğer emekçi sınıf ve tabakalara kavratılmasının araçlarından birisidir. Kampanya ile birlikte Parti, tüm olanaklarını seferber ederek yığınlara dönük ajitasyon ve propagandasını daha üst düzeylere yükseltir ve bu ajitasyon ve propaganda çalışmalarının bir sonucu olarak düzenlediği kitle eylemleri ile yığınları kendi örgütsel birliği ve programı çevresinde harekete geçirir. İkinci olarak ise Parti, düzenlediği her siyasi kampanyayı örgütlenmesinin bir üst düzeye ulaşmasının da bir aracı olarak kullanır. Bu bir anlamı ile Partinin, hareketin kendi örgütünün geliştirilmesi, pekiştirilmesidir, bir anlamı ile de kitlelerin genel örgüt düzeylerinin yükseltilmesidir.

Yoğunlaştırılmış ajitasyon ve propaganda ve onu izleyen kitle eylemleri, işçi sınıfı ve diğer emekçi sınıflar için Partinin programı ile yüzyüze gelmek için bir fırsattır. Kampanya sürecindeki çalışmalar içinde Parti çalışmaları ile o güne kadar yüz yüze gelmemiş olan, Parti hakkında bir bilgileri olmayan işçiler ve emekçiler için, ya da parti çalışmalarından şu ya da bu ölçüde haberdar olan, ama programını, programının işçi sınıfının ve emekçilerin tüm politik ve ekonomik çıkarlarını temsil ettiğinden habersiz olan veya bu konuda güvensiz olan yığınlara parti kendini tanıtır. Geniş yığınlar ilk kez kampanya ile, parti çalışmaları, parti programı üzerine bilgi sahibi olurlar. Bu, bir anlamda da geniş yığınların ilk kez proleter Sosyalist İdeoloji ile, örgütlenme ile karşı karşıya gelişleridir. Yani partinin işçilerin, emekçilerin kendiliğinden mücadelelerine, kendiliğinden gelişmelerine müdahalesidir.

Şüphesiz her ajitasyon ve propaganda çalışması, dağıtılan her bildiri, okuyucuya ulaştırılan her gazete, söylenen her söz işçi ve emekçi sınıfların sınıf durumlarının bilincine ulaşmalarına katkıda bulunur. Yığınların bilinç düzeylerinin gelişmesine katkıda bulunur. Ancak siyasi kampanya başlayıp bittiği süreç içinde Partinin olağan dönemler içinde ulaşabildiği kitlelerden çok daha geniş bir kitleye, çok daha yoğun ajitasyon ve propaganda malzemesi ile ulaşarak parti çalışmalarının etkinliğini çok daha geniş bir alana yayar. Böylelikle parti, siyasi kampanya içinde bir çok işçi ve emekçiye ilk kez sesini duyuracak, karşılaşacaktır. Ayrıca siyasi kampanyalar sonucu olarak düzenlenen kitle eylemleri ile ulaşılan kitleyi mücadele saflarına sokarak veya mücadele örneklerini görmesini sağlayarak sınıf bilincine ermeleri konusunda kitleler üzerinde çok daha geniş ve güçlü bir etki yaratır. Bir çok işçi ve emekçi siyasi kampanyaların yaygın kitle eylemlerine katılırken ilk kez bir devrimci eyleme katılmış olurlar ve kendi sınıf talepleri için ilk kez mücadeleye atılarak, sınıf kardeşleri ile birlikte kendi sınıf taleplerini ilk kez egemen sınıflara karşı haykırırlar. Sadece ajitasyon ve propaganda çalışmalarının bilinçlerinde uyandırdıkları ile yetinmemiş, fakat bilinçlerinde uyanan yeni kıvılcım doğrultusunda sınıf mücadelesinin zorlu yoluna atılmış olurlar. Ve, sınıf bilincine ermeye başlayan bir işçi bir kez devrimci eyleme atıldımı artık onun için sınıf mücadelesi, yani siyasi kurtuluşu için savaşmak, vaz geçilmez bir yol olur.

Kitlelere dönük propaganda ve ajitasyon çalışması içinde eğer siyasi kampanyalar yeni, yeni işçi ve emekçi yığınlara ulaşmanın bir aracı ise; o takdirde Parti siyasi kampanyalar için bazı özel tedbirler almak zorundadır. Öylesine özel tedbirler ki, onlarla Parti günlük normal siyasi çalışmalarını, günlük ajitasyon ve propaganda çalışmalarını aşabilsin ve çalışmalarını günlük çalışmasının çok daha üst bir düzeyine yükseltsin. Bunun yolu açıktır ki partinin siyasi kampanya ile birlikte (daha doğrusu siyasi kampanya öncesindeki hazırlık döneminde) tüm unsurlarını harekete geçirmesidir. Bu ise ancak

tüm unsurların yeni, «özel tipte» örgütlenmelere sokulması ile mümkündür. Yani kampanya örgütlenmesine.

Kampanya örgütlenmesi, yanlış anlaşılmamalıdır. Böyle bir örgütlenme Partinin mevcut örgütlenmesini dağıtıp, yerine «yeni bir örgütlenmenin» geçirilmesi demek değildir. Kampanya ile birlikte Parti bütün örgütlerini, bütün üyelerini daha çok çalışmaya, daha çok fedakârlık yapmaya ve tek bir konu çerçevesinde, kampanyanın siyasi hedefleri doğrultusunda çalışmaya çağırır. Yeni «türden örgütlenmeler» Parti çevresindeki sempatizan unsurlar için geçerlidir. Kampanya ile birlikte Parti, kendisine bağlı, yarı bağlı ve hatta dolaylı bağlı bütün unsurlarını, bütün örgütlerini harekete geçirmeye çalışmalıdır. Parti çevresindeki bütün örgütlerini harekete geçirmeye çalışmalıdır. Parti çevresindeki bütün destekçilerini siyasi kampanya içinde seferber edebilmelidir ki; kampanya boyunca sürdürülen ajitasyon, propaganda çalışmaları, kitle eylemleri normal günlük çalışmanın çok daha üstünde olabilsin. Kampanya boyunca Parti her kategoriden sempatizan unsurlarını azami ölçüde fedakârlığa çağırarak onlardan asgari bir Parti üyesinin çalışmalarını, katkısını beklemelidir.

İşte kampanyanın yeni türden örgütleri derken kampanya için Partinin tüm sempatizanlarını seferber etmek üzere kampanya öncesi ve kampanya boyunca kuracağı yeni örgütleri kastediyoruz. Bu tür yeni örgütler kampanya boyunca Partinin çalışmalarını yoğunlaştırmak üzere kurulduğu kadar, aynı zamanda da kampanya sonrasında da kalıcı kılınmak üzere oluşturulmalıdırlar. Özellikle bu nokta son derece önemlidir.

Sadece Parti çevresindeki çeşitli katagorilerden sempatizanların kampanyaya daha aktif olarak katılmaları için «yeni türden» örgütlerin oluşturulması Proletaryanın Devrimci Partisinin siyasi kampanyalardan beklediği daha üst düzeydeki örgütlülüğü ifade etmez. Parti aynı zamanda kendi mevcut örgütlenmesini de siyasi kampanya içinde daha ileri bir örgütlülük düzeyine ulaştırmalıdır. Kampanyayı yeni bazı örgütlerin, birimlerin kurulması için bir araç olarak kullanmalıdır. Var

olan örgütlerinin, birimlerinin pekişmesi için araç olarak kullanmalıdır. Özetle, siyasi kampanyalar bir yandan kitlelerin, sınıfların durumlarının bilincine ulaşmaları için, onunla birlikte de genel olarak örgüt bilinçlerinin gelişmesi için bir araç olmalıdır. Bunun maddi yansıması ise devrimci hareketin her türden örgütlülüğünün gelişmesidir. Partinin kendi örgütlerinin çoğalması, var olanların pekişmesi, Parti örgütlerinin ve Parti' ye bağlı Örgütlerin çoğalması ve gelişmesidir.

Proletaryanın devrimci partisinin olmadığı dönemlerde proleter sosyalist hareket için örgütlenme anlayışı gene Leninist partinin ilkeleridir. Hareket somut duruma uygun olarak Leninist parti ilkelerini hayata geçirmeye çalışır. Tam anlamı ile ifade etmese de diyebiliriz ki parti öncesinin örgütlenmesi primitif bir parti örgütlenmesidir.

Soruna bu şekilde baktığımızda siyasi kampanyalar parti öncesi bir hareket için de önemlidir. Aynen proletaryanın devrimci partisi gibi parti öncesi devrimci hareket de siyasi kampanyalardan ikili bir görev bekler. Ancak bu iki görevden ikincisi partileşme dönemini yaşamakta olan bir siyasi hareket için daha da büyük bir öneme sahiptir. Partileşme dönemi içindeki bir hareket siyasi kampanyalar aracılığı ile siyasi tezlerini daha geniş yığınlara kavratmaya çalışırken gene siyasi kampanya aracılığı ile örgütlenme düzeyini yükseltmeye. yeni örgütlenmelere sahip olmaya çalışmalıdır. Tüm unsurlarını harekete geçirebilmek, bunun için yeni araçlar yaratmak, yaratabildiği bu yeni araçları (örgütleri, organları) kampanya sonrasında da devamlı kılmak, parti öncesi bir hareket için, Partiye oranla daha da önemlidir. Partiye oranla daha dağınık, daha şekilsiz, muğlak bir örgütsel yapıya sahip olan parti öncesi bir hareket geçirdiği her kampanya ile bu dağınıklığını, şekilsiz, muğlak yapısını biraz daha düzene sokmalıdır. Siyasi kampanyalar hareketin etkinliğini yaymak kadar hareketin şekillenmesine, örgütlenmesine de hizmet etmelidirler.

Zaten örgüt yapısı dağınık, şekilsiz, muğlak olan bir hareketin örgütsel yapısının güçsüz olduğunu da söyleyebiliriz. Bu, parti öncesi hareketin siyasi kampan-

ya içinde tüm güçlerini bir araya getirmesi, en iyi şekilde harekete geçirmesinin kesin kes bir zorunluluk olmasını doğurur. Siyasi çalışmaya, siyasi kampanyalara göreceli olarak uzak olan hareketin geniş çevresi ancak daha örgütlü bir hale sokulabilirlerse bütün enerjilerini kampanya boyunca hareketin hizmetine sokabilirler ve dolayısıyla siyasi kampanya aracılığı ile hareketin daha geniş işçi ve emekçi yığınlara ulaşabilmesini sağlarlar.

Proletaryanın kendiliğinden hareketi ile sosyalist hareketin birbirlerinden kopuk, ayrı ayrı yol aldıkları bir dönemde, örneğin günümüzün Türkiye şartlarında, siyasi çalışmanın odak merkezi modern sanayi proletaryası olmalıdır. Proletarya Sosyalistleri modern sanayi proletaryasının Sosyalizmin bilimi ile kucaklaşması için bilimi proletaryaya taşımak, ona kavratmak gibi bir görevle karşı karşıyadırlar. Bu, parti öncesi bütün hareketlerin en temel görevleridir. Proletaryanın devrimci partisinin oluşması hiç şüphesiz o ayrı ayrı yollardan yürüyen proletaryanın kendiliğinden hareketi ile Sosyalist hareketin birleşmesi ile ortaya çıkacaktır. Proletaryanın geniş yığınlar halinde Sosyalist hareketin saflarına katılmadığı, hiç değilse öncülerin proleter sosyalist hareket içinde yerlerini almadıkları bir ortamda proletaryanın devrimci partisinin oluşması mümkün değildir.

Tüm siyasi çalışmalarda olduğu gibi siyasi kampanyalarda da hareketin çalışmalarının ağırlığı modern sanayi proletaryası arasında olmalıdır. Fabrikalara ve özellikle etkinlikleri daha fazla olan büyük fabrikalara dönük çalışmalar kampanya çalışmaları içinde belirleyici olmalıdır. Bu dönemde siyasi kampanyalar öncü teori ile öncü sınıfın kaynaşmasının da bir aracı olarak ele alınmalıdır. Kampanya boyunca her bir fabrika ayrı ayrı olarak ele alınmalı, her bir fabrikaya dönük özel çalışma programları çıkarılmalı ve hareketin elindeki olanaklarla bu programın hayata geçirilebilmesi için çalışılmalıdır. Fabrikalaıa dönük çalışmanın ürünleri somut olarak görülebilmelidir. İşçiler
manın ürünleri somut olarak' görülebilmelidir. İşçiler

arasında kampanyaya duyulan ilgi, kampanya boyunca işçilerle kurulabilen somut ilişkiler, kampanyanın çeşitli eylemlerine işçilerin katılma oranı, ve en önemlisi kampanya boyunca fabrikalara dönük çalışmalara sevk edilen unsurların sayısı, bunların kampanya sonrasında da çalışmalarını sürdürüyor olmaları gibi. Fakat bütün bunlardan daha önemli olanı ise kampanya boyunce fabrikalarda oluşturulabilen örgütlenmelerdir. Kampanyanın en somut kazancı işte bu tür örgütlenmeler olacaktır.

Elbetteki kampanyanın çalışma alanı sadece fabrikalar değildir. Toplumdaki bütün emekçi sınıf ve tabakalar arasında siyasi çalışmanın yükseltilmesidir kampanya. Ve yukarıdan beri söylediğimiz gibi, bu siyasi çalışmaya ne kadar çok unsur, ne kadar çok örgütlü olarak sokulabilirse siyasi kampanyanın etkinliği de o denli geniş ve güçlü olacaktır ve kampanya o denli başarılı olacaktır.

Parti öncesi hareketin dağınık, şekilsiz ve muğlak bir örgütsel yapıya sahip olması birincil olarak, çeşitli değişik birimlerde değişik türden örgütlere, değişik yapılara sahip olmasıdır. Ve hatta çok zaman bir örgütsel yapıya dahi sahip olmamasıdır, veya, örgüt demeye bin şahit isteyen örgütsel yapılara sahip olmasıdır. Bu birbirlerinden büyük farklılıklar gösteren yapıların birbirlerinden farklı çalışma anlayışları da vardır elbette. İşte, siyasi kampanyalar aracılığı ile hareket, bütün bu birbirlerinden farklılıklar arzeden örgütlenmelerini ortak bir yapıya kavuşturmaya çalışmalıdır. Örgütlenme düzeyi daha geri olan yerleri daha da yükseltmek, örgütsüz birimleri örgütlemek siyasi kampanya boyunca yapılması gereken çalışmalardan birisidir örgütsüz taraftarların güç ve enerjilerini daha olumlu bir biçimde hareketin emrine verebilmelerinin kuşkusuz tek yolu örgütlü birimlerde yer almaları ile mümkündür. Somut duruma bakıldığında görülecek manzara şudur: Bazı birimler daha örgütlüdür, bazı birimler daha örgütsüzdür. Örgütlü birimler kendi bölgeleri içinde daha örgütlü, daha örgütsüz ve hiç örgütsüz alt bölgelere sahiptir. Alt bölgelerde aynı benzer yapıya sahiptir çok zaman.

İşte siyasi bir kampanyada, partileşme döneindeki bir hareket, bütün bu birbirinden farklı örgütsel yapıyı aynılaştırmaya, ve daha bir üst düzeyde örgütlemeye çalışmak zorundadır.

Partileşme döneminde en örgütlü birimlerde dahi örgütsüz unsurlar oldukça çoktur. Ote yandan Partinin net sınırlarına sahip olunamadığı için bu örgütsüz taraftarlar kalabalığının örgütlü kesimi harekete geçirerek hareketlendirmek de oldukça zordur. Yani örgütlü kesimin örgütlülük düzeyi Partinin örgütlülük düzeyi ile eşitlik göstermediği için öncünün harekete bağımlı, yarı bağımlı unsurları harekete geçirmesi de oldukça zordur. Bu tür örgütsüz taraftarlar günlük çalışmalara düzenli olarak katılamadığı gibi, belli bir süre devam edecek olan siyasi kampanyanın çalışmalarına da sürekli olarak katılamazlar. Sosyal pratikten de rahatlıkla görülebileceği gibi böylesi örgütsüz taraftarlar ancak afiş asımı, bildiri dağıtımı veya benzeri, «çok sayıda militana» gereksinme olan çalışmalara ortak edilebilmektedirler. Oysa, bu örgütsüz taraftarlar içinde günlük siyasi çalışmaya katılabilecek, hareketin şu ya da bu görevini omuzlayacak çok sayıda unsur kesinlikle vardır, ancak Hareketin örgütlenme düzeyi henüz onları da sınırları içine alabilecek denli gelişmemiş olduğu için bu büyük güçleri günlük siyasi çalışma içinde değerlendirmek mümkün olamamaktadır.

Eğer süresi sınırlı olan siyasi kampanya boyunca örgütsüz durumda olan taraftarlar yeteneklerini en iyi gösterebilecekleri ve hareketin sürekli olarak ihtiyaç duyduğu (veya kampanya süresi boyunca ihtiyaç duyacağı) örgütlenmelerde istihdam edilebilirlerse ve bu örgütlenmeler kampanya süresi sonrasında da çalıştırılmaya devam edilirse Hareket, siyasi kampanyadan bir adım daha ileri olarak örgütlenmiş olarak çıkacaktır.

Örneğin alt bölgelerde, mahallelerde, fabrikalarda kurulacak Kampanya Komiteleri, bu komitelere bağlı olarak kurulacak her türden çok çeşitli ihtisas örgütlenmeleri kampanya boyunca Kampanyanın özel örgütlen-

mesi olarak, kampanya sonrasında ise kalıcı, sürekli siyasi çalışmayı sürdürecek örgütler olabilirler. Bir alt bölgede, mahallede, fabrikada, okulda, kurulacak olan Kampanya Komitesi eğer o birimin en ileri unsurlarından oluşturulursa, kampanya süresi içinde bir organ gibi çalışması için Komiteye titizlikle eğilinirse, yardımcı olunursa kampanyanın bitiminde bu komite ile ilgilenilmeye devam edilir, onun organlaşması için çalışmalara devam edilir, eğitilirse böyle bir komitenin sürekliliğini korumaması için hiç bir neden yoktur. Belki içinde yer alan unsurlar zaman içinde değişebilir. Bazı unsurlar eksiklikler yapabilirler. Zaman içinde bazı unsurların yetersizliği görülebilir. Ancak bunlar önemli değildir. Önemli olan organın yaşatılmasıdır. Ve hatta, kampanya içinde kurulan komitenin bütün unsurları belli bir sürenin sonunda tamamen değişmiş olabilir. Bu takdirde dahi eğer organ yaşatılmış ise, organ kendisine verilen görevi sürdürebiliyorsa ve bir organ işlerliğine kavuşabilmiş ise o takdirde kampanya içinde kurulan örgütten beklenilen elde edilmiştir.

Bu tür organları sadece bölge, alt bölge, mahalle, okul, fabrika gibi sınırlamamak gerekir. Bir çok bölgede, alt bölgede, mahallede vs. kampanya öncesinde kurulmuş organlar. vardır. Ancak bu bölgelerde, birimlerde gene de daha örgütlenmemiş, bir çok unsur bulunabilir. Yani katkılarını Harekete düzenli, bir organa bağlı olarak değil de, gelişi güzel veren bir çok unsur vardır. Bu tür unsurların hepsini de örneğin bir mahalle komitesine almak, mahalle komitesinin (bu bir alt bölge, bir okul vs. komitesi de olabilir) aşırı şişmesini, dolayısıyla hantal bir yapıya ulaşmasını sağlar. Sonuç olarak verimsiz bir yapı ortaya çıkar. Böyle durumlarda da yeni örgütler kurmak gerekir. Alt birimler, ya da ihtisas örgütleri. Her bölge, birim alt bölgelere, birimlere ayrılacak kadar büyüktür. Ne denli küçük, sınırlı bir bölge birim dahi olsa bu, çok istisnai durumlar dışında, mümkündür. Ancak yeni organların oluşturulması için ille de alt organlara gerek yoktur. Bölgenin somut ihtiyaçlarına uygun, hayatın içinde doğan ihtisas organları kurmak mümkündür.

Burada hemen belirtmekte yarar var, ihtisas organları denince hemen basma kalıp bir biçimde «beylik» ajitasyon, propoganda, örgütlenme gibi ihtisas organları akla gelmemelidir. Bu tür organların oluşturulması belli bir pratiğin, bilginin ve yetenekli unsurların varlığını gerektirir ve sırf kurulmuş olması için kurulmamalıdır. Böylesi bir anlayış, vakit ve emek kaybına yol açar. Bu tür «beylik» ihtisas organları yerine, hayattan çıkmış, bölgenin, birimin ihtiyaçlarına uygun organların oluşturulması başlangıç için daha makûldur. Örneğin pankart yazma, para toplama, teksir basma vs. gibi acil ihtiyaç duyulan organların kurulması daha akla yakındır. Bu organlar hem kampanya çalışmalarının daha düzenli, iyi gitmesini sağlayacaktır, hem de hareketin her biriminin daima, sadece kampanya döneminde değil, günlük pratiğin bütün aşamalarında, ihtiyaç duyduğu türden örgütlerdir.

Kampanyalarda hareketin örgütlenme açısından tek hedefi mevcut unsurlarını daha örgütlü hale getirmek değildir. Bu birincil olan hedeftir. İkincil olarak ise örgütlülüğün sınırlarını geliştirmektir. Hareketin çevresindeki halkayı genişletmektir. Daha çok sayıda ki unsurun harekete bağımlı, yarı bağımlı hale getirilmesidir.

Parti için sorun üye sayısının çoğaltılmasıdır, merkezi yayın organının abone sayısının arttırılmasıdır. Partiye bağlı örgütlerin üye sayılarının çoğaltılmasıdır. Özetle parti örgütlerinin ve partiye bağlı örgütlerin güçlendirilmesidir. Partileşme sürecindeki bir hareket için ise aynı kriterler tastamam uygulanamazlar. Parti öncesi hareket için sorun üye sayısını arttırmak değil, hareketin çevresindeki halkayı geliştirmek, örgütlü unsurların sayısını arttırmaktır. Merkezi yayın organının düzenli olarak ulaştırıldığı insanların sayısını arttırmaktır, satışı yükseltmektir.

Hareketin çevresindeki halkalar arasında harekete bağımlı örgütleri de anmak gerekir. Dolayısıyla kampanyalar boyunca görevlerden birisi de harekete bağlı örgütlerin siyasi kampanyaya en aktif bir biçimde katılmalarını sağlamaktır. Kampanya sonrasında bu örgüt-

lerin üye sayılarındaki artış, örgütlülük düzeylerinin gelişmişliği, ve Hareketin günlük siyasi çalışmalarına aktarabildikleri unsurların sayısı Harekete bağımlı örgütlerin kampanya çalışmalarından sonraki değerlendirilmesinde birer kriter olabilirler. Ve, tek başına sadece bu örgütlerin aktif olarak kampanyaya katılmış olmaları, kampanyanın hedefleri doğrultusunda propaganda ve ajitasyon faaliyetlerine girişmiş olmaları, kampanyanın kitle eylemlerine katılmış olmaları dahi birer olumlu kriterdir.

Kitle örgütlerinin kampanyalara ortak edilmesi devrimci siyasi hareket için önemlidir. Kampanyalar daha geniş kitlelere, Partinin, Hareketin siyasi görüşlerinin iletilmesinin araçları ise kitle örgütlerinin Partinin, Hareketin siyasi kampanyalarına aktif olarak katılmaları, onun çalışmalarına üyelerinin en geniş kesimlerini ortak edebilmeleri şüphesiz ki siyasi kampanyanın çalışmaların Partinin, Hareketin üyelerinin çalışmaları ile sınırlı olmaktan çıkaracak çok daha geniş yığınlara ulaştıracaktır.

Kitle örgütlerinin siyasi kampanyalara katılmalarının ölçütü şüphesiz bu örgütlerin devrimci harekete bağımlılıkları ile orantılı olacaktır. Üyelerini kampanyanın hedefleri doğrultusunda çalışmalara katabilmeleri örgüt içinde devrimci hareketin siyasi etkinliğine paralel olacaktır. Bu nedenlerle de kitle örgütlerinin siyasi kampanyalar karşısındaki tutumlarının değerlendirilmesinde bu nokta kesinlikle gözden uzak tutulmamalı ve bu tür örgütlere bu durum bir an olsun göz önünden uzak tutulmadan tavır alınmalı, kampanyanın siyasi çalışmalarına ortak edilmeye çalışılmalıdırlar.

Kurtuluş, bugüne kadar çeşitli siyasi kampanyalar açtı. Bunların bir kısmı bütün Türkiye'yi kapsayan, bir kısmı ise bölgesel kampanyalardı. Bu yazıda bugüne kadar ki siyasi kampanyaların bir değerlendirmesini yapmayacağız. Ancak bir noktaya, bütün kampanyalarda eksik olan ve partileşme süreci içinde olan devrimci hareket için can alıcı öneme haiz olan bir noktaya değineceğiz: Kampanyaların partileşme sürecine, yani, örgütlenme sürecine katkıları.

Yukarıdan beri siyasi kampanyaların, özellikle de partileşme süreci içindeki bir hareket için sadece ajitasyon ve propaganda demek olmadığını anlatmaya çalıştık. Siyasi kampanyalar aynı zamanda ve bugün için daha önemli olarak, bir örgütlenme aracıdır da. Hareketin örgütlü birimlerinin daha örgütlü hale gelmesine, örgütsüz taraftarların organ çalışmalarına sokulmasına hizmet etmelidir.

Bugüne kadar yaşamış olduğumuz kampanyalara bu açıdan bakıldığında görülmektedir ki devrimci hareket siyasi kampanyalar içinde ajitasyon ve propagandanın merkezileşmesi, mümkün olan en geniş yığınlara ulaşması açısından eldeki olanaklar ölçüsünde başarılıdır. Var olan kısmi eksiklikler ise ya olanakların yetersizliğinden, ya çeşitli teknik nedenlerden ya da deneysizlikten oluşmuştur. Hareketin gelişmesi ile birlikte bu tür eksikliklerin giderek azalacağı açıktır. Özetle, devrimci hareket bugüne kadar yaşadığı siyasi kampanyalarda ajitasyon ve propagandanın yükseltilmesi, hareketin devrimci siyasi görüşlerinin daha geniş kitlelere ulaştırılması açısından başarılı denebilecek sınıvlar verdi. Ancak kampanyaların örgütlenmeye katkısı açısından aynı başarılı sonuçlar elde edilemedi. Çok zaman işin örgütlenme yanı ikinci plana itildi veya daha da kötüsü tamamen ihmal edildi.

Bütün unsurların harekete geçirilmesi, hareketin bütün olanaklarını seferber etmesi doğrultusunda elbetteki bütün kampanyalarda, bütün birimler, bölgeler çeşitli adımlar atmışlardır. Aksi takdirde ajitasyon ve propagandanın yükseltilmesi, yoğunlaştırılması mümkün olmazdı. Günlük ajitasyon ve propagandanın kat bekat üstüne çıkılamazdı. Bu açık. Ancak, kampanyalar içinde harekete geçirilen, harekete siyasi katkılar verebilmeleri sağlanan bu unsurların örgütlülükleri kampanyalar sonrasında da korunabildi mi? Bu soruya bazı yerler için olumlu cevap vermek belki mümkündür. Ama bir bütün olarak bakıldığında cevabımız olumsuzdur. Hareket kampanyalar içinde aktif hale getirdiği unsurlarını, nisbeten örgütlü hale getirdiği unsurlarının örgütlülüklerini kampanyalar sonrasında da devam et-

tiremedi. Bunun başlıca nedeni kampanyalar sırasında daha aktif hale getirilen unsurların yetersiz örgütlenmeleri, kampanya boyuncaki çalışmalarını bir organ çalışması biçiminde sürdürememiş olmalarıdır. Kısacası proleter sosyalist hareket net bir biçimde kampanyaları bir örgütlenme aracı olarak göremediği için, bunu bilincine tam olarak yerleştiremediği için kampanyanın özel örgütlenmelerini bir organ olarak çalıştıramamış, dolayısıyla da kampanya sonrasında bu örgütlenmelerin devamlılıklarını korumalarını sağlayamamıştır.

Önümüzde yeni bir kampanya dönemi var. Son derece zorlu şartlar altında girilen bu yeni kampanyada proleter sosyalist hareket geçen kampanyalarda eksik bıraktığı noktayı tamamlamalıdır. Öte yandan içinde bulunduğumuz şartlar bu noktanın önemini daha da arttırmaktadır. Bugünkü şartlar altında kampanyamızın başarısının temel kriteri örgütlenme açısından attığımız adımlar olmalıdır. Ajitasyon ve propagandanın ulaştığı boyutların, kitle gösterilerinin gücünün yanı sıra hareketin kampanya içinde örgütlenmesini yükseltip yükseltememesi de temel kriterlerden birisi olmalıdır.

KURTULUŞ

Kadın Sorunu

1 — KADIN SORUNUNA DOĞRU YAKLAŞILMADAN DEVRİMCİ MÜCADELE ZAFERE ULAŞAMAZ.

Baskının, sömürünün kol gezdiği bir ülkede, tüm ezilenlerin sorunlarına sahip çıkmadan ve ezilenleri örgütleyerek onların gücünü ezenlere karşı harekete geçirmeden tutarlı bir devrimci mücadeleden bahsedilemez. İşçi sınıfı adına yola çıkmış bir siyasi hareket, tüm ezilenlerin gücünü arkasına almadan ve onların desteğini kazanmadan devrimi gerçekleştiremez.

Türkiye'de, devrimci mücadelenin önünde karmaşık sorunlar vardır. Ve bu sorunların içinde kadın sorunu önemli bir yer tutmaktadır. Kadınların toplum içinde çifte sömürüsünden kaynaklanan bu soruna, bugüne kadar ciddi bir biçimde eğilinmediyse, bunun temel nedeni, devrimci hareketin içinde bulunduğu konumdur. Henüz işçi sınıfı içinde bir temele oturmayan devrimci hareketin, sosyalizmi işçi sınıfı arasında maddi bir güç haline getirmeyen bir hareketin; birçok sorunu olduğu gibi, kadın sorununa da yaklaşımında eksik ve yetersiz bir görüşe sahip olacağı açık bir gerçektir.

Türkiye'de işçi sınıfı da dahil olmak üzere, diğer tüm ezilenlerin geçmişteki mücadeleleri araştırıldığında, güçlü kitle eylemlerinin olmadığı görülmektedir. Genellikle değişik dönemlerde, yine kendisini değişik biçimlerde ortaya koymuş kendiliğinden eylemlere rastlanılmaktadır. Ancak son yıllarda, hem bu kendiliğinden eylemler daha çok kitlesel bir nitelik almaya başlamış, hem de aydınlar içinde örgütlenmiş olan devrimci hareket, bu kabuğu yırtmaya yönelik (işçi sınıfı içinde örgütlenmenin önemini kavramaya başladığı ve bu yolda adımlar atmaya başladığı ölçülerde) bir çabanın içine girmiştir. Eğer Türkiye'de hakim sınıflar, ekono-

mik, siyasi, vb. yönlerden bir türlü istikrar sağlıyamıyorlarsa, bu olgunun yaratıcıları içinde, kendiliğinden bir mücadeleyi esas olarak aşamamış olsa da, ezilenlerin gelişen toplumsal muhalefeti ve bu muhalefete bilinçli ifadeler vermek için mücadele eden devrimci hareket başta gelmektedir. Bu gerçeklere uygun bir biçimde, geçmişte yaygın olarak görülmeyen kadın hareketlerinin de bugün gelişen toplumsal muhalefet içinde önemli bir yer tutmaya başladığı ve kadınların her geçen gün daha çok sayıda mücadele içinde yerlerini aldıkları görülmektedir. Kadınların mücadeleye daha çok katılmaları ve bilinçli kesimlerinin kendi sorunlarını devrimci hareketin içinde yer alarak gündeme getirmeleri, hem bir emekçi olarak; hem de bir cins olarak kadınların sorunlarının kavranabilmesi ve bu sorundan dolayı yerine getirilmesi gereken görevlerin, devrimci hareketin önündeki diğer görevlerle birlikte ve önemine uygun bir biçimde yerine getirilmesi doğrultusundaki çabaları hızlandırmıştır. Denebilir ki bir çok sorunla birlikte, kadın sorununun devrimci harekete yüklediği görevlerin kavranılması ölçüsünde ancak daha bütünlüklü ve tutarlı bir hareket geliştirmek ve kitlelere dayanan bir mücadeleyi yükseltmek mümkündür.

Kadınların nüfusun yarısını oluşturmaları, başlı başına bir sorunun ne ölçülerde önemli olduğunun göstergesidir. Kitle çizgisi anlayışını savunan bir devrimci hareket, bu anlayışa uygun bir pratik içinde olurken, mücadelesini daha çok kitlelere dayandırmak ve kitlelerle birlikte mücadeleyi geliştirmek zorundadır. Ezilen kitleler içinde kök salmadan, bir devrimci hareketin hakim sınıflarla çarpışmayı kazanması olanaklı değildir. Devrimci hareketin kadınlar içinde örgütlenmesi ve kadınları mücadeleye katması, hakim sınıflara karşı yürütülen mücadelenin zafere ulaşması için bir ön koşuldur. Çünkü «devrimin başarısı, bu devrime kadınların katılmasına bağlıdır». (Lenin). Kadınları mücadeleye seferber etmek, onların sorunlarını tutarlı bir persperktifle ele almak ve bu sorunun çözümüne uygun örgütlenme ve mücadele biçimlerini geliştirmekle söz konusu olabilir.

Sınıflı toplumlar, sömürüye dayanan toplumlardır. Ve bu toplumlarda kadınlar çifte sömürü altındadırlar.

Birincisi, erkeklerin kadınlar üzerindeki cins sömürüsüdür. Sömürüye dayanan bütün toplumlarda (köleci, feodal ve kapitalist toplumlarda) kadınlar daima erkeklerin baskısı altında tutsak bir yaşantıya zorlanmışlardır. Bunun nedeni de, bu toplumlarda işleyen çarkların hep kadınları erkeklere muhtaç durumda bırakmasındandır. Ki bu da temelde, kadınların ekonomik olarak erkeklere bağımlı olmasına dayanmaktadır. Kapitalist toplumda kadınlar, erkeklere ekonomik olarak muhtaç olmaktan kurtulmuş gibi görünürse de, bu bir *görünüş* olmaktan öteye gidememiş ve kadınlar cins olarak gene sömürüden kurtulamamışlardır. (Bu soruna ileride tekrar değineceğiz).

İkincisi, kadınların ekonomik hayatta sömürülmeleridir. Ezilen sınıfların içinde bir kesim olan kadınlar, ezenlerin ezilenler üzerindeki baskısına ve sömürüsüne, erkeklerle birlikte muhataptırlar. Köleci, feodal ve kapitalist toplumlarda ezen sınıfların ezilen sınıfları tutsak eden düzenleri erkek için olduğu kadar, kadın için de geçerlidir.

Şimdi bu iki noktayı daha çok açarak sorunu değerlendirmeye çalışalım :

Bilindiği gibi, maddi servetlerin üretimi ve yeniden üretimi, tarihi materyalizme göre gelişmelerin, son tahlilde belirleyicisidir. İnsanların kendi yaşamaları için zorunlu olan (yani beslenme, giyinme, barınma vb.) şeylerin ve insana gerekli olan aletlerin üretimi, üretimin bir biçimini oluştururken, üretimin diğer biçimini de, insanın kendi kendini üretmesi teşkil etmektedir. Tarihi süreç içinde, herhangi bir ülkede insanların içinde yaşadığı sosyal kurumlar ve bunların uğradığı değişiklikler, üretimin bu iki türü tarafından yani yapılan işe ve ailenin uğramakta olduğu evrime göre belirlenmiştir.

İnsanların üretimi, kadın ve erkek arasındaki iş bölümüne dayanmaktadır. Bu iş bölümü, yeni bir insanın üretilmesi ilişkisi etrafında dönmektedir. İnsanlı-

ğın günümüze kadar ki gelişmesi, kadın ve erkek arasında genelde şu evlilik biçimlerine tanıklık etmektedir :

1 — Bu evlilik biçimlerinden biri, grup halindeki evliliktir.* Ki bu insanlığın yabani bir biçimde yaşadığı dönemlere tekabül eder. En ilkel aile biçimi olan grup halindeki evlilik, çok sayıdaki erkekle çok sayıdaki kadın arasındaki ilişkilere dayanır. Kadınla erkeğin bu biçimde birbirlerine sahip olması, kıskançlık duygularına pek yer vermemiş ve ilişkileri belirleyen herhangi bir kuralı gündeme getirmemiştir.

Grup halindeki aile, değişik bölgelerde yaşayan insan topluluklarında değişik biçimlere bürünmüştür. Ve bu biçimler bir bütün olarak, hayvanlıktan insanlığa geçişi ifade etmektedirler. Bu aile biçimi içinde çocuğun babası belli değildir. Ancak annesinin kim olduğu açıktır. Aile içerisinde çocukların hepsi, bütün annelerin çocukları sayılıyorsa da, herhangi bir anne, bu çocukların içinde hangilerinin kendi öz çocuğu olduğunu bilir. Grup halindeki evlilikte bu nedenden dolayı, soy zinciri kadına dayanmaktadır. Ev içinde ağır basan erkek değil, kadındır. Dolayısıyla kadın, bu aile içinde hem özgür hem de en çok değer verilen varlıktır.

2 — İnsanlığın gelişmesinde karşılaşılan diğer bir aile biçimi, iki başlı evliliktir. İki başlı evlilik, insanlığın barbarlık aşamasına tekabül eder. Ve bu dönemin belirleyici aile biçimidir.

Barbarlık dönemi, başlangıcında ev, giysi, ilkel av silahları, yiyeceklerin elde edilmesi için gerekli olan diğer aletler, vb. servetlerden oluşan aşamadan, yeni toplumsal ilişkilerin oluştuğu (hayvanların evcilleştirilmesi, çoban topluluklarının gelişmesi, madenlerin işlenmesi, dokumacılık ve tarımın başlangıcı vb.) daha ileri bir aşamanın tümünü içerir. Ve bu dönemin son aşamasında, kölelik ilişkileri gelişmeye başlamıştı.

İki başlı aile içinde kadın, bu dönemin başlarında henüz cins olarak üstünlüğünü yitirmemişti. Ancak sü-

---

* **Engels,** ailenin ilk aşaması olarak **Kandaş Aile**'den bahseder: «Bu türlü bir ailenin tipik biçimi; bir tek çiftten gelme dölden türer; bu döl içindeki her farklı kuşak bireyleri; kendi aralarında kardeş ve bu sebepten ötürüde; karı-kocadırlar.»

reç içerisinde servetlerin artışı erkekleri daha önemli hale getirmeye başladı. Hayvancılığın gelişmesi, tarımın ve dokumacılığın önem kazanması, madenlerin işlenmesi vb. faktörler; erkek ve kadın arasındaki iş bölümünde erkeğe daha çok üstünlük kazandırdı. Bu gelişmeler insanlara olan ihtiyacı da geliştiriyor ve eskiden diğer topluluklardan ele geçirilen ve öldürülen erkekler, artık köle olarak tutuluyorlardı. Kadınlar da bu yeni toplumsal ilişkilere uygun bir biçimde «değer» kazanmaya başlamışlardı.

Bu durum, daha önce anaya dayanan soy zincirinin değişmesini zorunlu kılıyordu. Analık miras hukuku bu gelişmelerle yerini erkeğin soy zincirine, babanın miras hukukunun egemen olduğu bir ilişkiye bırakıyordu. Kadının ailedeki üstünlüğünün kırılması ve yerini erkeğin üstünlüğüne terketmesi, *Engels*'e göre; «insanlığın tanımış olduğu en köklü devrimlerden biri»ydi.

Demek ki, insanlığın gelişmesinin ilk dönemlerinde bir topluluğun tüm üyeleri, topluluğun ortak yaşamı için avlanmaya, gerekli aletlerin yapımına, bitkilerin toplanmasına, vb. faaliyetlere kollektif bir biçimde katılmak zorundaydı. Kadınlar daha çok ev işleri ve eve yakın işlerle uğraşıyorlardı. Giysilerin düzenlenmesi, ev işlerinde kullanılan aletlerin üretimi, yiyeceklerin hazırlanması, vb. işleri yapan kadın, evin içinde ve etrafında bu tür faaliyetlerde bulunduğu için, aynı zamanda evin sahibesi olarak da diğer görevleri omuzlamıştı. Erkek ise, ağırlıkla av işleriyle uğraşıyordu. Bu dönemde, iş bölümünün niteliğine uygun olarak, kadının düzenli bir işi olmasına karşılık, erkeğin avlanma eylemi düzensizdi. Av bulması çoğu zaman tesadüflere bağlı kalıyordu. Bu durum, zorunlu olarak kadının ekonomik hayatta daha güçlü olmasını sağlıyordu. Çocuğun anasının bilindiği grup evliliğinde, kadın bütün topluluk üyelerinin etrafında dolandığı ve evin efendisi olduğu, bir merkez konumundaydı. Toplumsal yaşamda, kadın, oldukça saygın bir yere sahipti. Kadın, topluluğun yöneticisiydi. Bu nedenle toplumsal örgütlenmenin bu ilk biçimine *anaerkil aile* denir.

İnsanlığın gelişmesinde, daha sonra erkeğin üstünlük kazandığı bir dönem gelir. Avcılığın ve hayvancılığın geliştiği, madenlerin işlenerek aletlerin yapımının farklılaştığı ve en önemlisi tarımın ekonominin temelini oluşturmaya başladığı dönemlerde, tarlaların işlenebilmesi için topluluğun üyeleri arasında erkeğe olan ihtiyaç daha çok arttı. Gerekli olan iş gücünü daha güçlü olan erkek sağladı. Ve tarımla birlikte birçok iş, erkeklere özgü bir faaliyet haline geldi. Kadınların çalışması, evle sınırlıydı. Ve topluluğun eline geçen maddi servetlerin üretiminde erkek gittikçe ön plana çıkıyordu. Bu gelişme, erkeği yavaş yavaş aile içinde de kadından daha çok rol oynayan bir konuma ulaştırdı. Erkeğin üstün olduğu ailenin bu biçimine de, *ataerkil aile* denmektedir.

«Analık hukukunun yıkılışı, *kadın cinsinin büyük tarihi yenilgisi* oldu. Evde bile idareyi elinde tutan erkek oldu, kadın aşağılandı, köleleşti ve erkeğin keyif ve çocuk doğurma aleti haline geldi». (Engels, Ailenin Devletin ve Özel Mülkiyetin Kökeni, s. 83).

3 — Uygarlık dönemine tekabül eden evlilik biçimi ise, tek-eşli ailedir. Bu aile, erkeğin egemenliği temeli üzerinde örgütlenmiştir. Bu aile biçiminde çocukların babası kesin olarak bilinmektedir. Çocuklar, babanın mirasının sürdürücüsü ve servetinin sahibidirler.

Tek-eşli aile, iki-başlı aileden, kadın ve erkekten herhangi birinin istediğinde bu bağı çözemeyecek kurallarla çevrili olduğu farklı bir durumla ayrılır. Yani, evliliğin bu biçiminde evlilik bağı daha çok sağlama alınmıştır. Ancak bu bağın sağlama bağlanması, gerçekte kadın içindir ve kadın bu sınırın dışına taşmak istediğinde, toplum tarafından şiddetle cezalandırılmaktadır. Erkek ise, bu bağı koparmak açısından daha rahattır. Ve hatta başka kadınlarla düşüp kalkmasına toplum çok fazla ses çıkarmamaktadır. Tek-eşli aile, sınıflı toplumda, eş aldatma ve fuhuşla tamamlanan bir aile biçimidir.

«Tarihte kendini göstermiş ilk sınıf çatışması, erkekle kadın arasındaki uzlaşmaz karşıtlığın, karı-koca evliliği içindeki gelişmesiyle ve ilk sınıf baskısı da dişi

cinsin erkek cins tarafından baskı altına alınmasıyla düşümdeştir. Karı-koca evliliği büyük bir tarihsel ilerlemedir, ama aynı zamanda kölelik ve özel mülkiyetin yanı sıra, günümüze kadar uzanan ve bazılarının gönenç ve gelişmesi, bazılarının da acı ve gerilemesiyle elde edildiğine göre, o her ilerlemenin aynı zamanda görece bir gerileme olduğu çağı açar. Karı-koca evliliği, uygarlaşmış toplumun hücre biçimidir». (Engels, age., s. 49).

Köleci toplum, tarihin tanıdığı ilk sınıflı toplumdur. Bu toplum, köle sahipleri ve köleler biçiminde bölünmesiyle karakterize olmaktadır.

Tarımsal üretimin artması, tarım ile hayvancılığın birbirinden ayrılmaya başlaması, madencilik alanında ilerlemelerin hızlanması, vb. gelişmelere bağlı bir biçimde daha çok insan gücüne ihtiyaç duyuldu ve bu olgu, hem topluluk içinde farklılaşmaya ve topluluğun bir kısım üyelerinin köle haline gelmesine yol açtı; hem de diğer topluluklarla yapılan savaşlarda ele geçirilen tutsaklar öldürülmeden köle olarak işe koşturuldu. Yani, köle bulmanın başlıca kaynakları mallarını kaybetmiş topluluğun borçlu üyelerinin köleleştirilmesi ve savaşlardı.

Köle sahipleri köleleri çalıştırmayı ve onlar üzerinde öldürmek de dahil her türlü hakka sahip olmayı ancak baskı yoluyla sağlayabilirdi. Bu baskı için kullanılan araçlar, süreç içinde devlet denilen organizmaya dönüştü. Ve devlet güçlendikçe de köle sahipleri bir yandan topraklarını genişletmeye çalışırken; diğer yandan da sürekli bir biçimde başka ülkeleri fethetmek ve köle bulmak için (aynı zamanda o ülkelerin diğer zenginliklerine el koymak için) savaşlara girişti.

Köleci toplumda kadın, erkek köleler gibi, efendisinin malıydı. Ve efendileri onları istediği biçimde kullanabilir, satabilir, öldürebilirdi. Evlenmeleri de efendilerinin isteğine ve iznine bağlıydı. Köleler dışında, köle sahiplerinin ve toplumun özgür üyelerinin aile bağları içindeki kadınlarında erkeklerle bir eşitligi söz konusu değildi. Mevcut yasalar, erkeklerin egemenliği doğrultusunda işliyor, erkeklerin haklarını koruyordu. Kadın ise

ev işlerinde kullanılan ve erkeğinin cinsel isteklerini yerine getiren bir araç **durumundaydı.**

Feodal toplum'da başta toprak olmak üzere üretim araçlarının hepsi, feodal beye aitti. Serfler üzerinde de feodal beyin sınırlı mülkiyet hakkı vardı. Serfler, zamanın belirli bir döneminde feodal beye çalışmak zorundaydı. Köle sahibi, köleyi öldürme hakkına sahipti ama feodal beyin serf üzerinde benzeri bir hakkı yoktu. Ancak onu, üzerindeki toprağı ile beraber satabilir, satın alabilirdi. Feodal dönemde üretimin amacı, feodal beyin, ailesinin, uşaklarının ve diğer tüm ihtiyaçlarının karşılanması doğrultusundaydı. Serflerin ve zanaatçıların ihtiyaçlarının sağlanması feodal bey için üretimin devam ettirilmesi açısından gerekliydi. Bu nedenle de serfin aile yaşamını sürdürmesi, üretim açısından insanlara duyulan gereksinmenin karşılanabilmesi için zorunluydu.

Feodal beyin işletmesinde çalışan serfleri evlendirmek, feodal beye ait bir haktı. Feodal bey, erkeğin evleneceği kızı veya kızın evleneceği erkeği kendisi tayin ederdi. Ayrıca feodal bey, yanında çalışan kalabalık erkek ve kadın hizmetçilerin de cinsel ilişkilerine karışıyordu. Evlenecek kızın bekareti (kızlığı) feodal beye ait olduğu için, bu kızlığı dilediği gibi bozardı. Canı isterse bu hakkı kendine alır, canı isterse adamlarından birine verirdi. Evlenecek çift, eğer belirli bir vergi verirse, evlenecek kızın bekareti kurtulabilirdi. Bu vergiye «kızlık vergisi» deniliyordu.

Serflerin ve feodal beyin yanında çalışan hizmetçilerin evlenmesi ve çocuk yapmaları, feodal beyin gelirini arttırmasının yollarından biri olduğu için, evlilik teşvik edilmiş ve hatta bu konuda din adamları bile devreye sokularak, evlilikle ilgili telkinlerde bulunulmuştur.

Kapitalist toplum ise, bütün üretim araçlarının mülkiyetinin burjuvaziye ait olduğu ve işçilerin, işgüçlerinden başka satabilecekleri başka herhangi birşeye sahip olmadıkları bir düzendir. Bu düzende burjuvanın, işçi üzerinde hiçbir hakkı yoktur. İşçi, köleye ve serfe göre istediği gibi davranmakta özgürdür. «İşgücünü is-

tediği burjuvaya satmakta özgürdür». Ancak toplumun işleyiş mekanizması öylesine çarklar üzerine kurulmuştur ki, işçi de işgücünü satamadığı takdirde, açlıktan ölüme terkedilecektir.

Konumuz toplumların incelenmesi olmadığı için, sömürüye dayanan bu toplum biçimlerini en kaba özellikleriyle değerlendirerek kadın sorununun bu toplumlarda aldıkları biçimleri vurgulamak istedik. Bu nedenle, şimdi de kısaca, kapitalist toplumdaki kadın sorununa değineceğiz.

Kapitalist toplumda kadınlar, gittikçe artan sayıda üretime katılmaktadırlar. Burjuvazinin daha çok kâr elde etmek için kadın ve çocuk işgücüne duyduğu ihtiyaç ve kadınlarla çocukların işgüçlerinin daha ucuza satınalınabilme olanağının olması, üretimin çeşitli dallarında çalışan kadın sayısında gün geçtikçe artışlara neden olmaktadır. Toplumsal üretimin yolunun kadınlara —işçi kadına— açılmış olması onların çifte sömürüden kurtulmalarını sağlayabilmiş değildir. Çünkü, «bu yol, öylesine koşullar içinde açılmıştır ki, kadın, eğer ailenin özel hizmetiyle ilgili görevlerini yerine getirmek isterse, toplumsal üretimin dışında kalır. Ve bir şey kazanamaz. Buna karşılık, eğer toplumsal üretime katılmak ve kendi hesabına kazanmak isterse, ailesel görevlerini yerine getirmekten uzak kalır. Kadın için bütün çalışma kollarında, fabrikalardaki gibi, doktorluk ve hukukçulukta da, durum budur. Modern karı-koca ailesi, açık ya da gizli, kadının evcil köleliği üzerine kurulmuştur. Ve modern toplum, salt karı-koca ailelerinden —moleküller gibi— meydana gelen bir kütledir. Günümüzde, erkek, çoğunlukla hiç değilse varlıklı sınıflarda, ailenin dayanağı olmak ve onu beslemek zorundadır. Bu durum ona, hiçbir hukuksal ayrıcalıkla desteklenmeyi gereksinmeyen bir otorite kazandırır. Aile içinde erkek, burjuvadır, kadın proletarya rolünü oynar». (Engels, age., s. 105).

Kapitalizmin kadınları üretime çekmesi, onların özgür olması için değil, onu erkek işçiyle beraber ve hatta daha fazla sömürmek amacıyladır. Kapitalizmde yasaların işleyişi, kadını evin içinde «en bayağı, en karan-

lık, en ağır, en hayvanlaştırıcı işlerin boyunduruğuna boyun eğen eviçi köleleri olarak» (Lenin) bırakmak için ahlâki, ekonomik, siyasi, sosyal, vb. her tür engeli devam ettirirler.

Kısacası, kapitalist toplum da dahil, sınıflı tüm toplumlarda kadın hem bir cins olarak, hem de ekonomik hayatta ezilen sınıfın bir üyesi olarak çifte sömürü altındadır. Ve kadınların kurtuluşu da onların sömürülmesine neden olan bu iki koşulun ortadan kalkmasına bağlıdır. Eğer, evin içinde erkeğin üstünlüğü, onun ekonomik üstünlüğünden kaynaklanıyorsa, burada gerçekleştirilmesi gereken şey, kadının ekonomik bağımsızlığını kazanmasıdır. Üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetin ortadan kaldırılması da kadını tüm ezilenlerle birlikte ekonomik hayatta gerçek kurtuluşa götürecektir. Bu iki olay, birbirine bağımlıdır ve *esas olarak* üretim araçlarının toplumsal mülkiyete dönüşümüyle beraber kadın, özgürlüğüne kavuşacaktır. Bu da ancak *sosyalist toplumda* gerçekleşebilecektir. Kadın, sosyalist toplumda, sevdiği erkekle birleşmesine önceki toplumlarda engel olan ekonomik, sosyal, siyasi, hukuki, ahlaki vb. engellerin hiçbirisiyle karşılaşmayacak; kendini satmaya zorlayan koşullar ortadan kalkacaktır. Sosyalist toplumda karı-koca evliliği, hiçbir çıkar tarafından belirlenemeyecek, sadece karşılıklı olarak ikisinin arasındaki gerçek aşka ve dayanışmaya dayanacaktır.

Türkiye'de kadınların sorunları, toplumda egemen olan kapitalist üretim ilişkileri ve sınırlı ölçülerde de olsa, bu toplumun tarihi süreç içerisindeki gelişiminde hâlâ varlığını şu veya bu ölçülerde koruyan değer yargılarının özellikleri tarafından belirlenmektedir.

Yarı-sömürge Türkiye'de kapitalizmin egemenliği, ülkenin iç dinamiğini gelişimi sonucu değil, esas olarak emperyalizmin müdahalesiyle gerçekleşmiştir. Çarpık olan bu kapitalist yapıda kadınların sorunu, herhangi bir kapitalist ülkedeki (kapitalist ekonominin hayatı yönlendiriyor olmasından dolayı) kadın sorunlarından temelde bir farklılık taşımamaktadır. Ancak, yukarıda da belirttiğimiz gibi, Türkiye toplumu, bugüne kadar belli bir tarihi yaşayarak gelmiştir. Osmanlı top-

lum yapısında, hatta ondan önceki toplum yapılarında görülen bir takım olguların (kadın-erkek ilişkileri, kadınların toplum içindeki diğer ilişkileri ve yerleri itibariyle) ve belirli bir dönemden sonra da devlet dini olan İslâmiyetin bu soruna olan bakışının bugün halen toplumun yaşantısı üzerinde izler taşımıyor olması düşünülemez. Örneğin; kadınların bir takım haklara sahip olması çok eskiden değil, yakın tarihte mümkün olmuştur. Kadınların seçme ve seçilme hakkını kazanmaları toplumda bir çok mesleğin kapılarının kendilerine açılması, Cumhuriyet dönemiyle birliktedir. Ve birçok kapitalist ülkelerde bu haklar, başta işçi sınıfının olmak üzere diğer tüm ezilenlerin mücadelesi sonucu elde edildiği halde; Türkiye toplumunda bu haklar, genellikle hakim sınıflar tarafından, karşılarında bu hakları savunan bir hareket ve etkili bir mücadele söz konusu olmadan tanınmıştır. (Konumuz Türkiye'de kadınların durumunun günümüze kadarki gelişiminin ve bu süreç içinde görülen faaliyetlerin incelenmesini içermiyor. Kadınlar içinde çalışan ve onları demokratik devrim mücadelesine daha çok kitlesel bir biçimde katmaya çalışan bir hareket, kadınların sorunlarından kaynaklanan talepleri ve bu sorunu nasıl çözeceğini programına koyacaksa —ki bunu yapmak devrimin yüklediği bir görevdir— elbette Türkiye'de bu tür bir araştırmayı ihmâl etmemelidir. Kadın sorunu bu önem çerçevesinde kavranıldığı için, bu yönde gereken çabaları harcamak, bizim için ayrıca bir sorumluluk olacaktır. Yeri geldikçe bu konuda görevlerimizi yerine getirmeye devam edeceğiz).

Türkiye'de kadın bugün üretime daha çok katılmakta, toplumdaki kurumlarda görev almaktadır. Değişik meslek alanlarında çalışarak, sosyal hayattaki gelişmelerin içinde kendi yerini almaya çalışmaktadır. Sınıflı tüm toplumlarda olduğu gibi, sömürüye dayanan Türkiye toplumunda da, kadınlar üzerindeki çifte boyunduruk devam etmekte, kapitalist üretim ilişkileri geliştikçe de, kadınlar geçmiş yaşamdan kalan kalıntılardan kurtularak kapitalizmin açık gerçekleriyle daha çok yüzyüze gelmektedir.

Türkiye Kürdistan'ında ise, kadınların içinde bulunduğu koşullar daha farklıdır. Dolayısıyla sorunları ve talepleri de Türkiye'li kadının sorunlarından ve taleplerinden farklılıklar taşımaktadır.

Türkiye'de kapitalizm, sadece ekonomik hayatı belirlemiyor. Sosyal, siyasi, hukuki, kültürel, ahlâki vb. her alanda kapitalizm hayatın yönlendiricisidir ve tüm bu alanlarda ortaya çıkan özellikler, bu egemenliğin damgasını yansıtmaktadır. Aynı şekilde kadınların birçok sorununun yaratıcısı da kapitalizm olmaktadır. Oysa Kürdistan'da daha değişik bir durum vardır. Kürdistan'lı kadın birçok yönleriyle Türkiye'li kadından ayrılmaktadır. Örneğin; okuma-yazma oranı açısından bir karşılaştırma, üretim içindeki yerleri, sosyal yaşantıları, vb. yönlerden yapılacak diğer karşılaştırmalar; hem Kürdistan'lı kadının içinde bulunduğu konumun değişik olduğunu gösterecektir; hem de sorunlarının, dolayısıyla da taleplerinin farklı olduğu görülecektir.

Kürdistan'da yarı-feodal ilişkiler yaygındır. Ve aşiret yapısı da henüz tümüyle ortadan kalkmamıştır. Kürdistan'da kadınlar, büyük ölçüde köylüdürler. Kürdistan'lı erkek gibi o da ulusal (daha somut bir ifadeyle sömürgeci) ve sınıfsal baskı altındadır. Okuma-yazma bilenlerin sayısı çok sınırlı olduğu gibi, okuyup yazanlar da kendi ana dillerini kullanma hakkına sahip değildirler. Kapitalist üretim ilişkileri, onları henüz büyük oranda içinde yaşadıkları koşullardan koparacak düzeye gelmemiştir. Bu nedenle de aşiret yasalarının, feodal çevrenin yasalarının ve onların da üstünde, sömürgecilerin yasalarının baskısı altında inlemektedirler. Kürdistan'da başlık parasının halen çok yaygın olduğu bilinmektedir. Bunun Kürdistan'lı kadın için anlamı, evleneceği erkeği görmeden, kendisinin bu konuda herhangi bir görüşü alınmadan, evleneceği erkeğe parayla satılmasıdır. Kürdistan'lı kadın, erkeklerle beraber ağanın topraklarında çalışmakta, ekinleri biçmekte, evin yakacak ihtiyacı için tarlalardan sap, tezek yapmak için de hayvan pisliği toplamaktadır. Evdeki yaşantısında da feodal kurallarla veya aşiretsel baskıyla karşı karşıyadır. Dışarıdaki işlerin yanında evin her türlü işinin onun

omuzlarında olması, yapabildiği kadar çocuk yapmaya zorlanması ve çocukların bakımından onun sorumlu tutulması yetmezmiş gibi, birçok durumda üzerine getirilen *kuma* (Kürdistan'lı erkek, yaygın bir biçimde değişik nedenlerden dolayı birden fazla kadınla evlenmektedir) ile de Kürdistan'lı kadın, çekilmez bir hayatın çarkı içine itilmiştir.

Türkiye'de kadınların sorunlarının bir kısmının bu düzen içinde, örgütlü ve güçlü bir mücadeleyle çözülebilmesi olanaklıdır. Oysa, Kürdistan'lı kadın için, bu zannedildiği kadar kolay değildir. Ve sorunlarının sömürgeci egemenlik altında çözüme kavuşturulması, *büyük ölçülerde* söz konusu değildir. Kürdistan'lı kadının taleplerinin niteliğine bakıldığında (örneğin, başlık parasının yasaklanması, ana dilini özgürce kullanarak bu dille eğitim görmesi, toprak talebi vs.) bunların çözümünün Kürdistan halkının ulusal ve demokratik taleplerinin çözümüne ve bu doğrultuda verilecek olan bir mücadeleye çok bağlı olduğu görülmektedir. Biz, Kürdistan'lı kadınların bütün talepleri, ancak Kürdistan devrimi zafere ulaşırsa çözülür, demiyoruz. Bu taleplerin bazılarının gerçekleşmesinin bugünkü somut koşullar açısından zorluğunu, sömürgeciler ile yerli uşaklarının çıkarlarıyla bu taleplerin büyük ölçülerde çeliştiği gerçeğinden hareketle, böyle bir tesbitte bulunuyoruz. Ancak, Kürdistan'da ulusal ve demokratik mücadele yükseldikçe sömürgeciler bazı tavizler vererek gelişen mücadeleyi geciktirmeye çalışabilirler. Ve bu anlamda da, Kürdistan halkının bir kısım taleplerine boyun eğebilirler. Bizim anlatmaya çalıştığımız şudur: Türkiye'li kadın, örneğin, çocuk sorunundan kaynaklanan taleplerine bu düzen içinde belirli ölçülerde çözüm getirebilir, 8 Martın Uluslararası Kadınlar Günü olarak tanınmasını sağlayabilir. Ancak Kürdistan'lı kadının, örneğin kendi diliyle eğitim görmesi talebi (ki bunun anlamı, sömürgecilerin Kürt halkının varlığını kabul etmesi demektir) bu sömürgeci egemenlik koşullarında pek kolay bir iş değildir. Başlık parasının yasaklanması, aşiretin ve feodal yapının kadınlar üzerindeki ezici fonksiyonlarının ortadan kaldırılması, Kürdistan'da birtakım

tedbirlerle birlikte halledilebilecek sorunlardır. Yani aşiretin ve feodal yapının yaşamasına göz yuman sömürgeciler, onların ancak süreç içinde ve kendi egemenliğini sarsmadan yavaş yavaş ortadan kalkmalarına müsade edebilir. Köklü tedbirler, sömürgecilerin işine gelmez. (En köklü tedbir, Kürdistan'daki bu yapıları yıkacak olan, toprak adaletsizliğinin ortadan kaldırılmasıdır. Bunu da ancak, ulusal ve demokratik bir mücadeleyle Kürdistan'ın işçileri ve köylüleri, ulusal kurtuluştan yana olan diğer güçleri yerine getirebilir).

3 — *KADIN ÖRGÜTLENMESİ ÜZERİNE*

Kadınlar üzerindeki çifte sömürü, kadınların toplum içinde ayrı örgütlenerek sorunlarını çözmeleri gerektiği anlamına gelmez. Tam tersine kadınlar mevcut olan sorunlarını ancak tüm ezilenlerle birlikte örgütlendiği ve kendi mücadelesini ezilenlerin yürüttüğü mücadelenin bir parçası haline getirebildiği ölçülerde gerçek kurtuluşlarını sağlayabileceklerdir. İşçi sınıfının iradesini yansıtan bir proletarya partisi içerisinde bilinçli kadın ve erkek birlikte örgütlenmek ve güçlerini bu örgütlenme içinde birlikte harekete geçirmek zorundadırlar. İşçi ve diğer emekçi kadınlar, sendikalarda, kooperatiflerde, vb. kitle örgütlerinde erkek işçilerle, diğer erkek emekçilerle yine birlikte örgütlenmelidirler.

Ancak, kısaca bahsettiğimiz bu gerçeklere rağmen, kadınların toplum içinde diğer kesimlerin sorunlarından farklı, kendilerine özgü sorunlara sahip olmaları olgusundan dolayı; bu özgül sorunlar temelinde ayrı örgütler (dernek, birlik vb.) kurmaları ve örgütlenerek mücadelelerini sürdürmeleri, kendi sorunlarının propagandasını yapmaları, bu sorunlara toplumun diğer kesimlerinin de sahip çıkması doğrultusunda faaliyetlerde bulunmaları, yanlış bir anlayış değildir. Aksine, bu yolda atılacak adımlarla, değişik nedenlerle mücadele içinde yer almayan kadınları mücadeleye kazanmak ve böylelikle de ezilenlerin kurtuluş mücadelelerini daha etkili ve yaygın bir hale getirebilmek olanaklı hale ge-

lecektir. Ayrıca genel olarak erkeklerde, kadınların sorunlarına karşı görülen ilgisizlik, yanlış düşünceler, geçmişten kalma alışkanlıklar, vb. kırılabilecek ve mücadele içinde iki cinsin dayanışmaları ve birbirlerine destek olmaları da geliştirilebilecektir.

Bir *proletarya partisi* bünyesinde bilinçli erkek ve kadın birlikte örgütlenerek partinin her tür faaliyetlerinde, parti çizgisi doğrultusunda birlikte çalışarak, proletaryaya ve diğer tüm ezilenlere önderlik ederler. Partinin değişik organları içerisinde birlikte bulunurlar. Parti, toplumun değişik sınıf ve tabakaları içinde propaganda, ajitasyon ve örgütlenme faaliyetlerine girişirken, bunların çeşitli sorunlarına da dikkatlice yaklaşır ve kitleleri o sorunları etrafında (esas olarak, onları siyasi mücadeleye yöneltir ve bu mücadeleye seferber etmek amacını güder) örgütler, onların sorunlarının çözümü için verdikleri mücadelenin en başına geçer ve bu mücadelelere bilinçli ifadeler vermeye çalışır. Yine bir proleterya partisi, kadınlara yönelik faaliyetlerini de ihmal etmez. Bu alandaki görevlerini yerine getirmek için değişik biçimlerde, hem kendi bünyesi içerisinde özel örgütlenmeler oluşturur; hem de özel yayınlar çıkararak bu kesime hitap eder. Ve onları kendi önderliği altında sürdürülen iktidar mücadelesine katmaya çaba sarfeder.

Türkiye'de bugün, proletaryanın siyasi partisi inşa edilememiştir. Türkiye'de mücadele grup örgütlenmesi dönemini yaşamaktadır. Partileşme sürecinde olduğumuz bugünkü koşullarda, Marksist-Leninist örgütlenme ilkelerine uygun ve kendi somut koşullarımızı gözönünde tutarak örgütlenmemizi geliştirmeliyiz. Bu örgütlenme adımlarının daha bir nitelikli hale dönüşmesi ve yaygınlaşması, temelde, bilinçli unsurların (kadroların) varlığına ve çabalarına bağlıdır. Ve bu türden unsurlar sadece erkekler olmaz veya erkeklerin içinden çıkmaz. Bilinçli kadın unsurlar da bu yoldaki mücadeleye önemli katkılarda bulunabilirler, bulunmaktadırlar. Kadınlar içinde örgütlenme, kadınlara yönelik diğer çalışmalar, bir yanıyla onların devrim mücadelesine kitle olarak katılmalarını sağlamak amacındaysa; diğer yanıyla da onların arasından bilinçli unsurları kazanmak

ve siyasi örgütlenme içine aktarmak amacında olmalıdır.

Türkiye'de birçok siyasi grup, değişik kesimler içindeki faaliyetlerinde kendilerine bağlı örgütlenmeler oluşturmuşlardır. Aynı durum kadın örgütlenmesinde de görülmektedir. Bu olgu, mevcut olan örgütlenmeleri belirli grupların damgasını taşır bir konumun içine sokmuştur ve demokratik bir kadın örgütlenmesinin güçlü ve yaygın olarak oluşturulabilmesine engeller çıkarmıştır.

Kısacası, kurulmuş olan derneklerin yapılarına ve faaliyetlerine bakıldığında, bunların henüz birer grup örgütlenmesi karakterini aşamadıklarını görmekteyiz.

Türkiye'de bir kadın örgütlenmesinin demokratik bir kitle örgütü olabilmesi, bir takım özellikleri taşımasına bağlıdır. Bu özellikleri de şöyle sıralamak mümkündür.

1 — Bu örgütlenme, emperyalizme, faşizme ve şovenizme karşı olma temeli üzerinde belirli bir programa sahip olmalıdır.

2 — Örgütsel olarak bağımsız olmalıdır. Açıktır ki bu tür bir örgütün yönetiminde,devrimci unsurların varlığı, bu örgütlenmenin genel devrim mücadelesi içindeki yerini alması açısından gereklidir. Ve bu örgütlenmenin tavırda işçi sınıfının mücadelesine tabi olmasının da garantisi buradan geçer. Ancak devrimci unsurlar, bu örgüt içindeki çalışmalarında tutarlı davranışlar içinde olmalı, bu örgütlenmenin örgütsel bağımsızlığı çerçevesinde, onun faaliyetlerine önderlik etmelidirler. Bilindiği gibi, devrimciler açısından bu örgütlerde mücadelenin iki nedeni var: *Birincisi* kitle çalışmasıdır. Örgütün temsil ettiği kitlenin en geniş kesimlerinin toparlanmasıdır. *İkincisi,* bu kitlenin içinden en ileri unsurların, bu örgütün mücadelesi içinde öne çıkmış en tutarlı unsurların devrimci örgütlenmeye ve mücadeleye kazanılmasıdır.

3 — Bu örgütlenme, kendi kitlesinin sorunlarına sahip çıkmalı, bu sorunlardan kaynaklanan talepleri savunmalı, bunların çözümü yolunda mücadele etmelidir.

Kendi kitlesinin acil taleplerini savunmadan, bir örgütlenme, dayandığı tabanı güçlendiremez, yaygın ilişkiler kuramaz.

4 — Bu örgütün yapısı gözönünde bulundurularak, demokratik merkeziyetçilik ilkesi uygulanmalıdır. Ve demokratik yan çok özel koşullar olmadıkça, sürekli ağırlıkta olmalıdır. Kararlar alınırken mümkün olabildiği kadar tartışma yapılmalı, kitleye açık toplantılar ve bu toplantıda kitlenin her konuda düşüncelerini söyliyebileceği bir platform yaratılmalıdır. Eleştiriye ve özeleştiriye açık olunmalı, bu mekanizmanın işlemesine engeller çıkarılmamalıdır. Kitlenin eğilimi ve bilinç düzeyi, girişilen eylemlerde ihmâl edilmemeli, eylemlere mümkün olduğu kadar en geniş kesimler çekilebilmelidir.

5 — Bu örgütler tek bir siyasi görüşe değil, değişik düşünceden insanlara açık olmalı ve bunların görüşlerini açıklamalarına ambargo konmamalıdır. Zaten bu örgütler geniş bir tabana sahip oldukça, bunların tümünün belli bir siyasi görüşte olmasını bekleyemeyiz. Bir çoğu, genel olarak bilinçlenmesi ölçüsünde toplumdaki haksızlıklara, baskı ve sömürünün değişik görünümlerine duyduğu tepkiden dolayı gelip bu örgütlerde yer alacaklardır.

Bu özellikleri taşımayan bir örgütlenme, hızla bu doğrultuda adımlar atmalı; yapısını, işleyişini bu özellikleri daha çok yansıtır bir konuma getirmelidir. Bunlar yapılabildiği ölçülerde bir grup örgütlenmesi karakteri aşılacak ve demokratik bir örgüt, tabanını yaygınlaştırmış ve onların desteğini kazanmış bir örgüt haline gelinebilecektir.

Bir kadın örgütlenmesi, kadınlara yönelik çalışma sürdürürken, esas olarak işçi kadınları toparlamalı, ayrıca ezilen sınıf ve tabakalara (demokratik devrimimizde yer alacak olan güçlere) mensup kadınlar içinde de örgütlenmeli, faaliyetlerini bu alanlarda yoğunlaştırmalıdır. İşçilerin yoğun olarak bulunduğu yerlerde, işçi kadınlar arasındaki faaliyetlere; anti-faşist mücadelenin önem kazandığı yörelerde ise, buralarda oturan emekçi

kadınların içinde çalışmalara ağırlık verilmelidir. Ayrıca memur, öğrenci, vb. kesimlerden kadınların da mücadeleye kazanılması amaç edinilmelidir.

Kadın örgütlenmesi, genel olarak kadınlara özgü sorunlardan kaynaklanan talepler öne sürer ve bunların çözümü için mücadele yürütürken, faaliyetlerde bulunduğu alanlarda yaşayan kadınların diğer sorunlarını yansıtan talepleri de formüle etmeli ve onların çözümü uğrunda mücadele etmeyi ihmâl etmemelidir. Sorunun bu yanı ayrıca önem taşımaktadır. Örneğin; fabrikada çalışan işçi kadının işçi olmasından dolayı ortaya çıkan sorunları, kadınsal sorunlarından çok daha fazla ağırlıktadır. Ve bu gerçeklerden hareket edilmeden işçi kadınlar içinde örgütlenebilmek çok zor olacaktır. Mevcut koşulları doğru değerlendirerek, buna uygun bir biçimde atılacak adımların başarılı olmaması için hiç neden olmaz. Yeter ki somut koşullar tutarlı olarak kavranabilsin ve faaliyetlerde bu koşullar gözardı edilmesin.

Burada yeri gelmişken önemli bir soruna değinmek istiyoruz; demokratik bir kadın örgütlenmesi, genel olarak kadınlar içinde çalışırken, örgütlediği kadınları bulunduğu alandan tümüyle koparmamalı, soyutlamamalıdır. Fabrikada çalışan işçi kadınları, fabrika içindeki mücadeleden çekmek ve onları salt kadın derneğinin faaliyetlerine almak kadar yanlış bir anlayış olamaz. Doğrusu, bu işin tersidir. Yani, işçi kadın erkek işçiyle beraber fabrikada ki mücadelenin içinde tüm gücüyle yer alacak biçimde örgütlenmeli, ayrıca fabrikada kendi örgütlenmesinin de propagandasını yaparak, bu örgütlenmeye ilişkiler çıkarabilmelidir. Olanakları elverdiği ölçülerde de bu örgütlenmenin fabrika dışındaki faaliyetlerine katkıda bulunmalıdır. Aynı durum benzer biçimde, diğer alanlardan oluşturulmuş ilişkiler içinde geçerli olmalıdır. Öğrenci kızlar, öğrenci mücadelesinden ve örgütlenmesinden koparılmadan, hem kadın örgütlenmesinin öğrenciler arasındaki çalışmalarına ve bu alanın dışındaki faaliyetlerine katılmalıdırlar; hem de öğrenci gençlik mücadelesine ve örgütlenmelerine aktif bir biçimde yardımcı olmalıdırlar. Memur kadınlar,

vb. içinde de izlenecek politika bu olmalıdır. (Bir kadın örgütlenmesi, kendi faaliyetleri için ve programını daha etkin bir şekilde hayata geçirmek için, bu mücadelesini omuzlayacak unsurlara sahip olmalı, oluşturduğu ilişkilerden nitelikli olanlarını kendi genel çalışmaları içine çekebilmelidir).

Bir kadın örgütlenmesinin programı, kadınların sorunlarından ve bu sorunların toplum içindeki diğer sorunlarla olan bağından hareketle ileri sürülebilecek ve çözümleri uğrunda mücadele edilecek talebleri içermelidir.

KURTULUŞ

Demokratik Merkeziyetçilik Üzerine

1917'nin Mayıs ayında (Ekim devriminin arifesinde) Bolşevikler arasında bir tartışma var. Merkez Komitesi «halka hitap eden» bir yayın organı çıkarmaya karar veriyor. Merkez Komitesi kararıyla Troçki bu yeni yayın organını Petersburg'da yayınlamaya başlayacak. Ancak, aynı günlerde Petersburg komitesi de bir yerel yayın organı çıkarmayı düşünmektedir. Merkez Komitesi ile Petersburg komitesi arasında bir tartışma çıkmıştır. Petersburg Komitesi Yürütme Kurulu önce oy birliği ile Merkez Komitesinin kararına karşı geliyor. Daha sonra aralarında Lenin'in de olduğu bazı Merkez Komitesi üyelerinin Komite ile yaptıkları konuşmalara rağmen Petersburg komitesi çoğunluğu Merkez Komitesinin kararına katılmıyor.

Tartışma içinde Lenin'in de taraftarı olduğu Merkez Komitesi kararı bize göre doğrudur. Merkez Komitesi Petersburg'un herhangi bir şehir olmadığını, onun proletaryanın en yoğun olduğu ve ayrıca başşehir olmasının getirdiği özelliğin göz önüne alınması gerektiğini söylüyor ve bu nedenle Petersburg'da yayınlanan gazetenin Merkez Komitesi tarafından çıkarılması gerektiğini savunuyor. Aynı zamanda Merkez Komitesi bu gazetenin yazı kurulunda Petersburg Komitesinin de bir oyunun bulunmasının ve gezetenin bir bölümünün Petersburg'a ayrılmasını kabul ediyor.

Merkez Komitesinin Petersburg komitesine karşı savundukları ve önerileri son derece haklıdır. Ancak tartışma bitmiyor. Petersburg komitesi ikna edilemiyor. Bu durumda Lenin Petersburg örgütüne baş vuruyor. Durumu özetliyor ve «Lütfen bu üç kararı tartışınız ve onlarla ilgili iyice düşünüp taşınılmış görüşlerinizi mümkün olabilecek en tam detayıyla bize iletiniz» diyor. Ya-

ni Lenin ve Merkez Komitesi tartışmayı Merkez Komitesi ile Petersburg Komitesi arasındaki bir tartışma olmaktan çıkarıyor ve bütün Petersburg parti örgütüne açıyor. Bütün organlar tartışmaya katılmaya, sorun üzerinde düşünüp tartışmaya ve tartışmalarının sonucunu Merkez Komitesine iletmeye çağrılıyor. Parti içinde en geniş demokrasi Ekim Devriminin arifesinde bütün Parti örgütlerinin önüne bir görev olarak konuyor. En az tartışma en çok iş yapılması gerekli olan bir dönemde, Parti tartışmaya çağrılıyor!

Merkez Komitesi ile Petersburg örgütü arasındaki tartışmanın bütün Petersburg örgütüne mâl edilmesi. Bütün örgütün konu üzerindeki görüşlerini saptamaya ve açıklamaya çağırılması Leninist parti anlayışının güzel bir örneği. Demokratik Merkeziyetçiliğin güzel bir örneği. Özellikle de parti çalışmasını sadece askerî bir disiplin, sadece merkezî emir kumanda zinciri olarak görenlere, az laf çok iş paravanası ardında tartışmayı engelleyip salt merkezîyetçiliği egemen kılmak isteyenlere karşı güzel bir örnek...

Şüphesiz 1917 Mayıs ayı en çok iş yapılması gereken, en çok merkezî davranılması gereken bir dönem. Bundan kuşku duymak mümkün değil. Ama buna rağmen Merkez Komitesinin, devrimin en yüksek noktaya ulaşmak üzere olduğu günlerde Parti içinde çıkan önemli bir sorunu, tartışmayı kesip, Merkezî bir kararla çözmek yolunu seçmeyerek tam aksine, ihtilâfa düştüğü Komite ile tartışmaları sürdürmesi, sorunu böyle de çözemeyince bütün Parti örgütünü tartışmaya çağırması proleter kollektivizminin, parti kararlarının oluşumunun kollektivizminin, Petersburg komitesi haksız olsa da merkezin, merkez olarak yetki kullanmada her an parti örgütünün yeniden yetkilendirmesini beklemesinin Leninist parti anlayışının en temel ilkelerinden birisi olduğunun göstergesidir.

Merkez Komitesi ile Petersburg Komitesi arasındaki bu sorunun ele alınış biçimi, çözümlenmesinin ele alınış biçimi bugün hareketimiz saflarında dikkatle tartışılmalı, sonuçlar elde edilmelidir. Bu tartışma Demokratik merkeziyetçiliğin hayata geçirilmesinde önümüz-

de duran son derece olumlu ve bize ışık tutucu bir örnektir.

Aşağıda konu ile ilgili olarak Lenin'in bir konuşmasını, karar tasarılarını, ve Petersburg örgütünü tartışmaya çağırdığı mektubu bulacaksınız.

Petrograd Komitesi İçin Bir Yayın Organı Hakkında Konuşma

Petrograd Komitesinin kendisine ait bir yayın organına sahip olmak istemesi Merkez Komitesi ile olan ilişkisi bağlamında ele alındığında yeni bir olgudur. Kendimize ait bir matbaa makinası için hazırlıkların yapıldığı ve de yoldaş Trotsky'nin halka hitâbeden bir yayın organı çıkarması konusunda bölgelerarası grupla bir anlaşmaya varılmak üzere bulunulduğu şu aşamada böyle bir sorunun nasıl ortaya çıkabildiğini anlamak gerçekten güçtür.

Batıda, başşehirlerde ya da büyük sanayi merkezlerinde basının yerel ve merkezî organlar şeklinde bölünmesi söz konusu değildir. Böyle bir bölünme hem israftır, hem de zararlıdır. Merkezî organdan ayrı olarak bir Petrograd Komitesi organının bulunması tavsiye edilebilir bir şey değildir. Petrograd ayrı bir bölge olarak mevcut değildir. O, bütün Rusya'nın coğrafî, siyasî ve devrimci merkezidir. Onun yaşamı tüm Rusya tarafından izleniyor. Onun her adımı Rusya'nın tümü için bir yol göstericidir. Bütün bunlar gözönüne alındığında Petrograd Komitesinin varlığı yerel bir olgu olarak değerlendirilemez.

Merkez Komitesinin bir Basın Komitesi oluşturulması şeklindeki teklifini kabul etmemek için ne sebep var? Batı'da, basın tarihinde böyle komitelerin olduğu yerlerde elbette yazı kuruluyla komite arasında raslan-

tısal nitelikte birtakım yanlış anlamalar olmuştur, fakat bunlar tamamen siyasetle ilgili anllaşmazlıkların sonucudur. Petrograd Komitesi ile Merkez Komitesi arasında siyaset üzerinde anlaşmazlıklara yol açacak hangi temeller mevcuttur? Biz istesek de istemesek de Petrograd Komitesi'nin organı daima Partinin yol gösterici organı olacaktır.

Kendine ait bir yayın organı kurma yolunda edinilen tecrübe, gazeteyi yerel olaylarla sınırlamanın olanaksızlığı hususunda Petrograd Komitesi'ni süratle ikna edecektir. Merkez Komitesi, gazetelerde Petrograd bölümüne daha fazla yer verilmesi gereğini reddetmemektedir. Merkez Komitesi sloganlarımızı kitlelere kabul ettirecek, halka hitabeden bir yayın organının gerekliliğini reddetmemektedir. Fakat, halka hitâbeden bir gazetenin kurulması bir hayli tecrübe gerektiren, zor bir iştir. Bu sebeple, Merkez Komitesi kendi halka hitâbeden yayın organını —*Russkaya Gazeta**— kurmak başarısını gösteren yoldaş Trotsky'nin hizmetlerini göz önünde bulundurmaktadır.

Batı tarihinde halka hitâbeden bir yayın organı sorunu, hiçbir zaman bizde olduğu kadar vahim bir hal almadı. Orada kitlelerin düzeyi, Liberaller tarafından yapılan kültürel ve eğitsel çalışmaların sonucu olarak daha düzenli gelişti. Bohemia gibi ülkelerde böyle halka hitabeden organlar mevcuttur. Halka hitâbeden bir yayın organının amacı, okuyucuyu başı çeken parti organını anlama düzeyine yükseltmektir. Eğer biz halka hitâbeden bir yayın organı kurmazsak, diğer partiler kitleleri kazanacaklar, ve bu durumu bir spekülasyon aracı olarak kullanacaklardır. Halka hitâbeden yayın organı yerel tipte bir organ olmamalıdır, ancak posta güçlükleri dolayısiyle esas olarak Petrograd'ın ihtiyaçlarına cevap vermek durumundadır. Yerel eksikliklerin gereğince giderilebilmesi için Petrograd Komitesi, gazetenin yazı kurulunda uygun bir şekilde temsil edilme hakkını elinde bulunduracaktır.

---

* **Russkaya Gazeta:** 1904-1906 arasında St Petersburg'da çıktı.

Petrograd Komitesi Toplantısında Sunulan Karar Tasarıları

BİRİNCİ KARAR

Merkez Komitesi Petrograd'da iki gazete çıkaracaktır —ortak bir yazı kurulu bulunan Merkezî Yayın Organı ve halka hitâbeden bir gazete. Petrograd Komitesi Merkezî Yayın Organının yazı kurulunda bir istişarî sözcü, halka hitâbeden gazetede ise bir oy sahibi olacaktır. Merkez Komitesi her iki gazetenin belirli sayıdaki sütunlarını bölgeyle ilgili sorunlara ayıracaktır.

İKİNCİ KARAR

Petrograd Komitesi, Merkez Komitesi tarafından yayınlanan her iki gazete içinde ve Merkez Komitesinin önerdiği şartlar temelinde beraber çalışmak, her çabayı bölgesel faaliyetin ihtiyaçlarına daha tam ve kapsamlı bir şekilde hizmet eder hale getirmek ve Partinin genel çizgisini daha ayrıntılı bir biçimde çözümlemeye çalışmak kararındadır. Merkez Komitesi'nin ya da onun tarafından atanan yazı kurulunun, geçmişte Bolşevizm ile anlaşmazlık içinde olan Enternasyonalist yoldaşlara gereğinden fazla güvenebileceğinden, Merkez Komitesinin bölgede çalışan yoldaşların eylemlerinin serbestliğini ve bağımsızlığını kısıtlayabileceğinden, yine Merkez Komitesinin onlara bölgesel faaliyetlerin önderleri olarak hak ettikleri önemi vermeyebileceğinden endişe duymak hakkına sahip olan Petrograd Komitesi, her iki gazetenin mahallî kısımlarındaki kendi haklarının kesin teminatını formüle edecek bir komite seçecektir.

Pravda No. 69
13 Temmuz (31 Mayıs) 1917

Lenin, Collected Works.
Cilt 24, s. 543-545

RSDİP (B) Petrograd Örgütü Mahalli Komitelere Mektup

Aziz yoldaşlar,

Petrograd Komitesinin kendine ait bir gazetenin kurulmasıyla ilgili kararını ve Petrograd Komitesinin 30 Mayıs, Salı günü yapılan toplantısında Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi Merkez Komitesi adına benim sunduğum iki kararı ilişikte gönderiyorum. Lütfen bu üç kararı tartışınız ve onlarla ilgili iyice düşünüp taşınılmış görüşlerinizi mümkün olabilecek en tam detayıyla bize iletiniz.

Petrograd örgütü için ayrı bir gazetenin gerekli olup olmadığı konusunda Petrograd Komitesi ve Merkez Komitesi çelişen görüşlere sahipler. Petrograd'daki mümkün olan en yüksek sayıdaki parti üyesinin bu giderek büyüyen çelişkinin tartışılmasında aktif bir yer alması ve onun çözümüne kararlarıyla yardımcı olmaları çok önemli ve arzulanır bir şeydir.

Petrograd Komitesinin yürütme kurulu büyüklüğü aşikâr bir biçimde yetersiz olan Pravda yerine iki gazete kurmak şeklindeki Merkez Komitesinin kararına rağmen Petrograd Komitesi için ayrı bir yayın organı lehinde açıkça tavrına koydu. Bu iki gazete, partinin merkezi organı eski Pravda ve halka hitâbedilecek bir yayın organı olan Narodnaya Pravda'dır. (Bu iki gazetenin isimleri üzerinde henüz kesin bir karara varılmamıştır). Merkez Komitesinin kararı uyarınca bu iki gazetenin tek bir yazı kurulu olacaktır ve Petrograd Komitesi her bir gazetede bir temsilciye sahip olacaktır. (Biri merkezî organda istişâri sözcü, diğeri halka hitâbeden organda oy sahibi bir temsilci). Bir basın komitesi kurulacak (kitlelerle yakın temas halinde olan ve çeşitli bölgelerden gelen işçiler tarafından oluşturulacaktır) ve her iki gazetedeki belirli sayıdaki sütun bölgesel işçi hareketinin ihtiyaçları için bir kenara ayrılacaktır.

Merkez Komitesinin planı budur.

Diğer yandan Petrograd Komitesinin yürütme kurulu kendine ait özel bir gazete istemektedir. Yürütme kurulu bunun üzerinde tam ittifakla karara varmıştır.

Petrograd Komitesinin 30 Mayısta yapılan toplantısında yoldaş M. Tomsky'nin raporu ve konuşması müzakereyi sona erdirdikten ve de benim konuşmamdan ve birçok yoldaşın katıldığı tartışmadan sonra oylar eşit bir biçimde bölünmüştü —yürütme kurulu lehine ondört oy ve aleyhine de ondört oy olmak üzere. Benim teklifim oniki oya karşı onaltı oyla reddedildi.

Benim görşüme göre Petrograd Komitesinin özel bir organa sahip olması yolunda esaslı bir ihtiyaç belirmemiştir. Başşehrin yol gösterici rolü ve ülke çapındaki etkisi karşısında orada partinin sadece bir yayın organı gereklidir, yani merkezî organ, ve de aynı yazı kurulu tarafından özel olarak halka hitâbedecek bir biçimde çıkarılacak bir gazete.

Petrograd Komitesine ait özel biryayın organının uyum içinde çalışma yolunda engeller yaratması kaçınılmazdır ve bu özellikle devrim döneminde son derece zararlı olabilecek farklı siyasî çizgilere (ya da nüanslara) sebebiyet verebilir.

Niçin güçlerimizi bölelim?

Hepimiz haddinden fazla çalışıyoruz ve iş yapacak çok az adamımız var. Parti yazarları gittikçe artan bir ölçüde savunma yanlılarını destekliyorlar. Bu koşullar altında çabalarımızın herhangi bir biçimde dağılmasının getireceği yükü taşıyamayız.

Çabalarımızı dağıtmamalı aksine birleştirmeliyiz.

Merkez Komitesinin, yazı kurulunu uygun bir biçimde seçmeyeceği, her iki gazetede bölgesel faaliyetlere kafi miktârda yer ayırmayacağı, ya da azınlıkta olan Petrograd Komitesi yayımcılarına kötü muamele edeceği ya da buna benzer şeylere inanmak için Merkez Komitesine güvenmemeyi getirecek kanıtlar var mıdır?

İkinci karar tasarımda meseleyi samimi bir şekilde bütün parti üyelerinin önüne koymak ve böylece onların her iki görüşü de dikkatle tartıp iyice düşünüp taşınılmış bir sonuca varmalarını sağlamak için bu iddia-

lardan bazılarını özellikle not ettim. (30 Mayıs'taki Petrograd Komitesi toplantısında bunlardan bahsedildiğini işitmiştim).

Yoldaşlar, eğer Merkez Komitesine güvenmemeniz için önemli ve ciddi sebepleriniz varsa açıkça söyleyin. Böyle davranmak demokratik bir biçimde örgütlenmiş olan partimizin her üyesinin görevidir ve o takdirde sizin bu güvensizliğinize özel bir dikkat göstermek, bunu parti kongresine rapor etmek ve de bölgesel örgütün Merkez Komitesine karşı bu üzücü güvensizliğini aşmak görüşüyle özel müzakerelere girişmek de partimizin Merkez Komitesinin görevi olacaktır.

Eğer böyle bir güvensizlik yoksa o zaman Merkez Komitesine genel olarak parti faaliyetlerini yürütmesi, özel olarak da partinin bahşehirdeki faaliyetlerini yürütmesi hususunda parti kongresi tarafından verilmiş hakka karşı çıkmak haksız ve yanlış bir şey olacaktır.

Merkez Komitemiz Petrograd gazetelerini yönetmek istemekle çok fazla şey mi istiyor? Hayır. Alman Sosyal Demokrat Parti'sinin en iyi günlerinde Wilhelm Liebnecht'in yıllarca partinin başında bulunduğu dönemde kendisi partinin merkez organının yayımcısıydı. Merkezî organ Berlin'de yayınlanıyordu. Berlin örgütü hiçbir zaman kendine ait bir Berlin gazetesine sahip olmadı. İşçilerin bir basın komitesi ve partinin merkezî organında bölgesel bir kısım vardı. Diğer ülkelerdeki yoldaşlarımızın bize sunmuş oldukları bu iyi örnekten niçin ayrılalım?

Yoldaşlar, eğer Merkez Komitesinden özel garantiler istiyorsanız, eğer iki gazetenin kurulması ile ilgili Merkez Komitesinin planında şu veya bu noktada değişiklikler yapılmasını istiyorsanız Merkez Komitesi adına sizden meseleyi dikkatlice düşünmenizi ve görüşlerinizi belirtmenizi istiyorum.

Petrograd Komitesi yürütme kurulunun Petrograd'da özel bir gazete kurma kararı kanımca son derece yanlış ve arzu edilmeyen bir şey, çünkü güçlerimizi bölüyor ve partimize çatışma unsurları sokuyor. Benim görüşümce— ve bu noktada sadece Merkez Komitesinin

görüşünü ifade ediyorum Petrograd örgütünün Merkez Komitesinin kararını desteklemesi, Merkez Komitesinin planına uygun olarak çalışacak iki gazetenin tecrübesinden çıkarak sonuçları tartmak için kendine bir süre tanıması ve sonra ihtiyaç hasıl olursa bu tecrübenin sonuçları üzerine özel bir karar çıkarması arzulanır bir şeydir.

Sosyal Demokrat, yoldaşça selamlar,

N. Lenin

31 Mayıs, 1917
İlk kez **Krasnaya Letopis** dergisi Sayı : 3'(14) te basıldı.

Lenin, **Cellected Works,** Cilt 24, s. 552-555.

«Kıvılcım»ın Sönme Noktasına Kadar Gelmesi Nasıl Oldu? *

İlk önce Zürich'e gittim. Oraya Arsenyef Potresof'u görmeden vardım. P. B. Axelrod beni çok büyük bir sevgiyle karşıladı ve onunla kalp kalbe iki günü konuşarak geçirdim. Konuşma birbirlerini uzun bir zaman görmemiş olan iki arkadaşınki nasıl olursa öyleydi; pek de bir iş konuşmasına benzemeyen bir tarzda, belirli bir Axelrod'un *mistprechen kann*** yapabileceği pek birşey hakkında konuştuk. Aslında pratik meseleler yönünden Axelrod'un *mistprechen kann** yapabileceği pek birşey yok, ama dergi için baskı makinasının Cenevre'ye yerleştirilmesinde ısrar ediş tarzından anlaşıldığı kadarıyla G. V. Plehanof'a eğilim gösterdiği oldukça aşikârdı. Genel olarak konuşmak gerekirse, Axelrod (ifadeyi bağışlayın) çok «yağ çekiyordu», bizim girişimimizin kendileri için *herşey* demek olduğunu, kendilerinin yeniden hayata kavuşması, anlamına geldiğini artık «biz»im Plehanof'un aşırılığına karşı koymamızın mümkün olacağını söyledi. Son ifade üzerinde özellikle durdum ve daha sonraki tüm «tarih»de bu sözlerin özel bir önemi olduğunu gösterdi.

Cenevre'ye gittim. Arsenyef beni ayrılıktan ötürü çok sinirli ve kuşkucu olan Plehanof'a karşı özellikle temkinli olmam için uyardı. Gerçekten de kendisiyle yaptığım konuşma, onun hakikaten kuşkucu güvenmez ve *nec plus ultraya* kadar *rechtaberisch* olduğunu gösterdi.*** Temkinli olmaya ve bütün «can yakı-

---

* **Iskra** gazetesinin başlığının «kıvılcım» anlamına gelmesi üzerine bir kelime oyunu.

** Katkıda bulunabilme.

*** Kendisinin ne dereceye kadar haklı olduğunu savunmak.

cı» noktalardan uzak durmaya çalıştımsa da içine girmek zorunda kaldığım gerilim, ruh halimi büyük ölçüde etkiledi tabii. Zaman zaman (ayrılığın) ortaya çıkartmış olduğu öfkeleri zerre kadar bile olsa yatıştırma ya da hafifletmeyi imâ edebilecek ifadelere karşı Plehanof'tan gelen acı sitemler biçiminde küçük «sürtüşmeler» oldu. Plehanof başından sonuna kadar, kendisinden başkalarının fikirlerini anlamakta tam bir hoşgörüsüzlük, yeteneksizlik ya da isteksizlik ve eğer doğru terimi kullanırsak, samimiyetsizlik gösterdiğinden, derginin taktiklerine ilişkin sorunlarda da «sürtüşme» oldu. Struve'ye karşı *mümkün olan her* müsamahayı göstermemiz gerektiğini, kendisinin gelişiminden *kendimizin* de sorumlu olduğumuzu, çünkü, bizim, *Plehanof da nof* da dahil, protesto etmemizin gerekli olduğu zamanda (1895, 1897) protestoda bulunmadığımızı beyan ettik. Plehanof, değersiz olduğu ayan beyan ortada mülâhazalar ileri sürüp, konuyu aydınlığa kavuşturmayıp *geçiştirerek*, kesinlikle en ufak bir suç üstlenmeyi reddetti. Geleceğin ortak-yayımcıları arasındaki yoldaşça konuşmalar boyuncaki bu diplomasi çok hoşnutsuzluk verici birşeydi. Plehanof'un kendisine, 1895'te (Struve'ye) «atış yapmama emri verildiği» ve kendisinin de emredileni yapmaya alışkın olduğu (gerçekten mi!) bahanesiyle kendisini aldatmasına ne gerek vardı? 1897'de (Struve, Marksizmin temel tezlerinden birini çürütmek amacıyla *Novoye Slovo*'da yazarken) kendisinin buna, aynı gazetede çalışanların aralarındaki polemikleri tasavvur edemediği (ve hiç bir zaman da edemeyeceği)nden ötürü karşı çıkmamış olduğunu ileri sürerek kendini aldatmasına ne gerek vardı? Bu samimiyetsizlik çok tedirgin ediciydi, özellikle Plehanof'un tartışma sırasında Struve'ye karşı amansız bir kavga yürütmek istemiyor, «herşeyi uzlaştırmak» istiyormusuz vb. benzeri bir görünüş sağlamaya çalışmasından ötürü. Genel olarak derginin sütunlarındaki polemikler sorunu üzerine hararetli bir tartışma baş gösterdi. Plehanof, bizim fikirlerimizi dinlemeye karşıydı ve bunu kabul etmedi. «Yurt dışındaki kişiler'e karşı neredeyse edepsizlik denebilecek bir nef-

ret duyuyordu (onların ispiyon olmasından kuşkulanıyor, dolandırıcılık ve hırsızlıkla suçluyor, ve böylesi «hainler»i «vurmakta» zerre kadar tereddüt etmeyeceğini, ileri sürüyordu, vb.). Kendisinin aşırılığa kaydığına çok uzaktan da olsa değinilmesi (örneğin, benim, özel mektupların yayımlanmasını, ve bunların yayınlanmasının ihtiyatsızlık olacağını imâ etmem) çok kızmasına ve tedirginlik göstermesine yol açtı. Kendisinin ve bizim birbirimizin canını giderek daha çok sıktığımız açıkça ortaya çıktı. Ama başka şeylerin yanısıra aşağıdaki konu onun sıkıntısını açığa vuruyordu: bizim, («Yayın Kurulu Adına») diye hazırladığımız yayınların amacını ve programını açıkladığımız bir yayın kurulu açıklaması taslağımız vardı. (Plehanof'un bakış açısından) bu, «opportünist» bir anlayışla kaleme alınmıştı —yazı kurulu üyeleri arasındaki polemiklere izin veriliyordu, yazının tonu çok ılımlıydı, «ekonomistler»le olan ihtilâfın barışla sona ermesine imkân tanınıyordu, vb. Açıklama Partiye bağlılığımızı ve onun birleştirilmesi için çalışma isteğimizi vurguluyordu. Plehanof bu açıklamayı ben gelmezden evvel Arsenyef ve Zasuliç'le birlikte okumuştu; okumuş ve içeriğine hiçbir itiraz yöneltmemişti. Yalnızca üslûbu düzeltme, fikirlerin akışını değiştirmeksizin tonunu sertleştirme isteğini belirtmişti. A. N. Potresof bu amaçla açıklamayı ona bırakmıştı. Ben geldiğimde Plehanof bana meseleye ilişkin olarak bir tek söz bile söylemedi, ama bir kaç gün sonra onu görmeye gittiğimde açıklamayı bana— İşte bak, tanıkların huzurunda, bunu sana el değmemiş olarak iade ediyorum; gördün mü kaybetmemişim— dercesine geri verdi. Ön görülmüş olan değişiklikleri niçin yapmadığını sordum? Daha sonra yapılabileceğini, çok zaman almayacağını, ve şu sırada uğraşmaya değmeyeceğini söyleyerek kaçamaklı karşılık verdi. Açıklamayı aldım, değişiklikleri kendim yaptım (bu, ben daha Rusya'da iken yapılmış kaba bir taslakdı) bu kez yazıyı almasını ve düzeltmesini kendisinden *doğrudan doğruya* isteyerek (*Vera Zasuluç'in* huzurunda) Plehanof'a taslağı ikinci bir defa okudum. Yeniden kaçamaklara başvurdu ve işi yanında oturmakta olana, Vera Zasuliç'e havale etti (bu da

oldukça garip bir fikirdi, çünkü biz ondan beyanat üzerinde çalışmasını hiçbir zaman istememiştik, bunu bir yana bırakalım, kendisi bu düzeltmeleri de yapamaz, yani, tonu «sertleştiremez» ve açıklamaya bir manifesto karakteri kazandıramazdı).

İşler konferansa kadar, (tüm İşçilerin Kurtuluşu grubu: Plehanof, Axelrod, Zasuliç ve üçüncü adamımımızın yokluğunda biz ikimizin konferansı) işler böyle gitti. Sonunda Axelrod geldi ve konferans başladı. Yahudi Birliği (Bund)'ne karşı tutumumuz sorununda Plehanof aşırı bir hoşgörüsüzlük gösterdi ve açıkça bunun bir Sosyal-Demokratik Örgütlenme olmayıp Rusları sömüren bir sömürücüler örgütü olduğunu ifade etti. Amacımızın bu Bund'u partiden çıkartmak olduğunu, bütün Yahudilerin milliyetçi olduklarını, bir Rus Partisinin Rus olması ve, kendisini «hainlerin düşüncesi»nin «çekicilik»ine kaptırmaması gerektiğini söyledi. Bu terbiyesizce konuşmalara karşı yaptığımız itirazların hiç biri sonuç getirmedi ve Plehanof, Yahudilerler uğraşmada bizim hiçbir gerçek tecrübeye sahip olmadığımızı, Yahudiler hakkında hiçbirşey bilmediğimizi söyleyerek kendi fikirlerinde ısrar etti. Bu sorun üzerine hiçbir karar alınmadı. «Açıklamayı» konferansta hep birlikte okuduk. Plehanof'un davranışı çok garipti. Sessiz oturdu, hiçbir değişiklik önermedi, açıklamadaki, polemik lere izin verilmesi fikrine karşı bir tavır takınmadı, ve genel olarak, kesinlikle çekimser kalmak için çekimser kalır gibi göründü. Açıklamaya katılmayı istemedi ve yalnızca, kendisinin (onları, yani kendisinin diktatörü olduğu İşçilerin Kurtuluşu grubunu kastederek), kuşkusuz, türlü bir açıklama yazmış olacağını göstermek için rasgele birkaç zehirli, artniyetli söz attı. Başka bir sorunla ilişkili bir cümle sırasında, lâf arasında, söylenen bu söz, bende özellikle nefret uyandırdı; ortak-yayımcılar bir konferansta konuşuyorlar ve onlardan (kendisinden *iki kere* kendi taslağını öne sürmesi ya da bizimkinde önerdiği değişiklikleri söylemesi istenen) birisi hiçbir değişiklik önermiyor, ama acı bir alayla, kendisinin elbette, bölyesi birşey yazmayacağını ileri sürüyor (bunu da öylesine mahçup, mütevazi, ve oportünist-

çe bir tarzda söylemek istiyor ki). Bu, onunla bizim aramızda normal ilişkilerin bulunmadığını yeterince açık bir biçimde ortaya çıkardı. Bundan sonra —konferansın daha az önemli olan konularına geçeyim— Bobo ve M. I. Tugan-Baranovski'ye karşı tavrımız sorunu ortaya çıktı. Biz *şartlı* bir davetten yanaydık (buna Plehanof'un gösterdiği sertlikten ötürü kaçınılmaz olarak sürüklendik; onun, bizim farklı bir tavır takınılmasını istediğimizi görmesini istedik. Dayanılmaz sertliği, insanı içgüdüsel olarak, kendiliğinden, protesto etmeye ve onun muarızlarını savunmaya itiyordu. Zasuliç çok yerinde olarak, Plehanof'un her zaman, okuyucularının, muarızına sempati duymasına yol açan bir tarzda tartıştığını belirtti.) Plehanof çok soğuk ve kuru bir biçimde, bize tamamiyle karşı olduğunu açıkladı, Axelrod ve Zasuliçle hayli uzun süren konuşmamızın bütünü boyunca gösterişli bir biçimde sessizce oturdu, ötekiler bizimle anlaşmama eğiliminde değillerdi. Bütün sabah, çok gerilimli denebilecek bir atmosferde geçti. Bütün kuşkuların ötesinde şu açığa çıktı ki, Plehanof bize bir ültimatom vermektedir— onunla, şu «dolandırıcılar» arasında bir seçim yapmalıydık. İşlerin böyle bir sonuca gittiğini görerek, Arsenyef ve ben kenara çekilmeye karar verdik ve akşam oturumunun başlangıcında «Plehanof'un ısrarı üzerine» teklifimizi geri aldığımızı bildirdik. Bu açıklama (sanki, bizim kenara çekilmekten başka yapabildecek birşeyimiz yokmuş, bu doğal birşeymiş gibi) sessizlikle karşılandı. Bu, (Arsenyef'in daha sonra tanımlamış olduğu gibi) «ultimatom atmosferi» bizi çok tedirgin etti— Plehanof'un kayıtsız şartsız iktidar sahibi olma isteği çok açıktı. Bundan az önce, Bobo hakkında yaptığımız özel bir konuşma sırasında (Plehanof, Arsenyef, Zasuliç ve ben korulukta akşam yürüyüşü yaparken) Plehanof, hararetli bir tartışmanın ardından, kolunu omuzuma atarak», Ama, baylar, ben herhangi bir koşul ileriye sürmüyorum; bunların hepsini konferansta birlikte tartışaçağız ve birlikte karar vereceğiz», demişti. O zaman bu çok hoşuma gitmişti. Oysa, konferansta tam tersi oldu; Plehanof, yoldaşça tartışmadan kaçındı, öfkeli bir sessizliğe büründü ve bu sessizliğiyle

açıkça «*şart koşmuş oldu*». (Her ne kadar, izlenimlerimi o an böylesine açık bir biçimde formüle edemedimse de) bu bana çok açık bir samimiyetsizlik gösterisi olarak göründü, halbuki, Arsenyef doğrudan doğruya: «Ona, hiçbir zaman bu imtiyazı bağışlamayacağım», diye düşüncesini açıkladı. Cumartesi günü geldi. O gün ne hakkında konuşmuş olduğumuzu kesin olarak hatırlamıyorum, ama akşam, hepimiz birlikte yürürken yeni bir çatışma alevlendi. Plehanof (henüz bizim edebiyatımızda herhangi birşeyi yayınlanmış olmayan, ama kendisinin onda felsefi yetenek gördüğünü iddia ettiği) bir kişinin felsefi bir konu üzerine bir makâle yazmakla görevlendirilmesini önerdi (ben bu kişiyi tanımıyorum, ama Plehanof'a körcesine tapındığını sanıyorum). Plehanof konuşmasını şöyle sürdürdü: «Bu kişiye; makâleye, Kautsky'ye karşı, şöyle bir değinme ile başlamasını tavsiye edeceğim -gerçekten de! iyi bir dost artık bir 'eleş tirmen' olmuştur, ve *Neue Zeit*'te 'eleştirmenler'in felsefi makâleleri yayınlamaktadır, ama 'marksitlere' (Plehanof diye okuyun) pek önem vermemektedir. (Dergiye katkıda bulunmağa çağrılan) Kautsky'ye karşı sert bir saldırı teklifini duyan Arsenyef öfkelendi ve bunun çirkin birşey olduğunu ileriye sürerek hararetle karşı koydu. Plehanof öfkelendi ve solumaya başladı, ben Arsenyef'i destekledim, Axelrod ve Zasuliç'se ses çıkarmadılar. Yarım saat sonra, Plehanof ayrıldı, (onu vapura kadar geçirdik), son anlarda sessiz oturdu, kaşları kara bir bulut gibiydi. Bizden ayrılır ayrılmaz sanki hepimiz üzerimizden bir yük kalkmış gibi olduk ve tartışma «dostça bir hava»da sürdü. Ertesi gün, Pazar günü, (bugün 2 Eylül Pazar. *Yalnızca* bir hafta geçmiş!!! Ama, bana, sanki bir yıl olmuş gibi geliyor! Herşey ne kadar uzakta kalmış!) bizim evde değil Plehanof'unkinde toplanmaya karar verdik. Oraya ilkin Arsenyef vardı, ben arkasından geldim. Plehanof, Axelrod ve Zasuliç'i Arsenyef'e kendisinin ortak-yayıncı olmaktan vazgeçtiğini, sadece bir yazar olmayı istediğini bildirmeye göndermişti. Axelrod gitti ve Zasuliç çok bıkkın ve kafası karışık bir halde Arsenyef'e «Geyorg hoşlanmadı vazgeçiyor...» diye mırıldanırken ben içeri girdim. Kapıyı

bana oldukça garip bir gülümseme ile Plehanof açmış, eliyle içeri davet etmiş ve sonrada dışarı çıkmıştı. Odaya doğru yürüdüm ve Zasuliçle Arsenyef'i yüzlerinde tuhaf bir ifade ile otururlarken buldum. «Evet, bayanlar baylar», dedim, «ne oluyor?» .Plehanof içeriye girdi ve bizi kendi odasına davet etti. Orada, kendisinin bir yazar, âlelâde bir yazar olmasının daha iyi olacağını, çünkü, öbür türlü, sürekli sürtüşme olacağını, işler hakkındaki kendi düşüncelerinin bizimkinden açıkça farklı olduğunu, bizim Parti görüşümüzü anladığını ve buna saygı da duyduğunu, ama kendisinin bunu paylaşamadığını söyledi. Onun için, bizim yayımcı, kendisinin yazar olması daha iyi olacaktı. Bunu duyunca şaşkına döndük, çok şaşırdık ve bu düşünceye karşı fikirler ileriye sürmeye başladık. Bunun üzerine Plehanof şöyle dedi: «Pekalâ, eğer birlikte olacaksak oylamayı nasıl yapacağız; kaç oy var?» «Altı». «Altı pratik bir sayı değil». «Öyleyse Geyorg'un iki oyu olsun» diye öneride bulundu Zasuliç, «öbür türlü, hep yalnız kalacak— taktik sorunları üzerine iki oy». Buna razı olduk. Bunun üzerine Plehanof bütün dizginleri eline aldı ve bir baş-yayımcı havasıyla orada bulunanları kısımlara ayırmaya ve itiraz götürmez bir tonla şuna buna makâleler yazma görevi vermeye başladı. Aptal yerine konduğumuzu; öne sürdüğümüz fikirlerin giderek daha çok duraksadığını; Plehanof'un bunları gittikçe daha kolayca ve kayıtsızca «elinin tersiyle bir yana ittiği»ni (reddetme değil elinin tersiyle bir yana itme); «yeni sistem»in *de facto* onun tam egemenliğinden başka birşey olmadığını; ve Plehanof'un hiç tereddütsüz, merasime gerek kalmadan bizler üzerine egemenlik kurduğunu mükemmelen anladığını farkettik. Aptal yerine konduğumuzu ve korkunç bir yenilgiye uğratıldığımızı farkettik ama, daha halâ durumumuzu tam olarak kavrayabilmiş değildik. Ancak tek başımıza kalır kalmaz, vapurdan iner inmez, evimize giderken, kabuk yarıldı ve Plehanof'a karşı vahşi ve çılgın bir tirada başladık.

Ama, bu tiradın özüne ve bunun nereye götürdüğüne girmezden evvel, biraz geriye gideceğim. Neden (bunun bürünmüş olduğu *biçim*den uzak olarak) Plehanof'

un tam egemenliği fikri bizi böylesine öfkelendirmişti ki? Daha önceden, bizlerin yayımcı, onlarınsa yakın işbirliğinde bulunanlar olmalarını düşünmüştük. Meselenin resmen bu tarzda ortaya konulmasını (gelmezden evvel Rusya'da) ben önermiştim, ama Arsenyef, resmi bir teklife itiraz etmiş ve (aynı sonuca varacağından) benimde katıldığım «dostça bir şekilde» ele alınmayı öne sürmüştü. Ama ikimiz de bizlerin yayımcılar olmamızda hem fikirdik, çünkü «eskiler» olağanüstü hoşgörüsüzdüler ve buna ek olarak yayımcılık çalışmasının sıkıntı verici ıvır zıvır işlerine katlanamazlardı. Bize yol gösteren düşünceler sadece bunlardı, çünkü onların ideolojik kılavuzluklarını kabule zaten hazırdık. Cenevre'deyken Plehanof'un daha genç yoldaşları ve en yakın yandaşları ile yaptığım konuşmalar *(otsial-Demokrat* grubunun üyeleri, Plehanof'un eskiden beri yandaşı olanlar, aktif Parti işçileri, bütünüyle kendilerini Plehanof'a adamış, işçiler olmasa da çalışkan, kendi halinde insanlar) benim ve (Arsenyef'in) işleri böyle ayarlamamız gerektiği yolundaki inancımızı güçlendirdi. Bu yandaşlar, kaçamağa başvurmaksızın, yayın bürosunu, *Plehanof'tan daha bağımsız olacağımız* Almanya'da kurmamızın daha iyi olacağını, ve yayın çalışmasının pratik denetimini eskilere bırakmanın girişimin toptan çöküşüne yol açmasa bile korkunç gecikmeler yaratacağını söylemişlerdi. Aynı nedenlerle Arsenyef, *kayıtsız şartsız* Almanya'dan yanaydı.

«Kıvılcım»ın sönme noktasına kadar gelmesinin nasıl olduğunu anlatmaya, (Yeni Usulle) 26 Ağustos Pazar günü akşamı eve dönmekte olduğumuz sırada ara vermiştim. Vapurdan indikten sonra tek başımıza kalır kalmaz, öfkeli konuşmaların seline kendimizi kaptırdık. Bastırılmış duygularımız bize üstün geldi; kızışmış atmosfer bir fırtına gibi patladı. Küçük köyümüzde gece yarısına kadar bir aşağı bir yukarı yürüdük; oldukça karanlıktı, gökgürültüsünün homurtusu ve durmaksızın çakan şimşek gökyüzünü kaplıyordu. Yol boyunca öfkeden boğularak yürüdük. Arsenyef'in, Plehanof'la olan kişisel ilişkilerinin artık hiçbir zaman onarılamayacak kadar kopmuş olduğunu açıklayarak söze başla-

dığını hatırlıyorum. Onunla iş ilişkilerini sürdürecekti ama, kişisel ilişkilere gelince— *fertig**. Plehanof'un davranışı öylesine aşağılatıcı olmuştu ki, insan, onun bizim hakkımızda «temiz olmayan» düşünceler taşıdığından (yani, bizi *Streber*** olarak gördüğünden) kuşku duyardı. Bizi ayağının altında çiğnedi o, vb. Ben bu suçlamalara bütünüyle katıldım. Plehanof'a «delicesine tutkunluğum» sanki büyü yapılmış gibi, bir anda yokolup gitti, ve kendimi inanılmaz ölçüde hakarete uğratılmış ve gücenik hissettim. Hiçbir zaman, hayatım boyunca hiçbir zaman, başka hiç kimseye böylesine içten bir saygı ve yüceltme ile değer vermemiş, hiçbir zaman, hiç kimsenin önünde böylesine «boynu eğik» durmamış ve daha önce hiçbir zaman böylesine kabaca «tepilme» miştim. Küçük çocuklar gibi korkutulmuştuk, büyükler tarafından tek başımıza bırakılmakla korkutulmuştuk ve korktuğumuz zaman da (ne utanç verici!) dayanılması imkansız bir merasimsizlikle bir tarafa itilip bırakılıvermiştik. Şimdi anlıyorduk çok açık bir biçimde ki, Plehanof o sabah bir ortak-yayımcı olmaktan vazgeçmekle bize sadece bir tuzak kurmuştu, o kadar; bu tasarlanmış bir satranç hamlesi, saf «güvercinler» için bir kapandı. Bundan kuşku falan duymak mümkün değildi, çünkü, eğer, Plehanof içtenlikle kendisinin bir engel olacağından ve aramızda gereksiz bir sürtüşme yaratacağından korkuyor olsa idi, bir saniye sonra kendisinin *ortak-yayımcı* olmasının *tek* yayımcı olmasının mutlak eşdeğeri olduğu gerçeğini açığa (hem de kabaca) vurmazdı. Ve, bizim kendisiyle yakın işbirliği yapmayı ve en samimi ilişkileri kurmayı istediğimiz biri, yoldaşlarla ilgilenirken satranç hamlelerine başvurduğuna göre, bu adamın kötü olduğuna kuşku yoktu, evet kötü, kişisel gurur ve kendini beğenmişlikten esinlenen —samimiyetsiz bir adam. Bu keşif— ve bu gerçekten de bir keşifti —bizi yıldırım gibi çarptı; çünkü, o ana kadar ikimiz de Plehanof'a hayrandık ve aşığımızmış gibi onun herşeyini bağışlamıştık; onun bütün eksikliklerine

---

* Bitmiş-Yayımcı.

** Kariyeristler-Yayımcı

göz yummuştuk; kendimizi bu eksikliklerin gerçeklikte var olmadığına, bunların sadece ilkeleri gözönünde bulunduramayan kimseleri rahatsız eden ufak tefek şeyler olduğuna inandırmak için çok çaba göstermiştik. Ama bizzat bize pratik olarak öğretilmişti ki, bu «ufak tefek» eksiklikler en adanmış arkadaşları itebilirdi, onun teorik doğruluğuna verilen hiçbir değer itici huylarını bize unutturamazdı. Öfkemizin sınırı yoktu. İdealimiz harabedilmişti; oh olsun diyerek onu, tahtından alaşağı edilmiş bir tanrı gibi ayağımızın altında çiğnedik. Ona yönelttiğimiz suçlamaların sonu gelmiyordu. Böyle devam edemez diye karar verdik. Böylesi koşullar altında onunla birlikte çalışmayı istemiyoruz, çalışmayacağız ve *çalışamayız*. Elveda dergi! Herşeyi fırlatıp atacağız ve Rusya'ya geri döneceğiz, herşeye yeniden başlayacağız, ta en baştan ve kendimizi gazete ile sınırlayacağız. Bu adamın elindeki piyonlar olmayı reddediyoruz; o yoldaşça ilişkilerden anlamıyor ve bunları sürdüremez. Yayımcılığı kendimiz üstlenmeyi göze alamadık, bundan başka, şu anda böyle birşey yapmak da çok sevimsiz olacaktı, çünkü, sanki kendimiz de gerçekten yayımcılık mevkiine göz dikmişiz, gerçekten *Streber*mişiz, kariyeristlermişiz ve kendimiz de, daha mütevazi bir biçimde de olsa kendini beğenmişlikten esinlenmişiz gibi görünecekti... O geceki duygularımızı gerektiği gibi tarif etmek çok güç— öylesine karışık, ağır, karmaşık duygulardı ki. Gerçek bir dramdı bu; yıllar boyu en çok sevdiğimiz evladımızmışcasına gözettiğimiz ve bütün yaşamımızın çalışmasını kopmaz bir biçimde bağladığımız şeyi terketmek. Ve hepsi de, daha önceden, Plehanof'a böylesine tutkuyla bağlanmış olmamız yüzünden. Eğer böylesine bir tutkuyla bağlanmış olmasıydık, onu daha az tutkuyla, daha salim kafayla değerlendirebilmiş olsaydık, onu daha objektif olarak incelemiş olsaydık, ona karşı yönelimimiz daha farklı olurdu ve sözcüğün edebi anlamında böylesine bir felâkete uğramazdık, Arsenyef' in çok doğru bir biçimde dile getirdiği gibi, «moral batış»la karşılaşmadık. Yaşamlarımızın en acı dersini, can yakacak kadar acı, can yakacak kadar insafsız dersini almıştık. Genç yoldaşlar, yaşlı bir yoldaşa, ona karşı bes-

ledikleri büyük sevgiden ötürü, «elpençe» duruyorlar— ve o apansız, bu sevgiye bir düzenbazlık havası sokuyor, onları, kendilerini genç kardeşler değil, burunlarından çekilebilecek şapşallar, istendiği zaman oynanabilecek piyonlar ve daha da kötüsü, tepeden tırnağa korkutulacak ve ezilip yokedilecek beceriksiz *Streber*mişler gibi hissetmeye mecbur bırakıyor! Büyülenmişcesine tutkun bir genç, sevdasının nesnesinden acı bir ders alıyor— bütün herkesi «duygulardan uzak» görebilmek, sapandan taşı eksik etmemek. O gece, hepsi bunun kadar acı bir sürü söz ettik. Felâketin apansızlığı doğal olarak onu büyütmemize yol açtı ama, esas olarak ettiğimiz acı sözler doğruydu. Aşktan gözümüz kör olmuş, gerçekte *köleler* gibi davranmıştık, ve bir köle olmak da aşağılatıcıydı. Aldatılmış olduğumuz duygusu, «o»nun bizzat kendisinin, küçük düşürülmüşlüğümüze gözümüzü açması gerçeğiyle yüz kat daha artmıştı...

Sonunda, yatmak için birbirine bitişik odalarımıza döndük, Plehanof'a öfkemizi ertesi gün açıklamaya, dergiden vazgeçip geri dönmeye, yalnızca gazete ile yetinmeye ve dergi için hazırladığımız malzemeyi broşür biçiminde yayınlamaya kesinlikle karar vermiştik. Dava bundan zarar görmez, diye düşündük ve böylece «bu adam»la yakın ilişkide bulunmaktan da kurtulmuş, olacaktık.

Ertesi sabah her zamankinden daha erken kalktım. Merdivenlerdeki ayak seslerinden ve Arsenyef'in kapısını çalan Axelrod'un gürültüsünden uyandım. Arsenyef'in karşılık vermek için seslendiğini ve kapıyı açtığını duydum— bütün bunları duydum ve acaba herşeyi bir anda ortaya dökecek kadar cesaretli olacak mı diye merak ettim. Herşeyi bir anda konuşmak daha iyi, gerçekten, işi süründürmekten çok daha iyi! Yıkandım ve giyinip Arsenyef'in odasına gittim, gittiğimde tuvaletteydi. Axelrod koltukta oturuyordu, yüzünde garip denebilecek bir gerilim vardı. «Dinle, Yoldaş X» dedi Arsenyef bana dönerek, «Arsenyef'e Rusya'ya geri dönmeye karar verdiğimizi ve işlerin böyle gidemeyeceğine olan inancımızı anlattım. «Ben, elbette, buna bütünüyle katıldım ve Arsenyef'in sözünü destekledim. Herşeyi Axelrod'a ak-

tardık, içteklikle, o kadar ki Arsenyef Plehanof'un bizi *Stereber* olarak gördüğünden kuşkulandığımızdan bile söz etti. Axelrod bize genel olarak yarı yarıya sempati gösterdi, kafasını üzüntüyle salladı, çok alt üst olmuş, kafası karışmış, bitkin gözüküyordu. Ama en son ifadeyi duyar duymaz protesto etmeye ve bizim suçlamamızın temelsiz olduğunu; Plehanof'un pek çok eksikliğinin bulunduğunu ama böyle birşeyin olamayacağını; bu meselede bize karşı dürüst davranmayanın o olmayıp ona karşı dürüst davranmayanın biz olduğumuzu; o ana kadar Plehanof'a, «Ne halt ettiiğni gördün mü, şimdi kendin temizle bakalım, ben elimi bu işten sıyırıyorum», demeye hazırlandığını ama bizim dürüst olmadığımızı gördükten sonra artık bunu söyleyemeyeceğini haykırmaya başladı. Umulacağı gibi bağırıp çağırmaları üzerimizde hiçbir tesir yapmadı, ve zavallı Axelrod sonunda bizim kararımızda ısrarlı olduğumuzu anlayınca çok acınacak bir görünüm aldı.

Birlikte Vera Zasuliç'e haber vermek için dışarı çıktık. «Ayrılma» haberini (çünkü gerçekten de bu bir ayrılmaya benziyordu) çok kötü karşılayacağı beklenirdi «Korkarım», demişti Arsenyef önceki gece bana, «cidden korkarım, intihar edecek...»

O sabah, üçümüz birlikte dışarı çıkarken ki halimizi hiçbir zaman unutmayacağım. «Sanki cenazeye gider gibi», diye düşündüm kendi kendime. Ve gerçekten de bir cenaze törenindeymişiz gibi yürüyorduk —sessiz, gözler yerde, kaybımızın saçmalığı, akıl almazlığı ve anlamsızlığı karşısında ne kadar olabilirse, o kadar ezik, Sanki lânete uğramış gibiydik! O kadar talihsizlik ve başarısızlığın ardından, herşey ne kadar da düzgün gidiyordu ve birden bir kasırga— ve son, herşey yeniden göçü vermişti. (İnsan nasıl bir yakınının ölümüne kendini' inandıramazsa) kendimi bir türlü buna inandıramıyordum şimdi kendisine karşı pek acı düşünceler besleyen, dişlerini sıkmış, yüreğinde dondurucu bir soğuklukla, ona soğuk ve acı sözler söyleme ve neredeyse, «ilişkilerimizin kopmuş olduğu»nu bildirme niyetiyle yürüyen kişi ben, Plehanof'un ateşli müridi olabilir miy-

dim? Bu yalnızca bir karabasan mıydı yoksa gerçek bu muydu?

Bu izlenim Zasuliç'le olan konuşmamız boyunca da üzerimize çöktü kaldı. O pek belirgin bir heyecan göstermedi, ama görülüyordu ki derinden sarsılmıştı ve birden, neredeyse yalvararak, acaba kararımızı değiştiremez miyiz, acaba bir deneyemez miyiz— belki de o kadar müthiş birşey değildi, ve bir kere çalışmaya başladıktan sonra işleri düzeltmek mümkün olabilirdi— diye ricada bulundu; çalışma sırasında kişiliğinin itici yönleri o kadar göze batmazdı... Bu, Plehanof'un karşısında zayıf, ama mutlaka içten ve davaya tutkuyla sadık, (Arsenyef'in ifadesiyle) Plehanovizmin boyunduruğunu bir «kölenin kahramanlığı» ile taşıyan kadının içten ricalarını dinlemek çok azap vericiydi. Gerçekten de, öylesine azap vericiydi ki kimi zaman gözyaşlarımı koyuvereceğimi düşündüm... Bir cenaze töreninde acıklı, umutsuz, vb. sözler kolayca insanın gözünü yaşartır...

Axelrod ve Zasuliç'ten ayrıldık. Öğle yemeğini yedik, Almanya'ya, geleceğimizi ve *makinayı durdurmalarını* bildiren mektuplar yolladık; hatta (Plehanof'la konuşmamızdan *önce*) mesele hakkında bir telgraf bile çektik, ve ikimiz de doğru olanı yapmış olduğumuzdan bir an olsun kuşku duymadık.

Öğle yemeğinden sonra, kararlaştırılan saatte, Plehanof'un gelmiş olması gereken, Axelrod ve Zasuliç'in evine gittik. Biz yaklaşırken üçü birlikte bizi karşılamaya çıktılar. Birbirimizi sessizce selâmladık. Plehanof konuyla ilgisi olmayan bir konuşma başlatmaya çalıştı (Axelrod ve Zasuliç'ten onu niyetimizden haberdar etmelerini istemiştik, onun için, herşeyi biliyor olması gerekirdi), odaya döndük ve oturduk. Arsenyef konuşmaya başladı —kuru, kısa ve kendini sıkmaksızın. Önceki akşam bürünmüş olduğu şekliyle ilişkileri sürdürmenin mümkün olduğundan umudumuzu kestiğimizi; artık, meseleleri kendi başımıza kararlaştırmaya göze alamadığımızdan oradaki yoldaşlara danışmak üzere Rusya'ya dönmeye karar verdiğimizi; ve o an için dergiyi yayınlama fikrini bir yana bırakmamız gerektiğini söyledi. Plehanof çok sakin ve sessizdi, ve açıkça görülüyor-

du ki, kendine bütünüyle hakimdi; Axelrod ve Zasuliç'in kapıldıkları sinirliliğin en ufak bir belirtisini bile göstermedi (bundan çok daha büyük savaşlar gördü o! diye düşündük kendi kendimize, onu öfkeyle süzerken). Ne olduğunu sordu. «Karşılıklı ultimatom havasındayız», diye karşılık verdi Arsenyef ve düşünceyi daha uzun boylu anlattı. «Birinci sayıyı çıkardıktan sonra, ikinciyi çıkarmadan greve gideceğimden mi korktunuz?» diye sordu Plehanof saldırganca. Bizim böyle birşey söylemeyi göze alamayacağımızı düşünüyordu. Ama ben de, «Bu Arsenyef'in dediğinden çok farklı birşey mi? Onun dediği de bu değil mi?» diye karşılık verirken sakin ve serinkanlı idim. Plehanof sözler karşısında öfkeden tüyleri dikilmiş gibi oldu. Böylesine kuru bir ton ve doğrudan bir suçlamayı beklemiyordu.

«Pekalâ, eğer gitmeye karar vermişseniz, geriye tartışılacak ne kalıyor?» dedi. «Benim diyecek birşeyim yok durumum çok garip. Siz sadece izlenimlerden söz ediyorsunuz, başka birşey yok. Benim fena bir adam olduğum izlenimini edinmişsiniz. Elimden birşey gelmez».

Konuşmayı bu «imkansız» konudan uzaklaştırmak amacıyla, «İlkin zemini yoklamadan böyle paldır küldür konuya daldığımız için suçlanabiliriz», dedim.

«Pek değil, diye karşılık verdi Plehanof. «İçtenlikle konuşacak olursak, sizin hiçbir önem verilmemesi gereken izlenimlere haddinden fazla önem vermekle (belki de Arsenyef'in sinirli hali böyle bir şeye yol açtı) suçlanmanız gerekir». Bir anlık bir sessizliğin ardından, şimdilik broşürler yayınlamakla yetinebileceğimizi söyledik. Plehanof öfkeyle karşılık verdi: «Ben broşürleri düşünmedim ve düşünmüyorum. *Bana güvenmeyin.* Eğer siz giderseniz ben de kollarımı kavuşturup aylak aylak oturacak değilim. Daha siz geri dönmezden önce başka bir girişimde bulunabilirim».

Daha sonra hatırladığımda ve kafamda evirip çevirdiğimde, hiçbirşey, Plehanof'u benim gözümde, bu sözü kadar alçatmadı. Bu, öylesine bayağı bir tehdit ve bizi uslandırmak için öylesine kötü hesabedilmiş bir teşebbüstü ki, bize karşı «politika»sını gözönünde bulundurduğumuz ve sergilediğimizde bu, Plehanof'u «bitir-

mek»ten başka birşeye yaramadı: bir güzel korkut şunları ve bu kadarı yeter...

Ama biz bu tehdite *zerre kadar önem* vermedik. Ben sadece, sessizce dudaklarımı sıktım: pekalâ eğer böyle istiyorsan, o zaman *a la guerre comme à la guerre;** ama bizim değiştiğimizi, bir gece içinde bir dönüşüm geçirdiğimizi göremiyorsan bir aptaldan başka birşey değilsin.

Tehditlerinin etkisizliğini göre Plehanof, başka bir manevraya girişti birkaç dakika sonra, bizimle ayrılmanın kendisi için siyasal faaliyeti toptan terketmek demek olacağını, siyasî çalışmayı bırakıp kendini bilime, salt bilimsel edebiyata adayacağını, çünkü bizimle çalışamazsa bunun, başka hiçkimseyle çalışamayacağı demek olduğunu söyledikten sonra, buna başka ne denebilirdi... Tehditlerin para etmediğini görünce, yağcılığı deniyordu! Ama hemen tehditlerin *ardından* gelince, bu, yalnızca bir iğrenti duygusu uyandırmaktan başka birşey yapmadı... Konuşma, çok kısaydı ve bundan da hiçbirşey çıkmadı. Bunu gören Plehanof konuşmayı Çin'deki Rus katliamlarına çevirdi, ama konuşan hemen hemen yalnızca kendisiydi ve çok geçmeden de topluluktan ayrıldı.

Plehanof'un ayrılışından sonra Axelrod ve Zasuliç'le yaptığımız konuşma ne ilginç ne de önemliydi. Axelrod kıvranıp durdu ve Plehanof'un da yıkılmış olduğunu ve bu şekilde ayrılacak olursak günahının boynumuza olacağını kanıtlamaya, vb., vb. uğraştı. Arsenyef'le bir tête-à-teté'de** Zasuliç «Geyorg'un her zaman böyle olduğunu itiraf etti. Kendi «kölece kahramanlık»ını itiraf etti, ama bunun, eğer gidersek, «ona bir ders vereceği»ni de kabul etti.

Akşamın geri kalanını bir aylaklık ve bunalım hali içinde geçirdik.

Ertesi gün (Yeni Usül) 28 Ağustos Salı, Cenevre'ye, ve oradan da Almanya'ya doğru yola çıkmamız gerekiyordu. Sabah erkenden, (genellikle geç kalkan) Ar-

---

* Haydi savaşa, o zaman savaşın usulünce— Yayımcı.

** Başbaşa konuşma. (Ben).

senyef beni uyandırdı. Şaşırmıştım. Hiç uyumadığını ve meseleyi bir bakıma halledebilecek ve böylelikle de ciddi bir *Parti* girişimini bozulmuş kişisel ilişkiler yüzünden mahvolmaktan kurtarabilecek mümkün olan son bir plan düşündüğünü söyledi. Elimizde hazır malzeme bulunduğuna ve basım eviyle temas kurduğumuza göre bir *derleme* yayınlayabilirdik. Bu malzemeyi bugünkü belirsiz yayımcılık ilişkileri altında yayınlar ve ne olacağına bakardık: buradan bir derginin basımına geçmek, broşürlerin basımı kadar kolay olurdu. Eğer Plehanof gene kendini beğenmişlik ederse, o zaman şeytan alsın, biz de elimizden gelen herşeyi yaptığımızı bilirdik... Ve böylece karar verilmiş oldu.

Axelrod ve Zasuliç'e haber vermeye gittik ve onlarla yolda karşılaştık; bizi görmeye geliyorlardı. Elbette, hemen kabul ettiler ve Axelrod, Plehanof'la görüşüp rızasını alma görevini üstlendi.

Cenevre'ye vardık ve Plehanof'la *son görüşme*mizi yaptık. Bütün olan bitenin sinirlilikten doğan üzüntü verici bir yanlış anlama olduğunu düşündürecek bir ses tonu takınmıştı. Arsenyef'in hatırını sordu sevgiyle ve kucakladı— öteki neredeyse havaya fırlıyordu. Plehanof bir derlemenin yayınlanmasını kabul etti. Yayıncılığın düzenlenmesinde üç varyasyonun mümkün olduğunu söyledik: 1) bizim yayımcı onların yazar olması; 2) Hepimizin yayımcı olması; 3) Onun yayımcı bizlerin yazar olması; üç almaşığı da Rusya'da tartışacak, bir plan tasarlayacak ve dönerken birlikte getirecektik. Plehanof üçüncü varyantı kesinlikle reddettiğini, *bu* düzenlemenin kesinlikle dışta bırakılmasında muhakkak ısrar ettiğini, ve *ilk ikisini* kabul ettiğini açıkladı. Bunun üzerine, şimdilik, yeni yayımcılık düzeni için teklifimizi sununcaya kadar eski sistemin geçerli olduğunu (Plehanof'un iki oyu olmak üzere altımızın ortak-yayımcılar olarak hareket etmesi) kararlaştırdık.

Plehanof, o zaman bizim hoşnutsuz olduğumuz şeyin kesinlikle ne olduğunu bilmek istediğini dile getirdi. Ben, belki de geleceğe geçmişten daha çok dikkat göstermenin daha iyi olacağını söyledim. Ama kendisi soruna girilmesi ve açıklığa kavuşturulmasında ısrar

etti. Yalnızca Plehanof ve benim yer aldığımız, Arsenyef ve Axelrod'un sessiz kaldıkları bir konuşma başladı. Konuşma sakin, hatta çok sakin yürüdü. Plehanof, Arsenyef'in, kendisinin Struve'yi red etmesinden tedirgin olmuş olduğunu gördüğünü söyledi; ben, tersine kendisinin daha önce koruluktayken yaptığımız konuşmada, hiçbir şart koşmayacağını söyleyerek verdiği sözde durmayıp, bize şartlar koştuğuna değindim. Plehanof, kendisinin şart koştuğundan dolayı değil, sorun kendisi ile ilişkisi bakımından açık olduğu için sustuğunu söyleyerek kendini savundu. Ben, polemiklere yer vermenin ve kendi aramızda oylama yapmanın gerekliliğinde ısrar ettim. Plehanof ikincisine katıldı ama, bu oylamaya ancak kısmi sorunlar üzerine olduğu takdirde izin verilebileceğini, temel sorunlarda ise bunun imkânsız olduğunu ekledi. Ben, her zaman temel sorunlar ile kısmi sorunları birbirinden ayırmanın o kadar kolay olamayacağını ve zaten bu ayırımları yapabilmek için itiraz ettim. Plehanof ayak diretti. Bunun bir bilinç sorunu olduğunu, temel ve kısmi sorunlar arasındaki ayırımın açık olduğunu ve bir oylama yapmak için hiçbir zaman fırsat olmayacağını söyledi. Ve böylelikle temel sorunların hangileri, kısmi sorunların hangileri olduğunu tanımlama sorununda yayımcılar arasında oylama yapılmasına izin verilip verilemeyeceği hakkındaki bu münakaşaya takılıp kaldık ve hiçbir ilerleme kaydedemedik. Plehanof, bizi kendimize rağmen gülmeye zorlayan bütün hünerini, örneklerinin bütün parlaklığını, gülümsemelerini, jestlerini ve aktarmalarını kullandı; ama açıkça «hayır demeksizin sorunu geçiştirdi. Konuyu olumlu olarak teslim edemeyeceğine; böylesi sorunlar üzerinde hiçbir zaman oylamaya razı olmayıp bunun yerine ültimatomlar vermesinden ötürü onun «bireycilik»ini ve «Ültimatomlar»ını terkedemeyeceğine inandım.

O akşam İşçilerin Kurtuluşu grubu üyelerinin hiçbirine tekrardan uğramaksızın ayrıldım. Kendi aramızda, olanları en yakın arkadaşlarımız dışında hiçkimseye anlatmamayı kararlaştırmıştık. Görünüşü korumayı ve hasımlarımıza bir galebe nedeni sağlamamaya karar verdik. Dıştan bakılınca hiçbirşey olmamış gibiydi; aygıt

o zamana kadar çalıştığı gibi çalışmalıydı, ama içerde bir iplik kopmuştu, ve harikulâde kişisel ilişkilerin yerine, *si vis pacem para bellum** ilkesine uygun olarak sürekli bir hesap içinde kuru, iş-ilişkisine benzer ilişkiler hüküm sürüyordu, artık.

Bununla birlikte, aynı akşam Plehanof'un yakın bir arkadaşı ve yandaşı olan *Sotsial-Demokrat* grubunun bir üyesi ile yaptığım bir konuşmaya değinmek ilginç olacak. Ona olanlardan tek bir kelime bile söz etmedim; bir dergi çıkartmayı ayarladığımızı, makâlelere karar verildiğini —artık çalışma zamanının geldiğini anlattım. Onunla, çalışmanın pratik yollarının düzenlenmesini tartıştım. O, eskilerin yayımcılık çalışması yapma yeteneğinden kesinlikle yoksun oldukları görüşünü vurguladı. Onunla «üç varyasyon»u görüştüm ve kendisine, doğrudan doğruya, kendi görüşünce hangisinin en iyisi olduğunu sordum. Tereddüt etmeksizin karşılık verdi— birincisi (bizim yayımcı olmamız, onların yazar olması) ama her hal-ü karda diye düşünüyordu, dergi Plehanof' un, gazete bizim olmalı.

Olay daha gerilerde kaldıkça, olanlar hakkında daha sakince düşünmeye başladık ve girişimden vaz geçmenin bütünüyle anlamsız olduğunu, o an için (*derlemenin*) yayımcılığını üstlenmekten korkmanın yersiz olduğunu, ama aslında da onu üstlenmemizin gerekli olduğunu, çünkü aygıtın düzenli çalışmasını sağlamanın ve tasarımın, Plehanof'un yıkıcı «arzular»ı yüzünden mahvolmasının önüne geçmenin başka yolunun olmadığına kanaât getirdik.

Eylül'ün 4 ya da 5'inde N.'ye gelirken aramızdaki *resmi* ilişkilerin planını hazırlamıştık (onu, *en route,* trende yazmaya başlamıştım). Bu plan bizi yayımcı, onları bütün yayımcılık sorunları üzerinde oy kullanma hakkına sahip olarak, yazar yapıyordu. Bu planı Yegor (Martof) ile tartıştıktan sonra onlara sunmak kararlaştırıldı.

«Kıvılcım»ın yeniden tutuşması umutları *doğmaya başlıyordu.*

1900 Eylül'ü başlarında yazıldı.
1924'te ilk kez basıldı.

---

* Eğer barış istiyorsan, savaşa hazır ol! — **Yayımcı.**

K. Maraş Katliamının Yıldönümünde İlerlemenin Tavrı

K. Maraş katliamının 1. yıldönümüyle birlikte, oligarşiye ve faşizme karşı mücadelede kimin, nasıl yer aldığı hayat içerisinde bir kez daha sınandı. Sınıf uzlaşmacılarının yüzü bir kez daha açığa çıktı. Kendilerinin işçi sınıfının tek temsilcisi olduğunu iddia edenler, «yığınsal» eylemler örgütlemekle övünenler yine mücadele alanlarında yoktular. Ama onlar yine utanmazca, «yığın çıkışlarına» ilişkin söylevler vererek bunalımların derinleştiğini ve 3. MC'ye karşı TKP'nin önderliğinde mücadelenin yükseldiğini söyleyecekler. K. Maraş katliamının 1. yıldönümünde gerçekleştirilen eylemleri sulandıracaklar ve pasifliklerini gizlemeye çalışacaklardır. Bu eylemlerden gerekli dersler çıkarılmasını, esas halkanın yakalanmasını göz ardı etmeye çalışacaklardır. Bu güne kadar hep böyle yaptılar ve işçi sınıfının gerçekleri görmesini engellediler. Gerçeklerin üzerine sis perdesi çekerek bulanıklaştırmayı başardılar. Bulanık suda balık avlamak hoşlarına gidiyor!

Neleri bulanıklaştırmadılar ki; DGM direnişindeki teslimiyetçi davranışlarını; Yiğit Profilo işçisinin fabrika işgalini, Yakup Keser'in şehit edilişini provokasyon olarak suçlayıp ardından da, bu «provokatif» diye niteledikleri eylemi yüceltecek kadar şarlatanlık yapıyorlar.

MESS direnişine çıkarken, MESS örgüt olarak tanınmayacak, DGM direnişinden atılan işçiler işlerine geri alınacak, kıdem tazminatı konusunda taviz verilmeyecekti. Direniş, reformist CHP'nin iktidar olmasıyla yukarıdaki hiç bir talep kabul edilmeksizin «halktan yana hükümet» hayaliyle işçilerin tamamen aleyhine

bitirildi. Fakat öyle şamata koparıldıki; sonuçta MESS ezilmiş oldu!

1 Mayıs 1979'da İstanbul'da mücadele alanından kaçarak sıkıyönetimce taltif edildiler. Fakat yine 1 Mayıs adına uygun mücadeleci bir biçimde hem de «yığınsal» olarak kutladılar! 1 Mayıs 1979'da da en doğru taktiği uygulayan onlardı. Çünkü her hangi bir provokasyon olasılığına karşın CHP hükümetinin düşmemesi gerekiyordu. Ve başardılar! Fakat ne yazık ki 14 Ekim seçimlerinde 1 Mayıs 1979'da kurtardıkları ilerici hükümet düştü... Es kaza sıkıyönetim başka birilerini taltif etmiş olsaydı, ilerlemeci baylarımızdan çekeceği vardı. Sıkıyönetimce taltif olunmak karşı devrimciliğin kriteri olacaktı. Fakat ilermeci baylar şarlatanlıkta öyle ustadırlar ki, kendileri söz konusu olunca böyle bir şey kriter olmaktan çıkar. Ve başarı yine ilerlemeci bayların, işçi sınıfı bilimine ters davranışlarda hep kendi dışlarında başkalarına yüklenir. Bu kısaca aktardığımız olaylar, belli başlıları. Tabii ki bunlar çoğaltılabilir.

Bu aktardığımız olaylar ilerleme siyasetinin ne menem bir tehlike arz ettiğinin açık seçik kanıtlarıdır. Bu tehlikenin büyük olması da ilerleme siyasetinin işçi sınıfının sendikal örgütlerinde tepeden inmeci bir şekilde etkin olması ve bu etkinliğini anti-demokratik uygulamalarla sürdürmesi, demagojik bir biçimde işçilerin gözlerini karartmasıdır. Sınıf uzlaşmacı ilerlemecilerin sınıf içindeki bu etkinlikleri, işçi sınıfı hareketini ve sosyalist hareketi olumsuz bir biçimde etkilemektedir.

İlermeci revizyonistler tarafından bulanıklaştırılan suları berraklaştırmak ve gerçekleri tüm çıplaklığıyla işçi sınıfının ileri unsurlarının gözleri önüne sermek, proletarya sosyalistlerinin vaz geçilmez bir görevidir.

K. Maraş faşist katliamının 1. yıldönümü dolayısıyla gerçekleştirilen protesto eylemlerini doğru bir biçimde tahlil etmek ve bu eylemlerden dersler çıkarmak bir zorunluluktur. Böyle bir durumda yüzeysel bir değerlendirme yapmak; işçiler, öğrenciler, memurlar vb. protestoda bulundular, faşizme karşı bir gövde gösterisi ol-

du, diyerek böyle bir değerlendirmeyle yetinmek hafiflik olur. Sosyalistler soruna böyle yaklaşmazlar.

Sosyalistler her olayda olduğu gibi, bu olaya da işçi sınıfı mücadelesi açısından bakarlar ve değerlendirirler. K. Maraş faşist katliamını protesto eylemi işçi sınıfının bir bütün olarak bilinçli ve aktif olarak mücadeleye atıldığı bir eylem midir? Yoksa işçi sınıfının cılız ve bölük pörçük katıldığı bir eylem midir? Şayet işçi sınıfı böyle bir eyleme aktif olarak katılamamışsa bu durumdan çıkarılacak dersler neler olmalıdır? Ve bu protesto eyleminin ön plâna çıkarılması gereken olumlu yanları var mıdır? İşte tüm bu sorulara cevap verilerek yapılacak bir değerlendirme oligarşiye ve faşizme karşı mücadelede işçi sınıfının ve emekçi halkların mücadelerinin önünün karartılmasını engelleyecek ve doğru bir rota izlemesine yardımcı olacaktır. Yapılması gereken ve yapılanları doğru bir biçimde irdeleyebilmek için eyleme tekabül eden koşulları değerlendirmek gerekecektir. Yukarıdaki sorulara ancak bu şekilde doğru bir yanıt verilebilir.

Reformist CHP, hükümet olur olmaz aldığı tedbirler ve uygulamalarıyla oligarşiye hizmet şampiyonluğunu üstlendi. Oligarşinin içine düşmüş olduğu bunalımı işçi ve emekçi sınıfların omuzlarına yükledi. Ülke ekonomisinin içinde bulunduğu çıkmazdan kurtulmasını işçilerin fedakârlıkta bulunmasında gösterdi. Yani işçiler aşırı ücret taleplerinde bulunmamalıydılar! «Umut» Ecevit işi o kadar ileri götürdü ki; hayat pahallığını işçi ücretlerindeki «aşırı»lıklara bağlayarak köylülerle işçileri karşı karşıya getirmeye çalıştı. Faşist saldırganlara karşı teslimiyetçi bir tutum takınarak onları cüretkârlaştırdı. 16 Mart İ.Ü. faşist katliamını protesto eden işçi ve emekçilere saldırdı. Eyleme katılanları tutuklattı. DGM'leri ihtisas mahkemeleri adı altında hortlatmaya çalıştı. Sivil sıkıyönetim adı altında demokratik özgürlüklere saldırdı. Gençlik örgütlerini, Pol-Der'i vb. dernekleri kapattı. K. Maraş katliamının ardından saldırılarını sıkıyönetimle noktaladı. Yeni baskı yasalarını Meclis gündemine getirdi. 1 Mayıs 1979'a «demokratik» sıkıyönetimiyle azgınca saldırdı.

Reformist CHP'nin hükümet olmasıyla her şeyin güllük gülistanlık hale dönüşeceğine inananlar yukarda çizilen tabloyla karşılaşınca hayretlerini gizleyemediler. Şaşırdılar! «Demokratik özgürlüklerden yana bir hükümet» tüm bunları nasıl yapabilirdi? Halbuki sınıf uzlaşmacılarımız, yani İlerlemeciler ellerindeki tüm olanakları; DİSK'i bu hükümeti işbaşına getirmek için kullanmamışlar mıydı? İşçilere, emekçilere bu hükümeti alternatif olarak göstermemişler miydi? UDC'nin temel direği CHP, ilerlemeci bayları ve işçileri nasıl ve niçin aldatmıştı?

İşçi sınıfının bağımsız politik hattını savunamayanlar, burjuvazinin şemsiyesi altında sosyalizm yapanlar çok doğal olarak bu duruma düşeceklerdi. Onlar hayatta cerayan edeni olduğu gibi görmek yerine, hayatı UDC'lerine göre uydurmaya çalışmaktaydılar. Oligarşinin reformist partisini; oligarşiye karşı «ulusal» burjuvazinin partisi olarak görmekte direnmek... Çünkü UDC'ye böyle bir müttefik gerek. Fakat, sizin kendi kullandığınız deyimle cevap verecek olursak «gerçekler direngendir». Direngen olduğu içinde kafanızı çarptınız. 5 Haziran 1977'de ilerlemeciler şöyle diyordu: «5 Haziran'da sandık başına! (...) Oyunu emperyalizmin işbirlikçisi, en talancı gerici-faşist partileri yenilgiye uğratmak ve demokratik özgürlüklerden yana bir hükümeti iş başına getirmek için kullan!» (Ürün-1977 Sayı 36).

İnsan bir kez böyle bir tespit yaparak yola çıkarsa; tabii ki MESS direnişini çarçabuk sona erdirecektir. Tabiiki 1 Mayıs 1979'da İstanbul'u terk edecektir. Çünkü «demokratik özgürlüklerden yana bir hükümet» söz konusudur. Ve bu hükümet güç durumlara düşürülmemeli, provokasyonlara gelip «gerici-faşist»ler tarafından alaşağı edilmemelidir. Çok doğal çabalardır bunlar. Böylesi bir tespit böylesi bir davranışı gerektirir. Tutarlı davranıyorlar ilerlemeciler!

14 Ekim seçimlerinin hemen ardından İlerlemecilerin göz bebekleri gibi korudukları CHP ağırlıklı hükümet düştü. Ve AP azınlık hükümeti kuruldu. Oligarşinin MC'lere yaptıramayacağı bir çok uygulama sınıf uzlaş-

macılarının desteğiyle de CHP hükümeti tarafından gerçekleştirildi. MC dönemlerinde «aslanlar gibi kükreyen» DİSK ve Maden-İş, «demokratik özgürlüklerden yana hükümeti» uysal bir biçimde izlediler.

CHP ağırlıklı hükümetin açmış olduğu sıkıyönetimli ve anti-demokratik saldırıların yolundan Demirel hükümetinin yürümesi kalıyordu. Demirel hükümeti de çok doğal olarak böyle yapıyor. İşçi sınıfına ve tüm demokrasi güçlerine azgınca saldırılara hazırlanıyor. CHP hükümetinin hazırlamış olduğu yeni baskı yasalarına dört elle sarılıyor. DGM'leri gündeme getiriyor. Faşist çeteleri açıkça yedeğine alıyor. Oligarşinin en azgın temsilcilerini MESS başkanı Turgut Özal'ı başbakanlık müsteşarı yapıyor. Sıkıyönetimi daha da genişletmek istiyor. Böyle bir ortamda da 500 bin işçi yaşam koşullarını azda olsa düzeltmek için toplu sözleşme savaşına hazırlanıyor.

Yüz binlerce işçiyi kapsayan bu toplu sözleşme döneminde, oligarşinin saldırılarının azgınlaşması, demokratik hak ve özgürlüklere düşmanca saldırıya geçmesi; işçi ve emekçi sınıfların yaşam koşullarını düzeltme mücadelesi verdiği bir dönemde artması, oligarşinin içine düşmüş olduğu bunalımın yükünü işçi ve emekçilere aktarmak istemesinden kaynaklanmaktadır. Azgınlıklarının temelinde yatan neden bu. İşte böyle bir dönemde işçi sınıfının ekonomik hakları uğruna verdiği mücadeleyi; getirilmeye çalışılan yeni baskı yasalarına karşı mücadele ve artan faşist saldırganlığa karşı mücadeleye tabii kılmak hayati bir zorunluluktur. Görev; bu doğrultuda geniş işçi yığınlarını eyleme çekmek olmalıdır. Geniş işçi yığınlarına, oligarşinin bu politik saldırılarına aktif bir biçimde karşı koymaksızın toplu sözleşme savaşının başarıya ulaşamayacağının en yaygın biçimde anlatılmasıdır.

K. Maraş faşist katliamının 1. yıldönümüne böylesi görevler bizleri beklerken geldik ve Türkiye çapında birçok eylemler yapılarak faşist katliam kınandı. Girişilen eylemlere oligarşinin tepkisi sert oldu. Sıkıyönetim eyleme girişenlere azgınca saldırdı. Tüm düzen partileri de protestoya katılanlara saldırdı. Hükümete ve

sıkıyönetime hedefler gösterdi. Sonuç olarak oligarşi ve düzen savunucuları Türkiye ölçüsünde girişilen bu eylemden rahatsız oldular, ürktüler. Çünkü onlar kitlelerin eyleme geçmesinden ve politik sorunlarla uğraşmasından vebadan korkar gibi korkarlar. Dehşete kapılırlar. Kitlelerin toplumdaki haksızlıklara başkaldırmasının ve mücadeleye atılmasının anlamını oligarşi çok iyi kavramaktadır. Kitlelerin bu mücadeleler içinde eğitildiklerinin, sömürü ve baskıyı ortadan kaldırmak için yeni mevziler elde ettiklerinin bilincindedir. Bundan ötürü de kitlelerin eylemlerinden dehşete kapılmaktadır oligarşi...

K. Maraş faşist katliamının protesto eylemlerine geniş işçi yığınları aktif bir şekilde katılmamış olmasına rağmen, bu protesto, oligarşinin hışmını üzerine çekti. İşçi sınıfının protestosunun böylesi bir olayda bu derece cılız kalmasının nedeni; İşçi sınıfı hareketiyle sosyalist hareketin hâla çakışamamış olmasıdır. Daha doğru bir deyimle, proletarya sosyalizminin işçi sınıfı içinde maddi bir güç haline gelememiş olmasıdır. Bu duruma paralel olarak da işçi sınıfı hareketinin başına reformist ve revizyonistlerin çöreklenmiş olmasıdır. Nasıl ki oligarşi, işçi sınıfının ve emekçi yığınların düzene karşı aktif eylemlerinden çekinmekte ve onu düzen sınırları içinde tutmaya çalışmakta, revizyonist ve reformistler de oligarşi ile ideolojik ve politik bağlarını koparamadıklarından, ötürü yığın hareketlerinin önüne barikatlar dikmektedirler. Yığınları pasif bir çizgide tutmaya çalışmaktadırlar.

Nitekim, K. Maraş katliamını protesto eylemlerinin yapılacağı açık ve kesinken, sıkıyönetim, TÖB-DER'li öğretmenlerin eyleme çıkacaklarını öğrenip tehditler savururken reformist DİSK yöneticileri ve işçi sınıfının «savaşkan kolu»nun «sınıf ve kitle sendikaları» Maden-İş, Bank-Sen yönetiminin ne sesleri ne de solukları çıkmaktaydı. Bu olay karşısında derin bir sessizliğe gömüldüler. «Ortada olan yalnızca basın açıklamaları...»

Yüzbinlerce işçiyi kapsayan toplu sözleşmelerin bir kısmının doğrudan muhatabı olan Maden-İş ve Bank-Sen sendikaları ve bu sendikaların İlerlemeci yöneticile-

ri böylesi bir olayda basın açıklamalarıyla yetiniyorlar. İşçi sınıfının «öncü savaşkan kolu», «yığınları eyleme çağıran bir çıkış» yapmıyor, «etkinliğin»deki sendikaları eyleme geçirmiyor!..

Oligarşi, faşist MHP destekli AP azınlıklı hükümeti, sıkıyönetim işçi sınıfına ve tüm emekçi yığınlara azgınca saldırılara hazırlanırken, işçi ücretleri dondurulmak istenirken, grev hakkı elden alınmak istenirken, DGM'ler kurulmak istenirken, faşist saldırılar tırmanırken, işçi sınıfının toplu sözleşme savaşını bu mücadeleye tabi kılmamak ve işçi sınıfını aktif eylemlere çağırmamak bir ihanettir. İşçi sınıfı mücadelesini burjuvazinin kuyruğuna takmak demektir. Ve ilerlemeciler K. Maraş faşist katliamını protesto eylemine işçi yığınlarının katılmasını engelleyerek oligarşinin kuyruğuna takıldıklarını bir kez daha ortaya koydular.

Fakat İlerlemeci şarlatanlar DİSK içindeki eski konumlarını ele geçirmek amacıyla DİSK'in reformist yönetimine saldırırken «keskinliği» elden bırakmayarak öncü işçilerin kafalarını bulandırmaya çalışıyorlar. Sınıf uzlaşmacı İlerleme, laf kalabalığı yaparak ikiz kardeşi reformizme karşı avantajlı duruma gelmeye çalışıyor. Reformist DİSK yönetimini eleştirirken şöyle diyor ilermeciler :

«6. Genel Kurulda sınıf sendikacılığının en kararlı savunucularının yönetim dışı bırakılması ile DİSK tam bir hareketsizliğe doğru yöneldi. Üç sendikanın tasfiyesinden sonra ise, DİSK yürütme ve yönetim organları *sınıf savaşımının gerekleri karşısında tam bir pasifliğe gömüldüler.* (abç) (...)

«Şimdi DİSK'in on binlerce üyesi ve yüz binlerce işçi toplu savaşımlara girerken, toplu sözleşme savaşımı ile faşizme, MHP ve ÜGD'ye karşı, İMF'lere, NATO'lara emperyalizme karşı savaş ve Ekim seçimlerinde gerici faşist partileri geriletme, burjuva reformizminin kitleler üzerindeki etkisini kırma savaşı iç içe geçerken, DİSK Genel Kurulunun 1 no'lu CEPHE kararının yaşama geçirilmesi gerekirken, DİSK yönetiminde ne bir ses, ne bir nefes var; ne de yığınları eyleme çağıran bir çıkış.

Ortada olan yalnızca basın açıklamaları...» (Ürün yayınları 43 Syf: 56-57).

İşte tam böyle diyor ilerlemeci baylarımız. Şimdi sormak gerek ilerlemeci baylara; K. Maraş katliamının 1. yıldönümünde basına açıklamalar yapmakla yetinmek mi gerekiyordu? Yoksa, «sınıf savaşımının gerekleri karşısında» geniş işçi yığınlarını eyleme çağırarak mücadeleye atılmak mı? Ama sakın bize «yolumuz işçi sınıfının yoludur» diyen «savaşkan» İGD'nizin astığı protesto pankartlarından, korsan gösterilerinden ve mektep boykotlarından bahsetmeyin... Bunlar tartışma konumuzun dışında. Tabii ki bunların da yapılması gerekiyor. Ve yapılacak. Fakat bizler temel olanı yakalamak zorundayız. Yani en devrimci sınıf proletaryanın bu olayda tepkisi ne olmuştur, onu tartışıyoruz. Sizler ne zamandan beri işçi sınıfının «yığınsal» savaşımı yerine pankart asmak ve korsan miting yapmakla öğünmeye başladınız. Günlük gazetenizde büyük bir gayretkeşlikle «savaşkan» İGD'nizin eylemlerini ön plana çıkararak övünç duyuyorsunuz. İGD'nizin eylemleri dışındaki eylemlere çamur atmakta ise de geri kalmıyor «provokatif» çıkışlar diye niteliyorsunuz.

İşçi sınıfının «yığın çıkışlarından» ve bu yığın çıkışlarının işçi sınıfının «öncü savaşkan kolu» tarafından yönlendirildiğini sık sık vurgulayarak övünen ilerleme siyaseti K. Maraş faşist katliamında «yığınları eyleme çağıran bir çıkış» yapmadı. Böyle bir gayret göstermedi. Fakat günlük gazetelerinde bu olguyu göz ardı etmek için ellerinden gelen gayreti esirgemediler. «Kitleleri görün kitleleri» yazısında Ankara'da Tuzluçayır emekçilerinin belediye otobüsüne binmeyerek yürüyüşlerini kitle eyleminin çarpıcı örneği olarak göstermekte ve pasifliklerini, uzlaşmacılıklarını, teslimiyetçiliklerini gizlemeye çalışmaktadırlar. «İşçi sınıfı yatağı» İstanbul'da ise kitle eylemine ilişkin pek somut örnekler gösterememektedirler. Ayrıca işçi sınıfının yer yer aktif eylemlerini hasır altı etmektedirler.

Yine bir başka yazılarında ise; «1979 Türkiye'sinde savaşım 'bir kaç bin işçi'nin yığın sayılmasına olanak vermeyecek kadar geniş boyutlara varmıştır.» (Ürün

Yay: 42 Syf: 40) denilmektedir. Fakat K. Maraş faşist katliamının değerlendirilmesi söz konusu olduğunda yapılan bu iddialı ve çarpıtılmış tespit unutturulmaya çalışılmaktadır. Ankara'da emekçi mahallelerde yapılan küçük yürüyüşler «yığın savaşımına» örnek olmaktadır.

Yukarda yaptığımız alıntıda tırnaklanmış olan bir kaç bin işçinin ibaresi sözde Lenin'den aktarmadır. Fakat aynı sayfada olan Lenin'den yaptıkları alıntıda Lenin sorunu şöyle koymaktadır. «Savaşımın başında yığınlardan söz etmek için *bir kaç bin gerçekten devrimci işçi* (abç) yeterliydi.» (Ürün Y: 42, Syf: 40).

İlerlemecilerin yapmış oldukları bu küçük tahrifat «yığın savaşımından» neyi anladıklarını çok iyi kanıtlamaktadır. Biz 1979 Türkiye'sinde sınıf savaşımını düzeltilmiş bir biçimde ifade edersek, «*bir kaç bin gerçekten devrimci işçinin*» yığın sayılmasına olanak vermeyecek kadar geniş boyutlara varmış olduğu inancında değiliz. Böyle bir tespitten hareketle de görevimizin proletarya sosyalizminin işçi sınıfı hareketi içinde maddi bir güç haline gelmesi için var gücümüzle çalışmak gerektiği inancındayız. Bu amaçla da işçi yığınlarını politik savaş içine çekmek, toplumdaki tüm haksızlıklara karşı duyarlı hale getirmek için çalışmalıyız. İşçi sınıfının eğitimi ancak ve ancak böyle sağlanabilir ve «bir kaç bin gerçekten devrimci işçi»nin yığın savaşı, bilinçli bir savaşa dönüşür. Sendikal hareket içinde sivrilmiş öncü işçiler; sınıf bilinçli önderler, Sosyalist işçiler düzeyine yükselir...

K. Maraş faşist katliamı gibi başta işçi sınıfı olmak üzere tüm toplumu ilgilendiren bir olayda oligarşinin temellerini sarsacak aktif yığın eylemleri yükseltilerek «faşizme geçit verilmeyebilir»... İşçi sınıfının «toplu savaşımı» başarıya ulaşabilir. Ve işçi sınıfı en devrimci sınıf olduğunu bu tür eylemlerdeki kararlılığıyla ispatlayarak, pratikte öncülüğü alabilir.

Fakat, sınıf uzlaşmacı İlerleme, işçi sınıfının «toplu savaşımı» —ekonomik mücadele— politik mücadeleden sürekli ayırarak —K. Maraş faşist katliamında olduğu gibi -Kurtuluş- —İşçi sınıfının ve onun doğal önderlerinin —öncü işçilerin— fonksiyonlarını sınırlamakta ve

oligarşi için kabul edilebilir sınırlar içinde tutmaya çalışmaktadır. İlerlemeciler, öncü işçileri bir «sendika sekreteri» düzeyinde tutmaya özenle gayret sarf etmektedirler. İşçi sınıfının K. Maraş faşist katliamındaki protestosunun cılızlığı ilerlemenin sınıf içindeki etkinliğine paralel olarak bu ekonomist mantığı yaymasından kaynaklanmaktadır.

İlerlemeci baylarımız, Ne yapmalı eserinde Lenin' in tanımladığı gerçeğe nekadar da uymaktadırlar! Lenin bu konu da şöyle diyor!

«Kısacası her sendika sekreteri «işverenlere ve hükümete karşı iktisadi mücadeleyi» yürütür ve mücadelenin yürütülmesine yardımcı olur. Ve bunun henüz sosyal-demokratçılık olmadığı; Sosyal-demokratın sendika sekreteri olmak ülküsüne değil, keyfiliğin ve baskının kendini gösterdiği her yerde bunun bütün belirtilerine karşı tepki göstererek, polis şiddetini ve kapitalist sömürüyü tümüyle sergileyen bir tablo yaratmak ve bunları genelleştiren sosyalist inançları ve demokratik haklar yolundaki davayı sergilemek, bunu herkese ve proletaryanın tarihsel sınıf mücadelesine katılmak isteyen her insana göstermek için en küçük fırsattan yararlanarak *halkın sözcüsü* olma ülküsüne sahip olması gerektiği iyice vurgulanmalıdır.» (Ne yapmalı — Syf. 102 Sol yay.).

İlerleme, sendikal savaşı, ekonomik haklar uğruna savaşı o kadar yüceltmektedir ki; bundan ötürü de tüm sorunların önüne geçirmektedir. Ve sorunu işçi sınıfının toplu sözleşme savaşının örgütlenmesi (yalnızca belirli bir işverenler grubuyla ilişkilerde) —MESS'e karşı vb— sendikal birlik olarak görmekte işçi sınıfına sürekli bu doğrultuda hedef göstermektedir. İşçi sınıfının dikkatini, gözlemini sendikal mücadele üzerine çekmek için azami gayreti sarfetmektedirler. Böylesi bir anlayış, işçi sınıfının tepkisinin ve eyleminin önünde barikattır. İşte bu barikatı yıkmak temel görevimizdir.

İlerleme bu anlayışını şöyle somutluyor: «Sonra ortak çıkarlar uğrundaki savaşımlar kitlelerce en kolay anlaşılabilir savaşımlar olduğundan, işçi sınıfının en

geniş kesimlerini eylemin içine çekebilir. *Bu nedenle sendikal savaşım, sınıf savaşımının öteki biçimlerinin ve yığın eylemlerinin önündeki engellerin aşılmasında belirleyici önemde bir olanaktır.*» (abç) (Ürün Yay: 43 Syf: 49).

Sendikal savaşım güçlenmeden, sendikal birlik sağlanmadan «sınıf savaşımının öteki biçimlerinin ve yığın eylemlerinin önündeki engellerin aşılması» mümkün değildir! Tastamam böyle söylüyor İlerleme... Bundan ötürü de belirli bir patronlar grubuyla mücadele pekiştirilmeksizin, bu mücadele ön plana çıkarılmaksızın «sınıf savaşının öteki biçimlerinin» önündeki engellerin aşılması mümkün değildir. Eylemsizliğin sebebi hikmeti anlaşıldı! Çünkü İlerleme için sorun; toplu sözleşme savaşını oligarşinin azgınlaşan politik saldırılarını göğüslemek, faşist saldırganlığa dur demek için, K. Maraş katliamını protesto ederek işçi sınıfının tüm toplumun uğradığı haksızlıklara karşı mücadele içinde eğitilmesi ve öncülüğü fiilen ele alması değildir. Sorun MESS'e vb. karşı sendikal savaşımın güçlendirilmesidir! Böyle davranmaksızın diğer görevler —politik mücadele— yükseltilemez!

«Marksçı-Leninci» bir parti olduklarını sürekli gevelemelerine rağmen Lenin'in fikirlerinin yanından teğet olarak dahi geçmemektedirler. Halbuki Lenin bize ilerlemenin tam aksi fikirleri öğütlemektedir.

«Sosyal-demokrasi, yalnızca iş gücünün daha uygun koşullarda satılması için değil, aynı zamanda mülksüzlerin kendilerini zenginlere satmaya zorlayan toplumsal düzenin kalkması için de işçi sınıfının mücadelesine önderlik eder. Sosyal-demokrasi yalnızca belirli bir işverenler grubuyla ilişkilerde değil, modern toplumun bütün sınıflarıyla ve örgütlenmiş bir siyasal güç olarak devletle de ilişkilerde temsil eder. *Demek ki sosyal demokratlar kendilerini, yalnızca iktisadi mücadeleyle sınırlamakla kalmamalı, iktisadi teşhirlerin örgütlendirilmesi işinin başlıca eylemleri haline gelmesine de izin vermemelidirler.* (abç) İşçi sınıfının siyasal eğitimini ve bu sınıfın siyasal bilincinin geliştirilmesini etkin olarak ele almak zorundayız.» (Ne yapmalı? Syf: 74 Sol y.)

«Eğer işçiler, *hangi sınıfları etkiliyor olursa olsun,* zorbalık, baskı, zor ve suistimalin her *türlüsüne* karşı tepki göstermede eğitilmemişlerse, ve işçiler bunlara karşı, başka her hangi bir açıdan değilde, sosyal-demokrat açıdan tepki göstermede eğitilmemişlerse, işçi sınıfı bilinci gerçek bir siyasal bilinç olamaz.» (age. Syf. 89) «Kim işçi sınıfının dikkatini, gözlemini ve bilincini, tamamıyla ya da hatta esas olarak işçi sınıfı üzerinde yoğunlaştırıyorsa, böylesi, sosyal-demokrat değildir;» (Syf. 89).

K. Maraş faşist katliamının 1. yıldönümünde işçi sınıfının «siyasal eğitimi ve siyasal bilincinin geliştirilmesi» açısından bir değerlendirmeye tabi tutulmalıdır. İşçi sınıfının devrimci insiyatifinin geliştirilmesi ve toplumda olan bitenlere karşı duyarlığının ölçütü açısından değerlendirilmelidir.

Olaya bu açıdan baktığımızda, işçi sınıfının böyle bir eylem içine girmemiş olduğunu görmekteyiz. Bu eksiklik işçi sınıfının bu tür eylemlere girmekten kaçınmasından kaynaklanmamaktadır. İşçi sınıfımız bu tür eylemlere katılmadaki kararlılığını 20 Mart direnişinde gösterdi. Faşist katliama ilk kez ülke çapında bir Siyasi Genel Greve gitmekle isteğini açıkça ortaya koydu. 20 Mart genel grevi işçi sınıfının, öğrenci, memur, öğretmen vb. kesimlerin eylemleriyle kaynaşarak gücünü ispatladı. Türkiye işçi sınıfı bu eylemiyle mücadeledeki isteğini ortaya koydu. Ve bu eylemde de reformist DİSK yöneticileriyle, revizyonistlerin barikatlarıyla karşılaştı. İlerlemeciler bu eylemi engellemeye çalıştılar, fakat işçi sınıfının azmi karşısında gerileyerek eyleme katılmak zorunda kaldılar. Buna rağmen 20 Mart eyleminin en büyük savunucusu oldular! Her zaman olduğu gibi.

16 Mart katliamından daha kapsamlı ve siyasi sonuçları itibarı ile daha önemli olan bir dönemde yine eylemsizlik içine girdiler. Yukarda göstermiş olduğumuz siyasetlerinin doğal sonucu olarak. 20 Mart genel grevine sahip çıkar görünmeleri de K. Maraş olaylarıyla birlikte siyasal sorunlara yaklaşımlarındaki faydacılıklarının kanıtı oldu. 20 Mart genel grevini gerçekten

kavramış bir hareket, K. Maraş katliamının 1. yıldönümünde daha bir kararlılıkla yığın mücadelesinin taleplerini formüle ederek ileri atılırdı. Ve geniş işçi yığınlarını eyleme sokardı. İlerleme için aslolan işçi sınıfının bilinçli tepkilerini örgütlemek değil; işçi sınıfının el yordamıyla yüürüttüğü mücadeleyi bir tüccar gibi sömürmektir. İşçi sınıfının ekonomik haklar uğruna yürüttüğü mücadeleye tapınmaktır.

K. Maraş faşist katliamını protesto eyleminde tüm bu olumsuzluklara rağmen filizlenen bir yan hem oligarşi hem de İlerlemeci revizyonistler tarafından gösterilmemeye çalışıldı. Oligarşinin temsilcileri ve sıkıyönetim özenle protesto eylemine işçi sınıfının katılmadığını ispatlamaya çalıştılar. Eylemlerin bir avuç kışkırtıcı ve bölücü tarafından gerçekleştirilerek «çocuk»ların zorla eyleme sürüklendiğini vurguladılar. Egemen sınıfların korkusunu anlayışla karşılıyoruz. Fakat ilerlemenin günlük gazetesine de ne oluyor? Bazı fabrikalarda olan pasif boykotlar, saygı duruşları belirtilirken, proletarya sosyalistlerinin önderliğinde gerçekleşen 10.000' nin üzerindeki Tekel işçisinin 24 Aralıkta başlattıkları protesto direnişi, hemen arkasından siyasi talepleri ağırlıklı olmak üzere hâlâ devam ettirdikleri direnişini sendikal mücadele olarak niteleme gayreti niye? Niye Tekel işçilerinin K. Maraş'taki faşist saldırganlığa karşı siyasi greve çıkmaları ısrarla belirtilmemeye çalışılıyor? Cevap çok açık. Böylesine bir aşamada böylesine bir eylemsizlik içinde olmaları ve «işçi sınıfı bilmine ters akımların» işçi sınıfından kopuklukları üzerine söylevlerine ters düşmektedir. Ve hemen filizlenmekte olan bir yan örtbas edilmeli. Fakat ne yazık ki «gerçekler direngendir.»

Tekel proletaryasının siyasi grev eylemi işçi sınıfına ışık tutacaktır. Kimsenin gücü bu ışığı karatmaya yetmeyecektir. Proleter sosyalist hareket işçi sınıfı hareketi içinde bugün etkin bir güç değildir. Ve bundan ötürü ülke çapında geniş işçi yığınlarını harekete geçirecek imkânlara sahip değildir. Fakat etkilediği alanlarda işçi sınıfının bilincini, devrimci insiyatifini ve tüm haksızlıklara karşı bilinçli tepkiler gösterilmesi

uğrunda hiç bir fedakârlıktan kaçınmayarak çaba sarf etmektedir. Tekel proletaryasının siyasi grevi böyle derin bir anlam taşımaktadır. Yoksa ticari sömürü aracı olarak şamata koparma vasıtası değil.

İşçi sınıfının «öncü savaşkan kolu» olduğun iddiasıyla ortaya çıkarsan, işçi sınıfının politik örgütü edasıyla dolaşırsan, K. Maraş faşist katliamının 1. yıl dönümünde işçi sınıfını bekleyen politik görevlere ilişkin ne yaptığını sormak ve davranışlarını takip etmek görevimizdir. Büyük iddiaların büyük sorumlulukları söz konusudur. Hesabını vermek de ağır olacaktır.

Bizler, üzerinize alındığınız fonksiyonlara sahip olmadığınız, aksine işçi sınıfının ve devrim mücadelesinin önünde bir engel teşkil ettiğiniz için ve sizlerle olan hesaplaşmayı başaramadığımız takdirde, işçi sınıfını oligarşinin kuyruğuna takmaya devam edeceğiniz tehlikesini görüp kavradığımızdan dolayı karşınıza dikilmekteyiz. Ve dikilmeye de devam edeceğiz. Yüzünüzdeki o «masum» maskeyi indirinceye dek...

Proleter sosyalist hareket konumuna ilişkin tespitlerinde mütevazi, ama, önüne koyduğu görevleri başarmak anlamında büyük bir iddiaya sahiptir. Proleter sosyalist hareketin azimle ulaşmaya çalıştığı hedef; işçi sınıfı hareketi içinde vadeli bir güç haline gelebilmek; işçi sınıfının en geniş kesimlerini mücadele içerisine çekerek anti-emperyalist, anti-oligarşik demokratik halk devrimi mücadelesinde çıkarları halk demokrasisinden yana tüm sınıflara pratikte öncülük edebilecek sevk ve idare edebilecek proletaryanın devrimci partisini yaratmak uğruna mücadeledir.

K. Maraş faşist katliamının 1. yıldönümünde yaşanılan olaylar da göstermiştir ki; bu görev başarılmaksızın başta işçi sınıfı olmak üzere ezilen emekçı yığınları oligarşiye ve faşizme karşı harekete geçirmek devrim mücadelesinde ileri mevziler ele geçirmek mümkün değildir.

K. Maraş faşist katliamını protesto eyleminden çıkarılan dersler, doğru bir biçimde özmüsenerek proletaryanın devrimci partisinin yaratılması doğrultusundaki mücadelemize güç katmalı ve ışık tutmalıdır.

KURTULUŞ